

a) 1156

b) 2770

XVII, 105.

1
2
3
4
in

4

PHILIPPI
MELANTHONIS

RESPONSIONES AD IMP
pios Articulos Bauaricæ inquisitionis,
In quibus simul explicantur præ-
cipue Controuersie horum
temporum.

VVITEBERGÆ

M. D. LXIX

PHILIPPI
MELANTHONIS
RESPONSIONES AD
PROPHETAS
IN QUORUM LIBRO
CONTINENTUR
RESPONSIONES

WITTEBERGA
M. D. LXIX

ILLVSTRIS

SIMO PRINCIPI

ET DOMINO, DOMINO VVOLFF-

gango, Principi Palatino Rheni, Du-

ci Bauariae, & Comiti Valen-

tiae &c. Domino suo cle-

mentissimo

S. D.

ILIGENTIA

digna est homine, con-

siderare gentium ori-

gines et migrationes,

Imperiorum seriem, et

familiarum excellen-

tium propagationem, incrementa &

inclinationes. Nam hæc consideratio

non solum est commonefactio de rerum

humanarum inconstantia, de qua ta-

A ij men

EPISTOLA

men etiam cogitare prodest, vt nos ad modestiam flectamus, & æternam patriam intueamur. Sed etiam ostendit multa iudicij diuini exempla in pœnis, & virtutum in familijs Heroicis. Ostendit & veterem Ecclesie formam, quam scire valde prodest.

Coniunxerat se Rex Noricus seu Bauaricus cum Longobardis, qui crudeliter in Italia grassabantur, quos cum repressisset Carolus, necesse fuit deinde Carolum cum socio Longobardorum dimicare, qui potitus Bauaria deinde eam suis posteris reliquit. Hæc mutatio regni felix tunc Bauariæ fuit. Grata enim hæc sedes fortissimis Principibus fuit, quia Italiam inde cum

DEDICATORIA.

cum vicina esset, magis tueri poterant, & Germania aduersus Hungaros, & Henetos, qui sæpe ex Boiemia erumpebant, adsiduè defendenda erat. Interea hi Francici principes ornarunt Noricum vbiq; legibus, doctrina Religionis, literarum, & disciplina. Et si enim citò Apostolorum tempore vox Euangely in Noricum perlata est. Narrant enim Lucium Cyreneum in Tiberia Augusta, quæ nunc est Regensburgk, Euangelium docuisse, tamen postea in Imperij Romani dilaceratione Ecclesiæ rursus dissipatæ sunt. Maior fuit tranquillitas post Carolum Magnum. Restitutæ sunt igitur Ecclesiæ.

Et quanquam illa ætas in tantis tumultibus omnium Gentium, supra

A iij fun

EPISTOLA

fundamentum extruere multum stipularum coeperat, tamen nondum nota erant pleraque Idola, quae postea Monachi recentiores in Tempa collocarunt. Extant enim scripta illius aetatis, ex quibus iudicari potest, quale fuerit doctrinae genus.

Constat autem familiam vestram, quae nunc et Bauariam tenet, & Palatinorum regionem ad Rhenum, ortam esse ab Arnolphi Imperatoris filio. Fuit autem Arnolphus Imperator ex Caroli posteris, qui Italiam pacauit, & dissidia Pontificum sustulit, Normannos, qui inde usq; à Baltico littore ad Vangionum urbem accesserant, & Belgicum vastauerant, dissipauit, & Hænetos repressit, fuitq; autor, ut Rex Boicæ

DEDICATORIA.

Boiemiae doctrinam Ecclesiae Christi
reciperet.

Omitto commemorationem de excellentia virtutis in Carolo & Ludovico Pio. A talibus viris cum orta sit Familia vestra, habetis domestica exempla illustria omnium virtutum. Nec dubium est omnes natos in vestris Regionibus, quo in numero & ego sum, intuentes pulcerrimam seriem maiorum vestrorum, maxime optare, ut perpetuo floreat posteritas, & ut non solum politica gubernatio sit felix, sed etiam ut omnes Bauarici Principes sint unum in Deo, & congruant omnes Ecclesiae ad illam dulcissimam Psalmi vocem, Ut conueniant Reges & populi simul, ut seruiant Deo. Oro

A iiij igi-

EPISTOLA

igitur toto pectore Filium DEI Dominum nostrum Iesum Christum, sedentem ad dextram eterni Patris, ac dona largientem hominibus, ut te & ceteros Principes Bauaricos gubernet, ut patriam feliciter regatis in gubernatione politica, & ut vera inuocatione Dei & vos ipsi, & subditi omnes eum celebrent. His etiam qui puram Euangelij doctrinam Ecclesijs proponi curant, gratulor hanc pietatem.

Cum autem ad me allati essent Articuli à Monachis compositi ad deterrandos homines à veræ doctrinæ studio, magnum accepi dolorem, & quanquam rogatus sum, ut Respon- siones formarem, quia insidiæ multæ sunt in illis quæstionibus, quæ sunt tan- quam

DEDICATORIA.

quàm Sphingis enigmata, tamen & Patrie amore mouebar, vt aliquas admonitiones ederem. Respondi igitur breuius fortassis quàm magnitudo rei postulat, & quæstiones quasdam horridiores consultò seposui, & hanc lucubrationem ad Celsitudinem tuam mitto, non solum vt studium meum Celsitudini tuæ ostendam, sed multò magis, vt Celsitudo tua, quæ puram Ecclesie doctrinam optimè intelligit, & Deum rectè inuocat, sit Iudex & de voluntate mea, & de hoc ipso scripto. Optarem omnium qui in nostris Ecclesijs docent, pium esse consensum, & vnà communem hostem reprimi. Nunc proh dolor hoc fieri videmus, quod scripsit Thucydides, Tantisper victrices fuisse Athenas, cum Duces aduersus

A v præ.

EPIST. DEDICAT.

præcipuum & communem hostem con-
iuncti fuerunt, postea eas victas esse,
cum distracti Duces singuli propria
bella quæsiuerunt, omisso communi ho-
ste. Sed oro Filium Dei Dominum
nostrum Iesum Christum, vt vulneri-
bus nostris medeatur, & clementer col-
ligat sibi æternam Ecclesiam, inter
nos, & faciat vt omnes nostræ Eccle-
siae vnum sint in ipso. Bene valeat
Celsitudo tua. Anno 1559. Mense
Augusto.

Philippus Melanthon.

Sequuntur

SEQVNTVR AR-
TICVLI IMPII BAVARICÆ
Inquisitionis.

PRIMA QVÆSTIO.

Quid sit Ecclesia sancta?

II.

Dei? Que sint signa monstrantia Ecclesiam

III.

An sit uisibilis Ecclesia?

IIII.

An credant firmiter & sine dubitatione,
& doceant, quod sancta Romana & Catholica Ec-
clesia mandat credi & præcipit?

V.

An credant extra illam Ecclesiam nec sa-
lutem, nec remissionem peccatorum esse, & quòd
omnes, qui se scientes & uolentes ab ea seiungunt,
sint damnandi ut Hæretici & Schismatici?

VI.

An credant Catholicam Ecclesiam apud
hos esse, qui nunc aduersantur Romane Ecclesie,
& Episcopis, qui & præsent ordinaria successione:
An uerò apud illos Christianos, qui nominantur
Catho

Catholici, & retinent unitatem Ecclesie obediētes uni Romano Pontifici?

VII.

An credant, sancta dīuina Concilia in causis Fidei, quorum sententiæ postea ab uniuersa Ecclesia receptæ sunt, errasse? Et an liceat decreta eorum rursus in dubium uocare?

VIII.

An credant in sancta Catholica Ecclesia septem Sacramenta esse, Et an credant ea esse efficaciam & certa signa gratiæ?

IX.

An credant, quod uī consecrationis scilicet recitationis uerbi diuini fiat in Missa transubstantiatio panis & uini in uerum corpus & uerum sanguinem Christi, hoc modo, ut mox post consecrationem uera ac uiuifica caro, uerus item & uiuificus sanguis Christi una cum presentia diuinitatis seu diuinæ naturæ filij Dei, tantum manente externa specie symbolorum panis & uini, ante & post sumptionem, uerè, integrè, ac substantialiter adsit?

X.

An Sacramentum Altaris, quod ad usum ægrotorum & aliorum Christo credentium reponitur ac reseruatur, credant tantum esse mysterium, significans beneficia Christi, non autem statu-

ant

ant esse reuera ipsum corpus & sanguinem Christi?

XI.

An credant Christum in Sacramento Altaris uerè presentem suppliciter adorandum esse, quando docunque manu Sacerdotis hostia eleuatur, ostenditur aut porrigitur?

XII.

An detestentur ut Idolatricum ritum, adorationem Sacramenti Altaris in repositoio aut in theatrica pompa circumgestationis?

XIII.

An credant uerum corpus & sanguinem Christi, atque adeò totum Christum, sub utralibet specie Sacramenti contineri, ac proinde singulis Christianis, qui non sunt Sacerdotes, sub una specie exhiberi?

XIIII.

An credant hoc Sacramentum non conferre nec sumi ad remissionem peccatorum?

XV.

An credant quòd ad cauenda seu auertenda multiplicia pericula & scandala pio consilio ac rectè facta sint decreta in Concilijs Constantiensi & Basiliensi, non esse ullo modo impietatis nomine condemnandum morem sacrosanctæ Ecclesiæ, quo Laicis adimitur una pars Sacramenti, sed tanquam
pium

pium ac licitum fideliter seruandum ac retinendum,
donec per decretum Catholici Concilij generalis ex-
presse permittatur Laicis usus integri Sacramenti?

XVI.

Quomodo intelligant hæc uerba: Hoc fa-
cite ad mei recordationem. Et, an hæc uox
Christi mandantis uniuersaliter ad omnes Christia-
nos pertineat?

XVII.

An in Missa sit facienda Oblatio pro uiuis
& mortuis?

XVIII.

An consecratio Sacramenti ualeat facta per
non ordmatus ab Episcopis?

XIX.

An credant, Tres esse partes poenitentiae:
Contritionem, Confessionem & Satisfactionem?

XX.

An credant circumstantias peccatorum
mortalium, ut sunt, mora, circumstantia temporis,
circumstantia loci, affectata negligentia &c. in
confessione Sacramentali necessario enumerandas
esse?

XXI.

An credant nostram satisfactionem & poe-
nitentiam prodesse, nec detrahere seu derogare
quicquam merito ac satisfactioni Christi?

AB

XXII.

An credant in homine esse liberum arbitrium?

XXIII.

An sola fide Homo iustificetur?

XXIII.

An credant, Bona opera facta in Dilectione, esse merita uitæ æternæ?

XXV.

An credant Sanctos, qui in cœlo uiuunt, honorandos, & inuocandos, & ab eis auxilium & intercessionem petendam esse?

XXVI.

An credant animas hominum, qui decesserunt antequàm satisfactionem integram præstiterunt, & antequàm integrè purgati fuerunt, cruciari in purgatorio, & an eis opitulentur preces, Eleemosynæ & oblationes, quæ pro eis in Ecclesia fiunt?

XXVII.

An coniugium omnibus hominibus sine discrimine concessum sit?

XXVIII.

An approbent usum cercorum in Altari positorum ante Sacramentum? Adhæc, an uenerationem Imaginum & Statuarum, Item cineris & ossium Diuorum approbent?

An cons

XXIX.

An consecrationes aquæ, herbarum & aliarum rerum, iuxta consuetudinem Catholicæ Ecclesiæ approbent?

XXX.

An religiosas peregrinationes ad templadiuorum iudicent esse pias?

XXXI.

An utantur unctionibus & consecrationibus olei?

Examinatores.

Iohannes Crassenicus Monachus, Concionator Aulicus.

Leonardus Abbas Furstenfeldensis.

N. Schweickhart Secretarius Baudericus.

Stephanus Thrayner Consiliarius.

Iohannes Einckhirm, Quæstor Landeshuttanus.

RESPON

RESPONSIO-
NES SCRIPTÆ A PHI-
LIPPO MELANTHONE, AD
*impios articulos Bauaricæ
inquisitionis.*

PRIMA QVÆ-
STIO.

Quid sit Ecclesia sancta?

Respondeo.

Ecclēsia in hac vita est cœtus am-
plectentium Euangelium, & rectè utentium
Sacramentis, in quo filius DEI per ministerium
Euangelij uerè est efficax, & multos regenerat uo-
ce Euangelij & Spiritu sancto, & facit heredes
uite æternæ, Et sunt in eo cœtu multi electi &
alij non sancti, sed tamen de uera doctrina consen-
tientes.

Hæc definitio prorsus congruit cum descri-
ptionibus, quæ sunt in capite 13. Matthæi, de semine
& de sægna. Et hæc Ecclesia dicitur sancta in hac
uita κατὰ σωκινδ' οχλῶ, quia uerè filius Dei in ea
B regnat.

regnat, & multa sunt membra sanctificata Spiritu
sancto & electa.

Fit autem à principali nuncupatio, & membra
sanctificata usitate nominantur uiua membra
Ecclesie. Alij non sancti nominantur mortua membra,
si tamen de uera doctrina consentiant. Possunt
autem & sancti habere aliquos errores, sed non
euertentes fundamentum, id est, articulos fidei, si-
cut Paulus inquit. Supra fundamentum extruunt
alij aurum, alij stipulas. Et cœca ac infœlix arro-
gantia est, si putamus, nihil in nobis infirmitatis
esse, nos nihil ignorare ac omniscios esse.

Quanta caligo fuit in Apostolis, qui quan-
quàm post resurrectionem uiderant initia nouæ &
eternæ uitæ, tamen somniabant regnum politicum,
& multi uolebant retineri cultus Leuiticos. Et
multa sunt improprie dicta in scriptoribus pijs, ut
uix quisquàm etiam tam disertus & tam circum-
spectus est, ut ubique uitare possit ἀκυρολογίας.
Sicut apud Cyprianum multa horridè de satisfacti-
onibus Canonicis dicta sunt, ut cum ait: Frustra ab-
solutionem pronuciari non seruanti ritum satis-
factionis, Sed sancti sunt dociles, & cedunt rectè
monenti. De his dicit Paulus: Infirmum in fide as-
sumite. Commedens non abijciat non commedentem,
Deus enim assumpsit eum. Qui autem palàm de-
fendunt Idola, aut aliquam articulum fidei euer-
tunt,

tunt, ij non retinent fundamentum. Sicut Papistæ defendentes adorationem panis in circumgestatione, & mercatum Missæ. Item, Inuocationem mortuorum. Item, Delentes doctrinam de fide G R A TIS accipiente remissionem & reconciliationem. Tales blasphemæ etiamsi dominatur in Ecclesia, tamen nequaquam sunt membra Ecclesiæ, nec uiuæ nec mortuæ, Sed prorsus existimandi sunt esse anathemata, sicut Paulus inquit: Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit.

Respondi igitur clarè, quid sit Ecclesia, & qui homines sint Ecclesia, & quomodo dicatur sancta, iam dicamus de signis monstrantibus Ecclesiam, & quomodo sit uisibilis.

I.

Quæ sunt signa monstrantia
Ecclesiam Dei?

Respondeo.

Signa tria sunt monstrantia Ecclesiam, necessaria & uniuersalia, Doctrinæ Euangelij incorrupta professio: Usus Sacramentorum conueniens diuinæ institutioni, & obedientia debita ministerio Euangelij. De primo & secundo dicitur:

B 2

ONES

Oues meæ uocem meam audiunt. Item, Fundamentum aliud poni non potest, præter id quod positum est, quod est CHRISTVS IESVS. Item, Vna fides, unum Baptisma. Et de omnibus simul dicitur I. Corinth. I. Idem dicatis omnes, nec sint inter uos schismata, & sitis coagmentati eadem mente & eadem sententia. Item, Obedite præpositis uestris. Hæc tria signa sunt necessaria.

Sed aduersarij deducunt homines ad alia signa, uidelicet ad politiam humana autoritate in Ecclesia constitutam. Dicunt signa esse Ecclesiæ ordinem Episcoporum, Romani Episcopi primatum, & deinde successionem ordinariam Episcoporum, & similitudinem rituum, qui humana autoritate in Ecclesia instituti sunt. Hic breuis est responsio de Romano Episcopo & de alijs. Quantumcunq; amplificatur illa autoritas, tenendæ sunt hæc regulæ: Fugite Idola. Item, Si quis aliud Euangelium docet, Anathema sit. Cùm igitur manifestum sit, Romanum Episcopum & agmen Episcoporum ipsi adiunctum defendere Idola & iniustam crudelitatem exercere ad delendam ueram doctrinam, necesse est ab eis dissentire, sicut necesse fuit dissentire & discedere à Iuliano Pontifice & Leviticis Sacerdotibus, cùm tamen notissimum esset, sacerdotium illud diuinitus institutum fuisse. Nec necessariam esse similitudinem rituum humanorum in
uera

uera Ecclesia, manifestum est ex illis dictis: Regnum
Dei non est esca nec potus &c. Item, Nemo uos
arguat in cibo & potu &c.

III.

An sit uisibilis Ecclesia?

Respondeo.

Veram Ecclesiam etiam in hac uita esse uisibi-
lem coetum, sed non ut Regnum Pontificium.
Erat uisibilis coetus in Iudæa audiens Zachariam
& Simeonem, Maria, Elisabeth, Ioseph, Anna, &
alij multi, etiamsi dissenserunt à Phariseis & Zad-
ducais, qui ordinariam auctoritatem tenebant. Et
quidem cum exerceant se uicium impij Pontifices
in sanctos, manifestum est ueram Ecclesiam coetum
uisibilem esse. Vult Deus agnosci Filium in genere
humano, sicut dicit: Hunc audite. Et uult ministe-
rium Euangelij esse publicum & uisibile, sicut di-
ctum est: In omnem terram exiuit sonus eorum. Et
Dominus de uisibili Ecclesia loquitur, cum ait: Dic
Ecclesie. Nec fingimus Ecclesiam, quæ sit Idea
Platonica, sed antea diximus quæ sit Ecclesia, &
qui homines sint Ecclesia. Nec uult Deus doctri-
nam suam esse arcana Eleusinia. Ac adfirmamus
nostros uisibiles coetus esse Ecclesiam Dei, in qua
multos uerè sanctos esse scimus, qui habent testi-

monia Spiritus sancti in confessione & supplicijs,
etiãsi multi sunt admixti, qui sunt putrida mem-
bra, & in ipsis sanctis multæ sunt infirmitates.

Contrà uerò adfirmamus Romanum Pon-
tificem & eius satellites non esse Ecclesiam Dei,
cùm manifestum sit, eos esse defensores Idolorum,
blasphemos & parricidas, Credimus etiã ante
hæc tempora fuisse multos sanctos rectè sentientes,
etiãsi aliàs uera Ecclesia est frequentior, aliàs
minus frequens, ut inquit Propheta: Nisi Dominus
reliquisset nobis semen, uelut Sodoma essemus facti.
Item: Etiãsi erit populus ut arenã maris, tamen
saltem reliquiæ saluæ erunt. Item Dominus inquit:
Nisi abbreviati essent dies illi, non fieret salua om-
nis caro. Et scripta extant multorum, quos apparet
fundamentum tenuisse, ut Ambrosij, Augustini Pro-
speri, Hugonis, Tauleri, Drandorffij, V Vesseli Gru-
ningensis, V Vessaliensis Concionatoris Moguntini,
Hiltenij Isenacensis, & multorum aliorum, qui ha-
bebant auditores, qui erant cœtus uisibiles, & au-
diebantur ac adficiebantur supplicijs, ut Iohannes
& Ieronimus Pragenses, & multi alij etiãsi non
erant cœtus uisibiles, ut Pompa Pontificia, & erant
disiuncti ab ordinaria potestate, ut nominant. Sed
talis cœtus est uera Ecclesia, qualem describit Pro-
pheta: Reliqui mihi populum pauperem in terra,
inuoc

inuocantem nomen Domini. Item: Dabo eis Doctorem, & panem & aquam cum tribulatione. Est autem Ecclesia monarchia quod ad caput Christum attinet, Et Aristocratia quod ad ministros attinet & auditores, ut honesta schola.

Discernantur autem peccata ignorantiae & blasphemiarum. Erat ignorantia in Apostolis & multis sanctis, donec Christus resurrexit, de regno politico Messiae & de proferenda politia Mosaica. Haec peccata remittebantur habentibus initia fidei. Sed postquam lux Euangelij clarius sparsa est, Sacerdotes & Pharisei manifestae ueritati contradicentes blasphemii fuerunt, & habuerunt peccata quae non remittebantur. Iam igitur manifestum fuit discrimen uerae Ecclesiae & hostium Ecclesiae Dei, de quibus dicitur: Vos ex patre Diabolo estis. Et I. Corint. 16. Si quis non diligit Dominum Iesum, sit Anathema, Maran Atha. Malachiae 2: Et habuit filiam Dei alieni, eradicabit Dominus uirum, qui ista facit, & perdet magistrum & discipulum de tabernaculo Iacob, iactitent ergo nomen & exempla Ecclesiae quantum uolunt Aduersarij, Nos utraq; consolatione constantissime confirmemur, & quod necesse sit agnitae ueritati obedire, quia blasphemia non remittitur, & quod iam patefactio errorum ostendat discrimen inter membra uerae

*Ecclesie & blasphemos, quos certum est non esse
membra uerae Ecclesie.*

IIII.

*An credant firmiter & sine dubita-
tione, & doceant, quod sancta Roma-
na & Catholica Ecclesia man-
dat credi & precipit?*

Respondeo.

Non recipio hunc articulum, quia sunt insidie
in uerbo Romanae Ecclesie. Etsi enim restri-
ctio addita est, sancta Romana: tamen Aduersarij
intelligunt Romanam Ecclesiam agmen Pontifi-
cium. Ideo reiicienda est confusio Romanae &
Catholicae Ecclesie. Nam Pontificium agmen non
est Catholica Ecclesia, nec Romana Ecclesia est
uniuersi orbis Ecclesia, nec decreta Romanae Ec-
clesie sunt uniuersalis Ecclesie decreta. Manife-
stum est Graecam Ecclesiam non prohibere Sacer-
dotum coniugium, ut faciunt Romani Pontifices.
Manifestum est Graecam Ecclesiam extra monaste-
ria, quae recentia sunt, ne nunc quidem habere pri-
uatas Missas. Manifestum est Graecam Ecclesiam
ne nunc quidem habere circumgestionem & ado-
rationem panis, qualem recens Pontifex Urbanus
insti-

instituit. Decretum Romani Pontificis est: Romanum Pontificem habere summam auctoritatem iure diuino in Ecclesijs & in regnis. Id decretum nunquam Asia & Græcia receperunt. Est & insidiosa confusio in uerbis, quæ faciunt primùm mentionem Fidei, deinde præceptorum. Aliud enim est loqui de Fide, aliud de præceptis rituum humanorum. Adfirmamus autem perspicuè & sine ambiguitate, nos credere omnes articulos Fidei comprehensos in Symbolis, Apostolico, Niceno & Athanasiano. Et extat de toto corpore doctrinæ confessio Ecclesiarum nostrarum, consentiens cum Catholica Ecclesia, uidelicet Symbolis & ueteribus probatis Scriptoribus. In hac uera doctrina uerum Deum inuocamus, qui se patefecit misso Filio Domino nostro IESV CHRISTO, crucifixo & resuscitato, & colimus eum ijs cultibus, quos ipse præcepit, iuxta dictum: In præceptis meis ambulate. Et abhorremus ab omnibus fanaticis opinionibus, quæ pugnant cum Symbolis, & euertunt politicum ordinem, quales sunt opiniones Monachorum & Anabaptistarum. Fides autem qua amplectimur Symbola, nititur non auctoritate aut mandatis Ecclesiæ, sed perspicuo uerbo Dei, tametsi Ecclesiam Catholicam docentem piè audimus, & sinceræ uetustatis testimonijs confirmamur, sicut Paulus uult infirmos à firmioribus confirmari.

V.

An credant extra illam Ecclesiam nec salutem, nec remissionem peccatorum esse, & quòd omnes, qui se scientes & volentes ab ea seiungunt, sint dam-

nandi vt Hæretici &

Schismatici?

Respondeo.

DE Catholica Ecclesia concedo. De Pontificio agmine, quod ipsi nominant Romanam Ecclesiam, nego. Vt enim in Iudæa Impij Pontifices, Zadducei, & Pharisei, etiamsi dominabantur, non erant Catholica Ecclesia Dei, quia non retinebant doctrinam Catholice Ecclesie Dei, uidelicet Prophetarum. Sed Zacharias, Simeon, Maria, Elisabeth, Ioseph, & horum auditores, quanquam pauci erant collati ad multitudinem hostium: tamen erant Catholica Ecclesia Dei, quia retinebant doctrinam Prophetarum. Ita hoc tempore Pontificij, cum sint hostes Euangelij, non sunt Catholica Ecclesia Dei, etiamsi dominantur & iactitant successionem ordinariam. Et unitas Catholice Ecclesie est consensus in fundamento, uidelicet in articulis fidei, & mandatis diuinis, etiamsi qua est dissimilitudo in ritibus

ritibus humanis. Quare adfirmamus, nos nec discedere nec discessisse à Catholica Ecclesia, quæ Symbola amplexa est, Apostolicum, Nicenum & Athanasianum, Nec à Patribus, Irenæo, Ambrosio, Augustino, Prospero & similibus, etiamsi qui ritus humani tunc alij fuerunt. Semper enim aliqua dissimilitudo rituum humanorum fuit, Sed à Pontificijs ut discederemus, necessaria causa est, quia scriptum est: Fugite Idola. Item: Si quis aliud Euangelium docet, Anathema sit, Item: Blasphemia Spiritus non remittetur.

VI.

An credant Catholicam Ecclesiam apud hos esse, qui nunc aduersantur Romanae Ecclesiae, & Episcopis, qui præ sunt ordinaria successione: An verò apud illos Christianos, qui nominantur Catholici, & retinent vnitatem Ecclesiae, obediētes vni Romano Pontifici?

Respondeo perspicuè, Ecclesias nostram confessionem amplectentes uerissimè esse membra Catholicae Ecclesiae Dei, & hoc tempore ueram Dei Ecclesiam, iuxta dictum: Oues meae uocem
meam

meam audiunt. Et in his nostris cœtibus uerè sunt electi multi, iuxta dictum: Quos elegit, hos & uocauit. Et multorum confessio in supplicijs ostendit præsentiam Spiritus sancti. Ac doctrinam nostrarum Ecclesiarum congruere cum ueteris & purioris Ecclesiæ sententiæ, fateri necesse est eos, qui dextrè iudicant. Nec ideo nostræ Ecclesiæ non sunt membra Catholicæ Ecclesiæ Dei, quia in aliquibus est infirmitas & ignorantia aliqua, qui tamen retinent fundamentum, & sunt dociles, nec oppugnant agnitam ueritatem, quia de infirmis scriptum est: Infirmos assumite. Item: Alius supra fundamentum extruit stipulas.

De altera parte Articuli distinguo. Certissimum est defensores Idolorum & errorum pugnantium cum mandatis diuinis & Articulis Fidei, præsertim patefacta ueritate, non esse membra Catholicæ Ecclesiæ Dei, ut apud Iudeos Blasphemi & Parricide, qui aduersabantur Christo & Apostolis, non erant membra Catholicæ Ecclesiæ Dei. Tales nunc sunt Pontifices Romani & eorum satellites, qui agnitæ ueritati aduersantur, & seui ciam exercent in homines pios. Fuerunt autem ante hanc lucem Euangelij multi sub eis, ut Bernhardus, Bonauentura, & alij multi, qui etsi habuerunt contagia errorum, tamen de fundamento melius senserunt quàm pleriq; alij. Taxarunt etiam crassos
errores

errores. Hos confugientes ad misericordiam, & deplorantes ignorantiam suam, fuisse membra Catholice Ecclesie, non negamus, ut etiam sub impijs Pontificibus & Phariseis scintilla uerae doctrine in Nicodemo Phariseo, & alijs multis similibus fuit, qui dociles erant, & ueritatem querebant. Si qui nunc tales sunt exorta luce Euangelij, qui tamen infirmi sunt, hos hortamur, ut discant doctrinam patefactam, & uincant infirmitatem suam, nec suo exemplo stabiliant Idolorum cultus & errores, iuxta dictum: Fugite Idola.

VII.

An credant, sancta diuina Concilia in causis Fidei, quorum sententiae postea ab vniuersa Ecclesia receptae sunt, errasse? Et an liceat decreta eorum rursus in dubium vocare?

Respondeo de secunda parte.

SI quid ulla Synodus decreuit contra mandata diuina, seu contra articulos Fidei, necesse est illud decretum taxare. Vt cum proxima Tridentina Synodus

Synodus decretum fecit: Hominem semper debere dubitare an sit in gratia.

Huic impio decreto necesse est aduersari. Tollit enim articulum: Credo remissionem peccatorum, & doctrinam de hoc articulo in scriptis Prophetis & Apostolicis expressè traditam, ut in hoc dicto: Iustificati fide pacem habemus. Confirmatae sunt in Synodis inuocatio hominum mortuorum, satisfactiones & indulgentiae, & adoratio panis in circumgestatione. Item, Prohibitio coniugij. His manifestis erroribus contradici necesse est: Constat enim Synodos non condere nec abolere articulos Fidei, nec posse abolere ullum mandatum Dei. Semper igitur tenenda est Regula: Si quis aliud Euangelium docet, Anathema sit. Hæc de secunda parte huius articuli satis sit dixisse. Sciunt enim omnes sani, hanc nostram responsionem ueram & firmam esse.

In priore parte Articuli mirificæ sunt præstigiæ. Interrogamur in genere, An sanctæ Synodi Oecumenicæ ac receptæ errauerint? Hac generali interrogatione odia contra nos accendere student, quòd uideamur omnes Synodos & omnia acta in Synodis reprehendere. Nos uerò palàm fatemur, oportere in Ecclesia iudicia esse, & adfirmamus multas pias Synodos fuisse, & profuisse Ecclesiæ, & maxime optamus nunc in his disidijs rectè constitui

stium iudicium Ecclesie. Sed hoc quoque dicimus,
Euangelium prolatum ex sinu æterni Patris, & le-
gem Dei, qua uniuersam rationalem creaturam sibi
obligatam esse uoluit, non posse ab ulla Synodo
mutari aut aboleri, iuxta dictum: Verbum Domini
manet in æternum. Dicimus etiam, Synodos in di-
iudicatione dogmatum non habere potestatem Re-
giam seu prætoriam. Cùm ad politica iudicia adfer-
tur dubitatio de lege aliqua, Rex aut Prætor dubia
uerba legis humanæ interpretatur, & circumstan-
tiam determinat. Hæc interpretatio & determina-
tio ualet propter autoritatem regiam seu prætoriam,
& parere necesse est, quia Deus hac autoritate
Magistratum armavit. Sed his politicis iudicijs
dissimilia sunt iudicia Ecclesie de doctrina. Cùm
est controuersia allata τ̄ ἔκτῃ ἡγορίας ad
Synodum, & pia Synodus pronunciat quam in-
terpretationem amplectatur, ualet sententia non
propter autoritatem ordinis, sed propter uerbum
DEI, de quo pii suam confessionem alijs ostendunt,
& ex fontibus ipsis docent, hanc esse perpetuam
Scripturæ Prophetice & Apostolicæ sententiam
& non aliam. Narrant etiam unde acceperint suam
sententiam. Vt cùm Anabaptistæ contendunt, pios
non debere uti defensione Iudiciorum, quia dictum
sit: Si quis eripuerit tibi tunicam, relinque ei &
pallium: Synodus pronunciat, hic non prohiberi
nec

nec damnari iudicia, nec petitionem defensionis in iudicio, quia alibi expressè & sæpe comprobatus est ordo politicus, & ex fontibus ostendit discrimen iusticiæ Spiritus seu æternæ, & ordinis politici. Ita Synodi sententia est confessio piij cœtus, quæ est uera, & ualet propter fontes. Necesse est enim Fidem niti uerbo Dei. Sed tamen Ecclesia audienda est, quæ docet nos de fontibus, iuxta dictum: Nisi araseritis uitula mea non inuenissetis. Et quia aliquæ Synodi lapsæ sunt, & omnibus temporibus homines labi possunt, ideò decreta Synodorum ad normam, id est, ad legem Dei & ad articulos Fidei conferenda sunt.

Fuit frequentissima Synodus Syrmienfis, ubi mutatum est uocabulum in Symbolo $\delta\mu\omicron\delta\sigma\iota\omicron\upsilon\pi$, & supposita uox $\omicron\mu\omicron\iota\omicron\upsilon\pi$. Hanc perniciosam mutationem rursus emendauerunt sancti propter testimonia Prophetica & Apostolica, non deterriti Synodi frequentia. Ut autem antea diximus, nos amplecti Symbola, Apostolicum, Nicenum & Athanasianum: Ita expressè adfirmamus, nos amplecti omnium Synodorum decreta, cum his Symbolis congruentia, ut congruit Antiochena Synodus, quæ damnauit Samosatenum, & antecessit Nicenam annis 60. Ibi cum conuenissent multi, qui discipulos Apostolorum audierant, non addiderunt nouam interpretationem, sicut ambigæ legi Rex aut Prætor

toy

tor addit nouam determinationem. Sed testati sunt,
à Iohanne hanc sententiam traditam esse, quod λό-
γος ibi significet λόγος ὑφ' ἑαυτοῦ. Et protu-
lerunt dicta de Filio ante assumptionem humane na-
turæ. Item dicta de eius omnipotentia: Ego uitam
æternam do eis. Quæ enim esset audacia de re tanta
nouam interpretationem gignere, & addere Deo
coæternum Filium, nisi antea doctrina de Filio
testimonijs Prophetarum & Apostolorum tradita
esset? Docentur ergò & confirmantur p̄ij talibus
testimonijs, iuxta dictum: Et tu conuersus confirma
fratres tuos.

Secunda est Nicena Synodus, quæ rursus tes-
tata est, hanc doctrinam propagatam esse ab Apo-
stolis, & protulit dicta Prophetica & Apostolica.

Eadem Synodus fecit decretum contra No-
uatianos, & iussit recipi lapsos redeuntes ad pœni-
tentiam. Hæc quoq; Synodus tantum testis fuit de
doctrina antea tradita. Quomodo enim auderent
homines lapsis promittere reconciliationem, nisi uo-
luntas Dei expressa esset in scriptis Prophetis &
Apostolicis? Allegabantur etiam Exempla superio-
rum temporum: Receptus est Petrus. Iohannes ado-
lescentem, qui se adiunxerat latronibus, recepit.
Paulus recepit Corinthium incestum.

Congruunt cum Symbolis et Constantinopoli-
tana Synodus, quæ à Theodosio seniore indicta fuit,

C

¶

Et deinde Theodosij secundi tempore, Synodus Ephesina prior. Item Martiani tempore, Chalcedonensis, in quibus doctrina de duabus naturis in Filio recitata est, quæ cum Symbolis congruit.

Fuit et pia Synodus Gangrensis contra superstitiones Monachorum congregata, qui damnabant coniugia, et prohibebant quosdam cibos, et relictæ communi congregatione in administratione Sacramentorum seorsum conveniebant, quia nolebant interesse ministerijs Pastorum, qui erant mariti. Denique scimus fuisse multas pias Synodos et utiles Ecclesiæ, et Deo gratias agimus, quod subinde aliquas Synodos rexit ad emendationem errorum.

Sed fuerunt aliæ congregationes, quarum etiam fuit magna frequentia, in quibus facta sunt decreta contraria Symbolis, ut in Syrmio et Arimino tempore Constantini, ubi decretum est, ut pro ὁμοῦς et ἰσῶς deinceps legeretur ὁμοίως, quod partes dissentientes uiderentur hoc cothurno coniungi posse. Id gratum fuit Imperatori Constantio. Theodosij Secundi tempore, de controuersia Eutychis frequentissima Synodus conuenit in urbe Epheso, fuitque ea Synodus post priorem Ephesinam altera, ubi Eutychis error stabilitus est à factione Antiocheni Episcopi, et senex Flavianus, Byzantij Episcopus uerberibus ex confesso expulsus, qui ita percussus est, ut post triduum extinctus sit. Hæc Synodus propter erroris confirm

Confirmationem & propter Latrocinia nominatur
ΛΗΣΡΙΚΗ.

Talia exempla ostendunt posse errare Syn-
odos, & decreta earum conferenda esse ad nor-
mam, quæ nequaquam est ambigua aut mutabilis,
videlicet ad scripta Prophetica & Apostolica, &
Symbola. Ideò Synodorum decreta cum hac norma
pugnantia taxare necesse est, Quale est Synodi
Constantiensis decretum, quod unam partem Cœna
Domini populo adimit. Sic & de cæteris impijs de-
cretis, qualia multa in proxima Synodo Tridentina
facta sunt, iudicandum est. Hæc de Synodis hoc loco
breuiter respondeo.

VIII.

*An credant in sancta Catholica Ec-
clesia septem Sacramenta esse, Et,
an credant ea esse efficacia &
certa signa gratiæ?*

Respondeo.

NEgo esse septem illa, quæ Papistæ numerant
Nam ritus Papisticus unctionis, qui nunc in
usu est, est manifesta impietas. Consecrationes olei,
quæ nunc fiunt, sunt similes Magicis. Additur
item Inuocatio hominum mortuorum. Hæc expressè
damnamus. Falso autem citantur exempla Apo-
stolos

C 2. stos

stolorum, qui adhibebant olea ad curationem morborum. Nunc fingunt unctione tolli peccata, & manifestum est huic ritui unctionis non esse adiunctam promissionem gratiae.

Ritus confirmationis, quem retinent Pontificij, prorsus inane spectaculum est, nec mandatum Dei, nec promissionem gratiae adiunctam habet. Cum autem Sacramenta nominentur actiones à Deo institutæ, ut sint testimonia promissionis gratiae, ideoq; habeant adiunctam promissionem, adfirmo hæc duo, Baptismum et Coenam Domini esse Sacramenta. Si quis etiam Absolutionem uult nominare Sacramentum, non repugno, Quia promissio tradita est: Quorum remisistis peccata, &c.

De effectu autem planè dico, In adultis fidem propriam in usu Sacramentorum necessariam esse, qua singuli sustentent se promissioni gratiae, & intuentes testimonium illud confirmetur, ac statuunt, non propter hanc obedientiam dari gratiam, sed GRATIS propter Filium Dei, iuxta dictum: Iustificamur autem gratis per redemptionem, quæ est in Christo Iesu per fidem.

Expresse autem deliramentum Pharisaicum damno, quod dicit, per Sacramenta ex opere operato, sine bono motu utentis, dari gratiam.

DB

DE IX. ARTICULO,
Qui loquitur de Transubstantiatione,
Et de tribus sequentibus, qui lo-
quuntur de adoratione, si-
mul respondeo.

Cum uera Sacramenta in Ecclesia sint actio-
nes instituta à Deo, & nulla creatura possit
talem actionem instituere, cui sit addita promissio
gratiæ, seu rem ad quam fiat adoratio, manifestum
est nihil habere rationem ueri Sacramenti extra
usum institutum, Vt si quis circumferret aquam
Baptismi, & diceret, ibi inclusum esse Spiritum san-
ctum, & iuberet fieri adorationem ad illam aquam,
Ibi prorsus esset Idoli cultus.

Eodem modo dico expressè de Papistica ado-
ratione panis, quam exercent extra usum, in sua ob-
latione, repositione, & circumgestatione. Et adfir-
mo hanc manifestam Idolatriam causam esse neces-
sariam, cur relinquenda & fugienda sint ipsorum
congregationes, iuxta dictum: Fugite Idola.

Scriptum est in Daniele de Antiocho: Deo-
um Maozim colet auro & argento, Vbi non dus-
bium est, significari id quod tunc fecit Antiochus,
videlicet, Idoli adorationem, quod collocarat An-

Antiochus in templum ueri Dei. Etsi autem cur Daniel
usus sit appellatione *Maozim*, disputatur, tamen soni
uicinitas congruit ad nomen *Maza*, quod est panis
seu cibus. Et cum Antiochus sit typus Antichristi,
cogitent pii, multa Idola in colluue Pontificia colli-
uentris causa, inter que etiam est deprauatio Cœnæ
Domini. Hec dico, ut cum obijcitur nobis quod
Schismatum autores simus, pii se confirmet & con-
solentur hac cogitatione, quod mandato diuino cog-
gamur Idola fugere.

Constituta hac firma sententia, quod nihil
habeat rationem Sacramenti extra usum instituta-
tum, Responsio perspicua est ad Interrogationem
sedecimam, in qua Articulus querit: *Quæ sit
sententia horum uerborum: Hoc facite
ad mei recordationem.* Respondeo, Pres-
cipit ut hoc faciamus quod institutum est, scilicet,
Accipite, manducate, bibite ex hoc omnes.

Nulla syllaba ibi legitur de oblatione & alijs
spectaculis, sed Sumptio instituitur, & ita institui-
tur, ut fiat recordatio mortis & resurrectionis
Christi, & beneficiorum eius, quod intelligatur de
publica & priuata recordatione, sicut hæc uerba
docent: *Quotiescunq; hoc facitis, mortem Domini
annunciate. Neruum publicæ & honestæ congrega-
tionis esse hanc sumptionem Filius Dei uoluit. Et*
quia

quidem in Paulo dulcis promissio addita est: Donec uenerit. Significat enim mansuram esse Ecclesiam, donec Filius Dei ueniet ad manifestum iudicium, & uelut Triumphans abijciet omnes hostes suos in aeternos cruciatus, & adducet Ecclesiam letam & triumphantem ad aeternum Patrem.

Hæc consolatio de duratione Ecclesiæ pijs grata est, & inuitare nos debet, ut libentius adiuuemus conseruationem instituti ministerij. Complectitur autem publica recordatio doctrinam uniuersam de filio Dei, & de eius beneficijs, de applicatione beneficiorum, de remissione peccatorum, de fide. Deinde & publicam gratiarum actionem, unde nomen est εὐχαριστία. Sit autem & priuata recordatio, quæ complectitur eadem, quæ recensui in publica recordatione.

Maxima pars Sacrificulorum facit illam suam oblationem, nec poenitentiam, nec ullam piam cogitationem adferens, contaminata multis sceleribus, tantum ibi quærit lucellum, quo hanc operam more Ethnico uendit. De talibus scriptum est Esaia 28. Omnes mensæ repletæ sunt uomitu. Hæc mala intelligantur & deplorentur, & nos memores simus dicti Christi: Hoc facite in mei recordationem. Cogitemus quid institutum sit: non oblatio, cum dictum sit: Vna oblatione consummauit sanctos, Et sese obtulit Filius Dei, in sese deriuans iram aeternæ

C 4 Patris

Patris, iuxta dictum: Ego me pro eis sanctifico. Sed sumptio instituta est, in qua fiat recordatio summæ Evangelij.

Adferamus poenitentiam, & cogitemus quàm mirum hoc foedus sit, quòd hæc persona, quæ non est Angelus creatus, sed Filius $\delta\mu\omicron\delta\sigma\iota\omicron\varsigma$ eterno Patri, & omnipotens, assumit massam naturæ nostræ, et placata ira æterni Patris, nos sibi inserit tanquàm surculos, & nos sibi membra facit. Hoc testatur in hac sumptione. Verè & substantialiter adest, applicat sese & sua beneficia communicatione corporis & sanguinis sui, & uult nos credere, quòd uerè sua morte meruerit nobis remissionem peccatorum & iusticiam, & resuscitatus uiuat, & nos sibi membra faciat, & uerè uelit in nobis esse efficax, sicut Hilarius inquit: Hæc sumpta & hausta faciunt ut Christus sit in nobis, & nos in Christo.

In hac recordatione ardeant Fides, Inuocatio & Gratiarum actio. Hic usus à Filio Dei institutus est, quem Ecclesiæ nostræ, Dei beneficio, retinent, & ut retineatur, omnes pij conseruationem eius adiuuare debent. Hic usus est dulcissima $\epsilon\omega\upsilon\upsilon\varsigma$ $\delta\theta\iota$, in qua & ipse Filius Dei nobiscum foedus facit, quòd nos clementer recipiat, & nos uicissim cum ipso foedus facimus; quòd ei credamus, & beneficia eius grati accipiamus. Facit & inter sese foedus Ecclesiæ,

clesia, ostendit confessionem, consensum & concordiam.

Ex istis fundamentis respondeo & ad sequentes Articulos. Ad Quintumdecimum dico: Nec Synodum nec ullum hominem posse prohibere alteram partem Cœnæ Domini, iuxta dictum: Testamentum hominis mutare non licet, quantò minus Testamentum Dei.

AD XVII.

An in Missa sit facienda Oblatio pro uiuis & mortuis?

Respondeo.

Non esse institutam Oblationem corporis & Sanguinis Christi, faciendam per Sacrificulos pro uiuis & mortuis, sed sumptionem & recordationem publicam & priuatam. Hæc nihil ad mortuos pertinent, ideo manifesta prophanatio est, fingere oblationem pro mortuis. Ac uetus Ecclesia propinqua temporibus Apostolorum, nec Purgatorium, nec sacrificia pro mortuis nouit. Et dissimilitudo est Canonum Missæ etiam apud ipsos Græcos. Quòd uerò interdum nomine oblationis aut Sacrificij uetustas utitur, intelligit totam actionem, Inuocationem & gratiarum actionem adiun-

C S Etiam

*Etiam sumptioni. Hæc rectè dici Sacrificia non dicitur
bium est.*

AD XVIII.

*An consecratio Sacramenti Valeat,
facta per non ordinatos
ab Episcopis?*

Respondeo perspicuè, Ordinationem Ministrorum Euangelij iustam esse in Ecclesijs nostris. iuxta dicta Pauli, ad Titum 1. Constituas in urbibus Presbyteros, sicut ordinavi. Et 2. Timoth. 2. Hæc commenda fidelibus hominibus, qui sunt idonei ad docendos alios. Nec dubium est, Filium Dei esse conservatorem esse ministerij Euangelici, et in Ministerio efficacem esse, ubicunq; est cœtus rectè docens Euangelium, iuxta dictum: Sedet ad dexteram æterni Patris, dans dona hominibus, Pastores et doctores. Et Iohannis 15. Ego sum vitis, vos palmites, Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum copiosum.

Hæc tota concio utrunq; confirmat: Et solum hunc cœtum esse Ecclesiam Dei, in quo vox Euangelij est incorrupta: Et in eo cœtu adesse Filium Dei, et ibi efficacem esse. Et quidem corda piorum, que veras consolationes sentiunt, testantur Filium DEI in ministerio Ecclesiarum nostrarum efficacem

cciv

eem esse, iuxta hæc dicta: Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, clamantem Abba Pater. Item, Sustinuit anima mea in uerbo eius, sperauit anima mea in Domino. Item, Euangelium est potentia DEI ad salutem omni credenti. Item, Iustificati fide, pacem habemus apud Deum.

Tenebant partem ministerij Pontifices & Pharisei in Iudæa per Tyrannidem, uidelicet, Circumcisionem. Doctrinam uerò & sacrificia corrumpabant. Interea tamen DEVS efficax erat uoce doctrinæ, quam sonabat uera Ecclesia, Zacharias, Simeon, Elisabeth, Anna, Maria, & similes. Ita nunc Pontificij retinent Baptismum. Doctrinam uerò & Coenam Domini horribiliter corrumpunt. Sed doctrinam Euangelij incorruptam, & usum Sacramenti institutum Ecclesiæ nostræ retinent. In his adest Filius Dei, & est efficax in ministerio instituto, sicut inquit: Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum copiosum.

Scio autem, atrociter declamare Pontificios, non fieri consecrationem ab ijs, qui non sunt ordinati ab Episcopis. Deinde non esse Episcopos, nisi confirmatos à Romano Episcopo. Hæc κακὸν ζυλιὰ Papistica, refutatur etiam exemplo Orientalium Ecclesiarum, quarum extat Epistola in 5. libro Theo-

Theodoret, in qua scribunt, Non oportere peti confirmationem à Romano Episcopo, sed satis esse, electionem fieri ab Ecclesia eius loci, adhibito uicino Episcopo uno uel pluribus, iuxta Synodi Nicenæ decretum.

Postremo quæ amentia esset, nostros ab ijs petere ordinationem, à quibus, si ad eos accederent, interficerentur?

XIX.

An credant, Tres esse partes Pœnitentiæ: Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem?

PLanè respondeo, Enumerationem delictorum nec partem Pœnitentiæ, nec necessariam esse.

De Canonicis Satisfactionibus, quas Aduersarij nominant opera indebita, Respondeo, Eas non solum non esse partem pœnitentiæ, sed etiam falsos cultus, Et Aduersarios affingere multos errores, quorum comprobatio est impia.

Ita simul responsum est de sequentibus duobus Articulis. Nec ipsorum delictorum, nec circumstantiarum enumeratio necessaria est, Nec satisfactio, quam nominant opera indebita, utilis est, Et ut Monachi eam declarant, est contumeliosa aduersus satisfactionem Filij Dei.

Caus

Cum autem profit in conspectu habere alia quos insignes errores aduersariorum, quorum euidentis falsitas confirmet nos, ut minus angamur cum obijciuntur nobis scandala dissidiorum & Schismatum, semper intueamur antithesin doctrinarum de Pœnitentia. Ibi cum tetros & perniciosos errores Aduersariorum aspiciamus, agamus Deo gratias, quod reddidit lucem ueræ doctrinæ, & firmas consolationes, Et letemur nos à societate defensionis errorum procul abesse.

Initium harum discordiarum fuit explicatio doctrinæ de pœnitentia, & refutatio imposturarum, quas nominant INDVLGENTIAS. Quodq; sequutum est tam atrox Schisma, non est culpa eorum qui ueritatem monstrarunt, sed factionis Pontificiæ, quæ ueritatem delere conatur, non solum edictis, sed etiam tyrannica seuericia.

Longum autem esset hîc repetere integram Antithesin doctrinarum de Pœnitentia, & credo pijs omnibus notam esse. Hi intelligunt nos non mouere λογολαχίας, sed res magnas & necessarias in Ecclesia illustrare.

Adfirmo hoc quoq; tale chaos esse in scriptis Monachorum de pœnitentia, ut ante nostras explicationes Aduersarij ne suos quidem Labyrinthos intellexerint.

De CONTRITIONE dicunt, oportere esse

re esse sufficientem contritionem. Hoc prorsus impossibile est. Et quò magis cresceret dolor, sine fide, eò magis ruerent homines in desperationem.

Secundò dicunt, Contritionem mereri remissionem culpæ. Hoc mendacium contumeliosum est contra meritum Christi, & delet Euangelium de fide, quod præcipit ut credamus remitti nobis peccata, & nos reputari iustos, GRATIS, propter solius Filij Dei obedientiam, sicut scriptum est Roman. 3. & 4. Actorum 10. & alibi.

Tertius error est, quòd nihil dicunt de FIDE, accipiente GRATIS remissionem peccatorum. Imò docent, semper manendum esse in dubitatione. Ita ueram consolationem & uocem Euangelij, & discrimen Legis & Euangelij, prorsus delent. Hæc satis magna causa est, cur lætemur nos à societate ipsorum abesse.

Quartus error: Vociferantur enumerationem delictorum necessariam esse, & addunt, Hanc pudefactionem mereri remissionem peccatorum. Hæc carnificina auxit dubitationes, quæ fidem & inuocationem impediuerunt, & aut prophanitatem aut desperationem attulerunt.

Quintus error: Non intelligunt, apud ueteres spectacula Satisfactionum tantum fuisse ritus
humano

Humanos, exempli causa receptos, ut alij homines
commonescerent, nec fuisse merita remissionis culpæ
aut poenæ coram Deo. Et apparet hos ritus à
uetustate Ethnica sumptos esse. Nam & apud
Ethnicos homicidæ gerebant signa reatus, ut agno-
scerentur ab alijs, & uitarentur tanquam polluti,
nec cum eis mense & conuictus societas esset. Vt,
Orestes queritur se uagatum esse, nec admissum ad
aliorum mensas. Et Hercules interfectis filijs, uetat
se à Theseo attingi. Hæc uestigia fuerunt uetusti
ritus patrum, quo fuerat ostensa Excommunicatio,
erantq; politica spectacula, non merita remissionis
peccatorum coram Deo, Sed in Ecclesia paulatim
accessit superstitio.

Sextus error: Cùm Monachi ueteres historias
nescirent, impudenter finxerunt remitti poenas eter-
nas propter poenas Purgatorij, Redimi autem poe-
nas Purgatorij operibus indebitis in hac uita, &
sacrificio Missæ, & uarios ludos finxerunt, Mo-
nachatum, itinera ad longinqua templa, ut Orestes
profectus est ad Dianam Tauricam.

Hæ Tragœdiæ omnes tolluntur una Regula:
Frustra colunt me mandatis hominum. Firmissime
etiam hæc regula tenenda est, Non distrahendam
esse remissionem poenæ æternæ à remissione culpæ,
sed

sed semper simul remitti & culpam & poenas aeternas, Et quidem propter Filium Dei, GRATIS, sola fide, iuxta haec dicta: Iustificati fide pacem habemus apud Deum. Item: O mors ero mors tua. Graeci etiam nomine magis uerecundo usi sunt. Non nominarunt Satisfactionem, sed ἐπιτίμια, hoc est, increpationes seu castigationes.

Septimus error. Cum creuissent illa onera, necessaria fuit relaxatio, quam nominarunt INDULGENTIAS. Has postea uendiderunt, & uaria mendacia finxerunt. Dixerunt se merita Sanctorum applicare ementibus, & liberare animas ex Purgatorio.

Recitavi manifestos errores, qui traduntur à Pontificijs in sua doctrina de Poenitentia, quorum consideratio pios confirmet, cogitantes se habere necessarias causas cur ab eis dissentiant.

Contra uerò simplex & perspicua ueritas in nostris Ecclesijs proponitur, comprehensa in his dictis Christi, quae summam doctrinae continent, Marci I. Poenitentiam agite, & credite Euangelio. Et Lucae ultimo: In nomine meo praedicate poenitentiam & remissionem peccatorum. Et in iuramento dicitur: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Dicimus conuersionem ad Deum necessariam esse, quod & in iuramento adfirmatur, & in conuersione comprehens

prehendi dolores & consolationes. Hæc manifesta
sunt ex ipso uocabulo CONVERSIONIS, &
ex omnium Sanctorum experientia.

Vtrumq; comprehendit Rex Ezechias. De
doloribus inquit: Sicut Leo contriuit omnia ossa
mea. Et de consolatione: Proiecisti post tergum tuum
omnia peccata mea. Item: Corripis me, & uiuificas me. Paulus etiam usitatè duas partes Conuersionis facit: Mortificationem & Viuificationem, Quæ uocabula fiunt magis perspicua, cum ad conuersionem accommodantur.

Retineo autem de doloribus nomen Contritionis, quia usitatum est. Si quis uolet aliter loqui, si res easdem retinet, non pugno. Fugiendæ sunt enim λογολαχίαι. De doloribus etiam perspicuitatis causa uolens prætereo multorum labyrinthos: de attritione & contritione, de metu pœnæ & amore iusticiæ &c. Cum sunt ueri dolores non simulati, Deus iudicat peccatum in cordibus, uerbo suo arguente peccatum, iuxta dictum: Per Legem cognitio peccati. Item: Spiritus sanctus arguet mundum de peccato, quòd non credunt in me &c.

Accedat autem & FIDES cogitatione promissionis in Euangelio traditæ, quæ affirmat GRATIS remitti peccata, & imputari iusticiam, & donari Spiritum sanctum & uitam æternam

D

pro

propter Filium Dei, & per eum. Hac fide & fiducia intuentem Filium Dei, certò accipitur remissio peccatorum, & consolatio & uiuificatio, quæ est altera pars conuersionis. Sic de consolatione dicitur Rom. 5. Iustificati fide pacem habemus. Et ad Ephesios 3. Per hunc habemus fiduciam & accessum per fidem in IESVM CHRISTVM. Et Actor. 10. Huic omnes Prophetæ dant testimonium &c. Hæc sunt perspicua omnibus pijs, qui habent exercitia poenitentiae, & inuocationis. Hanc doctrinæ perspicuitatem, quæ Dei beneficio lucet in Ecclesijs nostris de poenitentia seu conuersione, conseruare studeamus.

Certum est autem, illa fide, qua fit consolatio in conuersione, simul accipi Spiritum sanctum, qui & leticiam & inuocationem accendit, iuxta dictum: Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, per quem clamamus Abba Pater. Item, Effundam super domum Dauid spiritum gratiæ & precum. Per hunc & NOVA OBEDIENTIA inchoatur, iuxta dictum: Dabo legem meam in corda eorum. Item, Per fidem lex stabilitur. Item, Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam. Hæc omnia in sanctis assidua lucta crescunt, in qua assidue clamandum est: Conuerte me Domine, & conuertar.

Plas

Placet mihi etiam retineri ritum **PRIVATAE ABSOLUTIONIS**, propter multas grauiſſimas cauſas. Nec dubium eſt, uoce Euangelij & multis & ſingulis annunciari remiſſionem peccatorum, iuxta dictum: Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis. Item ſi dixerit: Pœnite me, remitte ei, Vbi expreſſè de uno loquitur. Nec tamen alliganda eſt remiſſio tantum ad ad priuatam abſolutionem, ſed uerè fit remiſſio in omni conuerſione, in qua cogitata promiſſione Euangelij fide accipitur conſolatio. Habet & Coena Domini uim Abſolutionis. Sacramenta enim ſunt applicationes promiſſionum. Poſteſt autem peti Abſolutio priuata ſine enumeratione delictorum.

Expreſſè etiam taxamus errorem de **DUBITATIONE**, quem pertinaciſſimè defendunt Monachi, quòd uidelicet ſemper manendum ſit in dubitatione, an ſis in gratia. Qui error & in Tridentina Synodo impio decreto confirmatus eſt. Hæret in hac humana imbecillitate in omnibus triſtis dubitatio. Ideo autem **EVANGELIUM** prolatum eſt ex arcano ſinu aterni Patris, ut contra hanc dubitationem affirmet, uerè nos recipi propter **FILIUM, GRATIS, & placere DEO.**

Et hanc promiſſionem uult **FIDE** accipi,

D 2 iuxta

iuxta dictum : Ideo ex fide **GRATIS**, ut sit firma promissio. Et nisi fides repugnet dubitationi, & cam uincat, non fit inuocatio, iuxta dictum : Quomodo inuocabunt, nisi credent ? Fugit mens Deum, & fremit aduersus eum, non inuocat, nec consolationem ullam habere potest, nisi eluctetur ex dubitatione. Hac tanta de re necesse est homines saepe commone fieri. Recenseatur & hic error Pontificiorum inter grauissimas causas, propter quas necesse est nos ab eis seiunctos esse.

Et quia consideratio uoluntatis **DEI à VERBO** inchoanda est, nec extra **VERBUM DEI** querenda est, Et promissio uniuersalis & mandatum uniuersale & immutabile est, ut credas filio Dei, in ueris doloribus luctandum est, ut ei assentiaris, nec disputes contradictorias in Deo uoluntates esse, sed sustentes te hac uoce : Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego reficiam uos. In hac lucta ipse Filius Dei te adiuuat, & cum uincit fides, certum est te accepisse remissionem peccatorum, nec alij raptus Enthusiastici querendi & expectandi sunt. Ipsa fides est hoc lumen, quo Deus uerè uiuificat. Nec illa subito perficiuntur, sed crescere & dolores & consolationes debent, in quibus assidue clamandum est : Conuerte me Domine, & conuertar. Hæc omnia uerissima esse pij norunt.

Cum

Cum autem integra doctrina de poenitentia, Dei beneficio in scriptis nostrorum alibi sepe fideliter recitata sit, hic sum breuior. Tantum hoc usitatum Argumentum de Satisfactionibus hic repeto:

Ade, Dauidi, Manasse, Nabugdonosor non remittitur peccatum sine poena.

Ergo & Ecclesia debet nobis certas poenas imponere.

Nego consequentiam, & ratio est, Quia differentia est inter remissionem aeternae poenae, & poenae temporalis. Sententia DEI & sententia Ecclesiae eadem est de remissione poenae aeternae, Deus remittit culpam & poenam aeternam simul GRATIS, propter Filium, & idem annunciat Ecclesia. Sed de poenis corporalibus Ecclesia nullum habet mandatum. Deus autem varijs modis eas imponit, alijs aliter. Poena Dauidis habet aliam causam quam afflictio Iob.

Considerentur autem & uniuersales & singulares causae afflictionum, ut consolationes recte accommodentur. Mors corporis est uniuersalis poena primi peccati in omnibus hominibus in hac deprauata natura, in conuersis & non conuersis. Deinde sunt singulares poenae multorum, uel ante conuersionem, ut sint commonesactiones de poeni-

D 3 tentia,

tentia, uel post conuersionem, ut hortentur, ut crescat poenitentia, & sint exempla. Poena Nabugodonosor & Manasse antecedunt conuersionem, quia Deus sic eos commonefacit de poenitentia, iuxta dictum Esaie 29. Vexatio dat intellectum. Tristissima poena Dauidis sequitur conuersionem, quia Deus uult insigne exemplum conspici harum regularum: Qui gladium acceperit, gladio peribit. Item, Omnis anima, quae fecerit has abominationes, eradicabitur.

Ac differentias causarum docendi causa distinguimus, cum quatuor gradus afflictionum recensemus. Aliæ enim sunt τιμωρίαι, ut Dauidis exilium. Aliæ δοκιμασίαι, ut carcer Ioseph, ærua mne Iob. Aliæ sunt μαρτύρια, ut supplicium Baptiste aut Pauli. Quartum est λόγος: solius Christi passio.

Ecclesia autem nec imponit nec tollit mortem corporis, nec poenas, quibus Deus aut punit homines aut exercet. Et obedientia erga Deum in talibus calamitatibus necessaria est. Ideò insulse detorquent Monachi exempla illa ad Canonicas satisfactiones, quas nominant ipsi opera indebita.

Docendi sunt autem homines hoc quoque, Poenas corporales multipliciter mitigari propter totam

totam conuersionem & nouam obedientiam, &
opera debita, ut in Zacharia dicitur: Conuertimini
ad me, & ego conuertar ad uos. Ierem. 3. Con-
uertimini ad me, & sanabo auersiones uestras.
Esai. 33. Panis datus est ei, Regem in decore suo
uidebunt. Esai. 1. Si fuerint peccata uestra ut coc-
cinum & uermiculus, eritis candidi sicut nix. Et ad
Corinth. dicit Paulus: Si nos iudicaremus ipsi, non
iudicaremur à Domino, id est, Si uerè conuerteremur
ad Dominum.

DE XXII. AR- TICULO.

*An credant in homine esse
liberum arbitrium?*

Respondeo.

Etiam in homine non renato est aliqua libera
etas uoluntatis, quod attinet ad externa opera
facienda. Ut Achilles potest imperare manibus, ut
feriant Agamemnonem, ac potest eas cohercere, ne
feriant. Alexander potest regere externos gestus,
ne attingant Darij coniugem aut filias.

D 4 Hanc

Hanc libertatem aliquo modo reliquam esse, in hac corrupta natura, manifestum est, Quia nunc quoque talis est natura nervorum, ut, sicut cogitatione cientur, obtemperare possint. Hanc libertatem uult Deus in omnibus hominibus reliquam esse, ut aliquo modo intelligant discrimen inter agens liberum & non liberum, & ut regi disciplina possit.

Ego ut intelligi possit, dici de externis gestibus, & ut disputationes quasdam obscuras praeteriam, nomino eam libertatem regendae locomotivae, quae forma loquendi perspicue intelligi potest ex puerili doctrina de potentijs animae. Haec rectio locomotivae, quae est facere opera externa legi Dei congruentia, nominatur usitate externa disciplina, quam seuerè praecipit à Deo manifestum est, & ex diuinis praecipis & comminationibus, ut dicitur: Lex posita est iniustis, parricidis, &c Et ex horribilibus poenis, quae per genus humanum uagantur propter uiolationem disciplinae, sicut de cediis dicitur: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit. De confusionibus libidinum: Omnis anima quae fecerit has abominationes, eradicabitur. De furtis: Vae qui spoliatis, quia spoliaberis; De periurijs: Non habebit DEVS insontem, quicumque uanè usurpauerit nomen Domini.

Et

Et non tantum præcepit Magistratui Deus,
ut has poenas exequatur, sed etiam adiuuat Magi-
stratum, & cessante eo, fontes punit ipse, ut in poe-
na Davidis & in exemplis innumerabilibus conspi-
citur. Quia ostendit testimonia prouidentiae, &
uult intelligi discrimen iusticiæ & iniusticiæ, Et
uult sciri se & iustum & iudicem esse. Hæc de dis-
ciplina sæpe aliàs copiosè repetuntur.

Simul autem sciendum est, hanc libertatem
regendæ locomotiue, etiam horribiliter impediri
duabus rebus, præsertim in impijs, uidelicet humana
infirmirate & impulsionibus Diabolorum. Valde
sæpe cedunt homines prauis affectibus, qui rectum
iudicium in mente reprimunt, & alias cogitationes
accendunt, quæ adiutæ impetu cordis, cient exter-
na membra ad turpia opera, ut Medea inquit:
Video meliora proboq; , Deteriora sequor. Et
Phædra inquit apud Senecam:

Sic cùm grauatam nauita aduersa ratem
Propellit unda, cedit inuanum labor,
Et uicta prono puppis aufertur uado,
Quod ratio poscit, impedit cæcus furor.

Quia utrumq; nascentes asserimus, & ex-
iguam lucem, quæ est aliqua Legis noticia, & in-
gens incendium malorum affectuum, quos gignit
D S peccas

peccatum originis, quia corda uacua timore Dei, & uera fiducia Dei, seu uacua Deo, ardent amore sui, appetunt res prohibitas, dolent, fremunt, oderunt Deum, leges & homines, impediētes quo minus possint uagari ut cupiunt.

De hac contumacia cordis dicitur Gene. 6. Omnis formatio cogitationum cordis humani uana & mala est omni tempore, id est, ea quæ format ipsa natura cordis, non Deus, uana & mala sunt. Et si igitur aliquo modo regi externi gestus possunt, tamen sæpe tantæ sunt flammæ interiores cordis, ut turbato iudicio nerui impellantur effusis spiritibus à corde, & ciant externa membra, Vt in ira effunduntur spiritus, & impellunt neruos, simul offusa imaginatione, quasi res bona sit depulsiorei maleste.

Hæc mala nature sunt atrociora cum accedunt singulares impulsiones Diabolicæ, de quibus scriptum est: Satanus intrauit in cor eius. Inde sunt maxima mala generis humani, ut libidines & parricidia Neronis, furores iniusta bella mouentium, audacia fingendi falsa dogmata, ut in Mahometo & innumerabilibus Hæreticis. Hæc impedimenta libertatis consideranda sunt, & sciendum, in Ecclesia monstrari remedia, iuxta dictum: Filius Dei apparuit, ut destruat opera Diaboli, ut infra rursus dicendum erit, cum de libertate in renatis loquar.

Palane

Palam etiam reijcio & detestor Stoicos & Manicheos furores, qui affirmant omnia necessario fieri, bonas & malas actiones, de quibus omitto hic longiores disputationes, Tantum oro iuniores, ut fugiant has monstrosas opiniones, quæ sunt contumeliose contra Deum, & perniciose moribus. Nam si omnia necessario fiunt, nihil opus est deliberatione & diligentia, de qua Paulus dicit: Accurate ambulate, non ut fatui.

Vulgare malum est, quod reprehendit Thucydides in suis ciuibus, Fastidire usitatas opiniones, & seruos esse absurdarum. Ita sepe homines applaudunt monstrosis opinionibus, tantum quia monstrosæ sunt, & mirantur non intellectas. Huius morbi contagia fugiant iuniores, & fontes doctrinarum quærant. Firmissima ueritas est, Deum nec uelle peccata, nec impellere uoluntates ad peccandum, nec adiuuare nec approbare peccata, sed uerè & horribiliter irasci peccatis. Scriptum est enim: Deus non uolens impietatem tu es. Iohan. 8. de Diabolo: Quando mendacium loquitur, ex proprijs loquitur. 1. Ioh. 3. Qui facit peccatum ex Diabolo est, quia ab initio Diabolus peccat.

Cum igitur non sit causa peccati Deus, nec uelit peccatum, nec impellat uoluntates ad peccandum,

dum, nec adiuuet, nec approbet peccatum, sed uerè
irascatur peccantibus, sequitur, Voluntas in Dia-
bolis & hominibus non coactas, sed sua libertate ab-
utentes auertisse se à Deo. Est igitur contingentia,
& contingentiae nostrarum actionum fons est li-
bertas uoluntatis.

Scio autem multa inextricabilia in hac quæ-
stione disputari, & fatendum est, multa fatalia &
ordinata esse, ut poenas scelerum, sicut uerè in Græ-
cis uersibus dicitur :

Ἐιμαρμῶν γὰρ τῶν καλῶν βδελυμᾶτων
κακὰς ἀμοιβὰς ἐστὶ κατ' ἄσθρα βροτοῖς.

Item Imperiorum translationes : tamen non
extruatur inde scelera necessariò fieri. Non oportuit
Sextum Tarquiniū Lucretiam ui opprimere,
etiamsi poena diuino ordine secuta est. Sit ea mode-
stia ingeniorum, ut honestas sententias, & quidem
diuinitus traditas, modestè retineant, etiamsi non
omnes præstigias, quæ contra struuntur, destruere
possunt. Memini Franciscum Stadianum excellen-
tem ingenio dicere, se utranq; propositionem crede-
re : Esse determinationem diuinam, & esse contin-
gentiam, sed se non posse omnia contraria explicare.

Quanquàm igitur in tanta dissimilitudine
euentuum, & in ipsis disputationibus magna est ca-
ligo,

ligo, tamen certæ regulæ teneantur: Deum non esse
causam peccati. Et aliquam esse libertatem regen-
dæ Locomotiue, quia Paulus nominat iusticiam car-
nis, & manifestum est Deum uelle regi disciplinam
in omnibus. Nec discedamus ab his regulis, ne ani-
mi incidant in Pyrrhonias dubitationes, quæ ad-
ferunt profanitatem, & odium DEI & doctrina-
rum,

Etiam Plato intuens mirandam dissimilitu-
dinem euentuum, quanquam dissimiles causas re-
censet, tamen uerecundè diligentiam addidit lib. 4.
de legibus: Omnia quidem Deus & occasio huma-
na regunt uniuersa. Placidius tamen est concedere
tertium, sequi diligentiam, ut in tempestate ars gu-
bernatoris agentem adiuuat.

Recitata uera sententia de hoc gradu libera-
tatis in non renatis, profiteri & hoc necesse est con-
tra Pelagianos & Monachos: Hanc disciplinam
nequaquam esse impletionem legis DEI, quæ con-
cionatur de perfecta conformitate cum DEO, &
interiore & exteriori obedientia, nec esse inchoas-
tionem interioris obedientiæ, nec esse iusticiam cor-
am Deo, nec tollere peccata, nec mereri remissio-
nem peccatorum. Ac sepe perspicuè refutati sunt
Pharisaici errores, qui in Monachorum scriptis de
impletione legis extant.

Accedo

Accedo ad secundam partem Questionis. Et primum expressè damno Pelagianos, qui finxerunt non esse peccatum originis, & ita amplificauerunt liberum Arbitrium, ut dixerint, Hominem uiribus naturalibus sine Spiritu sancto posse legi Dei satisfacere, interiore & exteriori obedientia.

Abhorreo ab his blasphemijs contumeliosis in filium Dei, & in Spiritum sanctum, & delentibus ueram doctrinam de lege, peccato, gratia & de beneficijs Dei, quæ per filium Dominum nostrum Iesum Christum & Spiritum sanctum nobis exhibentur. Et amplector dictum filij Dei: Si uos Filius liberauerit, uere liberi eritis. Et dicta Pauli, Qui Spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Item, Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius, Et Deo gratias ago pro his summis bonis, pro donato Filio & Spiritu sancto.

Non possunt tolli peccatum & mors libero arbitrio hominum, nec potest uoluntas humana inchoare interiorem obedientiam sine filio D E I, sine Euangelio, & sine Spiritu sancto. Talis non est libertas humanae uoluntatis. Sed tamen in renatis qualis sit libertas, considerandum est, quia non est minor libertas in Ioseph, quàm in Scipione. Simul etiam considerandum est, quid intersit inter castitatem Ioseph, & castitatem Scipionis. Rursus igitur de rectione Locomotivæ dico, quia hæ actiones magis à populo

populo intelliguntur, & multa sunt in communi
uita, ac prodest omnibus hominibus, ostendi, quomo-
do etiam hæc disciplina in Sanctis Deo placeat, &
fiat cultus Dei, de qua dicit Paulus: Sugillo corpus
meum, & in seruitutem redigo, ne alijs prædicans
ipse reprobus efficiar.

Sic igitur perspicuè dico: Manet in Sanctis
libertas regendæ Locomotivæ, quia Spiritus sanctus
non debilitat naturam neruorum creatam à Deo, sed
potius adiuuat, quia cogitatio uerbi Dei fit illustrior
& firmior in Ioseph, accensa à filio Dei per doctri-
nam, & motus in corde excitantur à Spiritu sancto.
In Scipione etiamsi est cogitatio legis: Non mœcha-
beris, Tamen in corde non ardet dilectio Dei, &
sunt multe errantes flammæ. In Achille cor est ple-
num ira, etiamsi manus reprimuntur.

In Dauide cum parcit Sauli, cogitationes
multæ diuinitus offeruntur, & in corde est ingens
miseratio. Quare etiamsi foris hæc opera uidentur
similia, tamen intus cause dissimiles sunt: Filius Dei
accendens cogitationem in mente per doctrinam, &
Spiritus sanctus excitans motus in corde, qualis ipse
est, & uoluntas obtemperat uolens, non coacta.
Dauid præsertim cum haberet SPIRITVM SAN-
CTVM, repugnare incendio adulterij poterat, &
uolens

uolens peccat, nec necesse fuit rapere eum alterius
coniugem. Repugnat Ioseph illecebris, & uolens
repugnat.

Vt igitur & externa bona opera minus im-
pediantur naturæ infirmitate & insidijs Diaboli,
& ut iusticia bonæ conscientie retineatur, intelli-
gamus quàm magna auxilia Deus nobis donauerit.
Filius depellit Diabolos, iuxta dictum: Apparuit
Filius Dei, ut destruat opera Diaboli. Item: Nemo
rapiet oues meas ex manibus meis: Datur & Spiritus
sanctus, qui intus nos adiuuat, iuxta dictum: E-
fundam super domum David Spiritum Gratiae ac
Precum.

Ac docet nos uox diuina de utraq; re, & de
precatione & de diligentia, ut: Orate, ne intretis
in tentationem. Item, Semper orate. Item, Quanto
magis Pater uester coelestis dabit Spiritum sanctum
petentibus. Item, Accuratè ambulate, non ut fatui.
Et Rom. 6. dulcissimè sequitur: Exhibete membra
uestra, arma iusticie Deo, etsi in Græco uerbo $\pi\rho\sigma\alpha\sigma\iota\sigma\iota\alpha\tau\epsilon$
maior est Emphasis, admouete. Nominat
autem MEMBRA, quod usitatè dicimus poten-
tias omnes, interiora & exteriora membra. Vult
lucere in mente ueras cogitationes de doctrina di-
uinitus tradita, uult uinci dubitationes, & confir-
mari adensionem in ueris sententijs, uult refutari
contraria. Deinde uult comitem esse uoluntatem
Filijs

Filij Dei docentis mentem & Spiritus sancti trahentis seu ducentis, ut uerbo Pauli utamur, uult in corde reprimi praua incendia, uult sensus, linguam, manus frenari, uult uitari occasiones lapsuum. Hæc uera, perspicua & utilia esse omnibus pijs manifestissimum est. Prodest enim utrumq; confirmari, inuocationem & diligentiam, & in his exercitijs crescit lux in mente.

Simul etiam cogitandum est, quomodo hæc obedientia Deo placeat, quæ etsi in alijs ardentior est, in alijs languidior, tamen nequaquam satisfacit legi Dei, sed pertinet ad iusticiam bonæ conscientie, de qua Paulus dicit: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam. Persona iusta est sola fide propter Mediatorem.

Deinde placet obedientia, quæ est iusticia bonæ conscientie, quæ regitur inuocatione Dei, & Spiritu sancto, & est fructus Spiritus sancti, & cultus Dei, quia petitur, sentitur & prædicatur auxilium Dei, & ostenditur quòd Deo hic honos tribuatur, qui in credente propter Filium placet, sicut Petrus inquit: Offerte hostias spirituales acceptas Deo per IESVM Christum: & in ea agnitione auxilij diuini aguntur gratiæ Deo. Hanc totam doctrinam, quomodo disciplina & præstari possit & placeat, utilem esse omnibus pijs manifestum est.

Iam considerentur, & actiones proprie uo-

E

cationum

icationum, de quibus dicit Ieremias: Scio Domine,
non est hominis uia eius. Verissimum est, mirandis
modis à Deo colligi, gubernari, protegi, liberari &
seruari Ecclesiam, & dari bonos euentus, ut dicitur
Esaie 46. Ego feci, ego gestabo & saluabo, ego ipse
etiam in senecta gestabo uos. Nec magnitudini &
multitudini periculorum & negotiorum pares esse
humanas uires, multaq; accidere omnibus homini-
bus inextricabilia humanis consilijs & uiribus, ma-
nifestissimum est, ut cum familia Nohe seruetur in
undis: multitudo Israël ad mare rubrum, Daniel in-
ter leones. Et singuli suas ærumnas, mitigationes &
liberationes intueantur.

Quanquàm igitur ualde multa fiunt à solo
Deo in talibus liberationibus, tamen non delendæ
sunt regulæ, quæ præcipiunt inuocationem, diligen-
tiam ac laborem, qui etiam in renatis aliqua ex par-
te sunt uoluntatis, de quibus dicitur Rom. 12. Qui
præest, præstet diligentiam. 1. Cor. 4. Hoc requiri-
tur, ut fideles simus. Vult Deus conspici suam præ-
sentiam in Ecclesia in mirandis liberationibus, uult
sciri, quòd exaudiat inuocantes, & uult inuocari,
uult etiam nos esse organa aliquorum laborum, quos
& ipse adiuuat, sicut dicitur: Labor uester non est
inanis in Domino.

Sunt in renatis in interiore homine multi
magni dolores de peccatis & de pœnis proprijs &
publicis

publicis: & rursus consolationes, fides, inuocatio
Dei, leticia in Deo, initium dilectionis Dei, timor fi-
lialis, patientia. De hoc genere etiam fatendum est,
multa fieri in omnibus sanctis, in quibus uoluntas
habet se tantum ut subiectum patiens, ut 2. Cor. 1.
dicitur: Excellenter onerati fuimus supra uires, ut
desperaremus de uita, & quidem ipsi in nobis respon-
sum mortis habuimus, ne confidamus in nobis, sed in
Deo, qui exuscitat mortuos, qui ex tanta morte no-
liberauit & liberat.

Sed tamen in communibus exercitijs fidei &
inuocationis, quia Paulus dicit: Mente seruius legi
Dei, significat etiam uoluntatem, quatenus sanari
coepit, comitem esse Spiritus sancti. Et tamen restat
in homine multum caliginis, dubitationis, & magna
contumacia cordis, ut in uulnere quod sanari coepit,
magna pars adhuc restat putris & purulenta. No-
mina enim regenerationis & renouationis signifi-
cant aliquam fieri mutationem, in aliqua parte ho-
minis, non significant tantum inhabitationem sine
mutatione nostri, sicut in arcam uestis imponitur.

Ideo etiam precipitur, ut illa initia fidei ex-
erceamus, sicut Paulus iubet Timotheum $\delta\omicron\nu\alpha\zeta\omega\nu$
 $\pi\upsilon\zeta\epsilon\pi$ donum Dei quod in ipso erat. Et 2. Co-
rinth. 6. Hortamur ne frustra gratiam DEI acce-
peritis. Manifestum est enim crescere fidem colle-
ctione testimoniorum, & precatatione, ut precipit
E 2 Paulus.

Paulus: Esto assiduus, & intentus in lectione, doctrina & consolatione. Item, Sermo Christi habet in uobis opulenter, in omni sapientia, & docete & emendate uos mutuo. Item, Orate ne intretis in tentationem, petite & accipietis.

Fit & ipsa precatio ardentior, cum accedit cogitatio de periculis & calamitatibus nostris & nostrorum. Item de precepto diuino, de promissionibus & de presentia Dei exaudientis inuocantes. Denique nihil dubium est, ocio & negligentia languesceri aut extinguere dona, sicut docet parabola de negotiantibus, Matthæi, 13.

Manifestum est & uariè oppugnari fidem in illis ipsis quoque, qui ad Deum conuersi, renati, & sancti sunt, cum aut aspiciunt suam infirmitatem, aut disputant de electione. His certè opus est labore querente dicta, quæ Deus consolationis causa proposuit. Indignitati opponantur dicta de gratuita reconciliatione propter Filium, & de intercessionem Filij, qui inquit: Pater dilige eos ea dilectione, quam me diligis. De Electione teneant consolationem: Beati mortui qui in Domino moriuntur, nec inquirent ea, quæ Deus non iussit inquire, sicut Siracides inquit: Quæ precepit tibi Deus, sanctè cogita.

Retineant igitur conuersi certitudinem, nec succumbant dubitationi, quæ affert prophanitatem aut desperationem, Sicut Tridentina Synodus fecerat

rat decretum, semper dubitandum esse. Reuera stas-
tuant pij, cum in ueris doloribus eriguntur uoce
Euangelij tunc se & habere reconciliationem &
Arrabonen. Spiritum sanctum. Nitantur autem
Verbo, iuxta dictum: Sperauit anima mea in uerbo
eius, sperauit anima mea in Domino. Excuteretur
autem Spiritus sanctus, si uoluntas succumberet du-
bitationi.

Semper in hac uita in sanctis durat hæc luctus
de indignitate & de particularitate, & cum uincit
dubitatio, sequuntur in corde fuga & fremitus ad-
uersus Deum, & odium Dei, aut horribilis prophane-
itas, aut desperatio, sicut Cain inquit: Maior est
iniquitas mea quam ut remitti possit. Et de multis
extant historiae, qui desperatione oppressi sunt
propter disputationem de electione seu de particu-
laritate, ut ante paucos annos quidam nomine Spi-
ra in Italia hoc modo periit.

Et ego memini quendam, qui huc uenit ut
consolationem audiret, ac fatebatur se saepe rela-
psum esse in adulteria, Hic cum doceretur à Reue-
rendo Domino Pastore, Doctore Pomerano, ut si
doleret se peccasse, peteret absolutionem, & cre-
deret Euangelio, ac statueret se uerè recipi à Deo
GRATIS propter Filium, ibi ille contra, se for-
tassis non esse electum disputat, Pastor iubet eum
credere promissioni, omissa illa disputatione. Tum
E 3 ille

ille spreta uoce promissionis inquit: Qualis hic Deus
esset, qui me non posset damnare? Hæc est rationis
Imaginatio discedentis à uerbo Dei. Non est au-
tem efficax Spiritus sanctus in eo, qui ne uult qui-
dem audire Euangelium, cum scriptum sit: Fides ex
auditu est.

Sint igitur noti fontes ueræ consolationis, &
sciamus non ex Lege, nec ex ratione iudicandum es-
se, sed ex Euangelio, quod filius Dei ex sinu æterni
Patris protulit. Inde contra indignitatem & contra
uocem Cain opponamus meritum filij, & promissio-
nem de gratuita remissione: Gratia exuberat su-
pra delictum. Item, Iustificati gratis fide: & audia-
mus dicta, quæ præcipiunt, ut Filio credamus. Hunc
audite. Qui non credit iam iudicatus est. I. Ioa-
han. 5. Qui non credit Deo, mendacem facit eum.
Est autem & in plurimis renatis languida fides, &
ut parua scintilla in magna caligine & inchoata
nouitas est, ut parua guttula collata ad amplitudi-
nem Oceani.

Nemo unius præcepti magnitudinem perspi-
cit, & hærent in renatis multe sordes & multa
peccata, sicut Iob inquit: Verè scio quòd non est
iustus homo coram DEO. Hæc quanquam ita
sunt, & nostra miseria ueris doloribus deploranda
est, ut Paulus clamat: Miser ego homo, Et in Psalmis
dicitur: Dixi confitebor aduersum me iniusticiam
meam

meam Domino. Item, Tibi tantum sum peccator, etc.
tamen uincat fides, qua statuunt conuersi ad Deum
se habere remissionem peccatorum, placare Deo, &
iustos esse SOLA FIDE propter Mediatorem,
quanquam adhuc in nobis tanta est infirmitas &
immundities, cui opponamus hæc dicta: Gratia ex-
uberat supra delictum. Item, Ex ore infantium &
lactentium perfecisti laudem. Item, Infirmum
in fide suscipite. Item, Credo DOMINE, sed open-
fer imbecillitati meæ. In his exercitijs crescunt fides
& alia dona Spiritus sancti.

Hanc consolationem Papistæ delent, qui ius-
sunt manere in dubitatione. Enthusiastici uerò
transferunt à uerbo DEI & fide in simulatos as-
flatus. Iubent etiam manere in dubitatione, donec
sentias te rapi, & cogi repugnantem ut credas. Con-
tra hanc imaginationem etiam uoce Euangelij nos
sustentemus. Regula firmissima est: Milita bonam mi-
litiam, retinens fidem & bonam conscientiam.

Quare conuersi non recidant in dubitatio-
nem, ita ut uincat dubitatio, quam sequuntur fuga
& fremitus aduersus Deum, uel prophanitas uel
desperatio, ut multi recidunt, de quibus dicitur Lu-
cæ 8: Diabolus rapit uerbum ex corde eorum. Ha-
bent autem conuersi auxilium, quod non aspernen-
tur, uidelicet SPIRITVM SANCTVM,
quem non contristent, sed cogitatione uerbi Dei

et ardenti precatione excitent, sicut Paulus iubet
Timotheum ἀναζητεῖτε πνεῦμα donum Dei.

Quamquam autem hi motus in alijs arden-
tiores, in alijs languidiores sunt, tamen etiam infir-
mi sciant se debere et posse iuuante Spiritu sancto
dubitationi repugnare. Et hic monendi sunt in-
firmi, ut in inuocatione cogitent de aeterno Patre,
et filio Domino nostro Iesu Christo, et Spiritu san-
cto: Cogitent quid inuocent, cur exaudiantur, et
cur detur Spiritus sanctus, non existiment eum frus-
tra dari, sed uelle Deum, ut et ipsum Spiritum san-
ctum agnoscamus, et magnitudinem doni cogite-
mus, et serio petamus, sicut scriptum est: Quanto
magis Pater uester coelestis dabit Spiritum sanctum
petentibus. Item, Effundam super domum Dauid
Spiritum Gratiae et Precum. At multi etiam si
quid cogitant in precatione de redemptore Filio,
tamen nihil cogitant de Spiritu sancto, neque quid sit,
neque cur detur. Hic stupor deplorandus et emenda-
dus est.

Sicut igitur etiam conuersi postea consolati-
one erigendi sunt, ita in ipsa conuersione dicendum
est ijs, qui iam habent dolores, ne maneat in dubi-
tatione, donec ui cogantur credere, sed audiant et
cogitent Euangelium, quo Deus est efficax et trahit
corda, et sciant se tunc esse illos auditores, ad quos
dictum est: Venite ad me omnes qui laboratis et
onerati

onerati estis, & ego reficiam uos. Item, Vbi habitabit Dominus? In spiritu contrito & humiliato & tremente sermones meos.

Nec tales, qui sunt in ueris doloribus, turbandi sunt disputationibus de electione, de qua perspicua & firma consolatio est ex effectu sumenda: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Iam in presentibus doloribus cogitent quid praeceperit Deus, uidelicet ut audiant Euangelium, nec omisso Euangelio quaerant alia. Regulam igitur teneant: Quae praecepit Deus, haec sanctè cogita. Nota sunt autem praecepta immutabilia: Agite poenitentiam, & credite Euangelio. Item de Filio: Hunc audite. Cur prius scire uis, an sis electus, quam credis Euangelio?

Sed dicunt illi disputatores, Euangelium tantum ad electos pertinere. Ad id respondeo, etsi non omnes accipiunt consolationem (ut prius de adaltero illo dixi) tamen promissio est uniuersalis. & certum est pertinere eam ad omnes qui eam accipiunt. Proponamus igitur nobis uniuersalia dicta. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Rom. 10. Idem omnium Dominus diues in omnes, qui inuocant eum. Rom. 11. Conclusit Deus omnes sub inobedientiam, ut omnium misereatur. 1. Timoth. 3. Deus uult omnes

E S homi

homines saluos fieri. Roma. 2. Non est acceptio personarum apud Deum.

Deniq; manifestissimum est, mandatum Dei uniuersale & immutabile esse, ut omnes credant Filio, iuxta dictum: Hunc audite. Et in Psalmo: Beati omnes qui confidunt in eum. Hi qui sunt in doloribus, non mancant in dubitatione, quia id esset cumulare horribilia peccata, nolle audire Filium Dei, nolle cogitare de immensa bonitate Dei, mittentis Filium, copulantem sibi humanam naturam, nolle credere promissioni, fremere aduersus Deum. Sed repugnent dubitationi.

Cumq; disputant, fidem Dei donum esse, sciant donari per uerbum, & sustentantem se uoce Euangelij, uerè trahi à Spiritu sancto, inchoante consolationem, & accedente inuocationem, qua assidue petendum est: Conuerte me Domine & conuertar, Item, Credo Domine, sed opem fer imbecillitati meæ. Hæc in docendo & consolando, & in ipsa experientia usum habent. Hoc modo & in scriptis & coram Lutherus interrogantes consolatus est, ut multi norunt, qui adhuc uiuunt.

Et congruunt hæc uetera dicta: Præcedente gratia, comitante uoluntate. Et Nazianzenus uerecundè loquens de uoluntate, sic ait: Πᾶρ τὸ κατὰ θεὸν μένον πρὸς θεὸν ἔσι, δέδοται δὲ τοῖς κατὰ λόγους καὶ οὐτὼ νεύσει. Orditur à uerbo, uocari

cari & trahi inquit uoluntatem, quæ non expectet
coactionem, sed luctetur, ut assentiatur promissioni.
Donec enim omnino repugnat uoluntas, nulla facta
est conuersio. Ideo inquit Chrysostomus: ἔλκει μὲν
ὁ θεός, ἡ δὲ λόγῳ πρὸς ἑλκει.

Semper Ecclesiam hi duo exercitus hostiles
circumsident, Pelagiani & Enthusiastici. Pelagia-
norum similes fuerunt Pharisei, & deinde Papisti-
ci, & magnæ legiones Monachorum, qui finxerunt
externa disciplina legi Dei satisfieri, & mereri ho-
mines illa umbra disciplinæ remissionem peccato-
rum, & iustos esse. Enthusiastici sunt, qui glorio-
sè iactitant afflatus sine uerbo Dei, ut Anabaptistæ,
& Stenckfeldius multis uoluminibus contendit De-
um se communicare hominibus sine ministerio seu
cogitatione doctrinæ. Postea accedere doctrinam,
ut exterior homo habeat exercitium. Hæc fanatica
prorsus improbanda sunt.

Alij non uolunt uideri tollere doctrinam, Et
tamen remouent consolationem, quæ inchoatur uer-
bo, cum disputant promissionem particularem esse,
& ponunt contradictorias uoluntates in Deo. His
oppono dictum: Fides ex auditu est. Et quæ potest
esse fides, si depellatur mens à promissione his sul-
minibus? Fortassis nihil ad te pertinet promissio,
Expecta uiolentos raptus & coactionem.

Scio

Scio alias disputationes horridiores à quibusdam moueri, quarum certe modum aliquem esse oportet. Ego his qui sunt in coetu uocatorum, & sunt in doloribus, propono uniuersalem promissionem, Nec pono contradictorias in Deo uoluntates, & sepe cogito agonem cuiusdam sancti uiri, qui subinde repetebat hanc uocem ante mortem: *Lucerna pedibus meis VERBUM tuum.* Vidimus ipsum Lutherum in suo quodam agone ego & alij sepe repetentem hoc dictum, Conclufit omnes sub peccatum, ut omnium misereatur. Memini sanctam Matronam his uerbis sepe repetitis in agone ostendere se uera consolatione erectam esse, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos.

Et nota est mihi DEI beneficio, antiquitas. Congruit hæc sententia in qua acquiesco, cum sanioribus Scriptoribus pie uetustatis. Et qui Augustinum durius interpretantur, iniuriam ei faciunt. Et tamen simul fateor plurima DEVM in omnibus sanctis ita agere, ut uoluntas tantum sit subiectum patiens. Interea tamen regula tenenda est, Fides ex auditu est, cogitatione promissionis nos sustentemus, repugnemus diffidentie, & inter ueros gemitus dicamus, Credo Domine, opem fer imbecillitati mee.

A R.

ARTICVLVS

X X I I I.

*An sola Fide Homo iu-
stificetur?*

Respondeo planè & perspicuè: Vera est pro-
positio, & firmissimè retinenda: Homo ius-
tificatur SOLA FIDE, scilicet coram Deo, &
particula exclusiua expressa est à Paulo uocabulo
GRATIS. Nec alia est sententia huius proposi-
tionis in Ecclesijs nostris, quàm quæ est uerborum
Pauli Romanos 3. Iustificamur autem GRATIS
ipsius gratia per redemptionem, quæ est in CHRIS-
TO IESV, quem proposuit propiciatorem per
fidem in sanguine eius. Et quomodo intelligantur
uocabula & tota propositio, id ex longioribus scri-
ptis sumi potest.

Ac nequaquam transformo Pauli dicta in
Synecdochen Origenicam aut Stenckfeldianam, quæ
omnes sic interpretantur Paulum: Fide prepara-
mur ad iusticiam, ut postea alia re, scilicet, alijs uir-
tutibus, Dilectione seu Nouitate seu iusticia Essen-
tiali simus iusti coram Deo, ut si dicas: Motu corpus
animale calefit, id est, preparatur ad calorem, ut
postea alia re, scilicet calore, sit calidum. Sic Papi-
ste dicunt, Homo est iustus fide formata, qui hoc
uolunt,

uolunt non fide, sed cæteris uirtutibus hominem iustum esse.

Idem sentit Osiander, sed nominat causam pro effectui: Homo est iustus Deo ipso habitante in homine, & efficiente nouas uirtutes.

Etsi autem uerum est, cum in conuersione fit uera consolatio fide per Spiritum sanctum, habitare Deum in cordibus, & inchoari nouam obedientiam: Tamen semper statuendum est in hac uita, personam iustam esse coram Deo, sola fide, id est, habere remissionem peccatorum, & reconciliationem seu imputationem iusticie, placere seu acceptam esse personam Deo ad uitam eternam & heredem uitæ eternæ sola fide, id est, fiducia Mediatoris: Ut, quamquam in Paulo renato habitat Deus, et sunt excellentes uirtutes, Tamen quia adhuc in eo peccatum est in hac uita, persona habet remissionem peccatorum, reconciliationem & imputationem iusticie, & est iusta, placens Deo, & accepta ad uitam eternam sola fide, id est, propter solum Mediatorem.

Hic intellectus propositionis confirmatur per hanc Antithesin: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Item, Verè scio quòd homo non sit iustus coram Deo.

Alterum membrum Antithesis: Iustificamur gratis fide propter Christum.

Agnoo

Agnoscit Paulus, se in iudicio Dei nec propter opera, nec propter excellentes uirtutes donatas à Deo, iustum esse, id est, habere remissionem peccatorum, & imputationem iusticiæ, & acceptum ad uitam æternam: Sed propter Mediatorem, sola fide. Ita semper accedimus ad Deum fiducia solius Mediatoris, sicut Daniel inquit: Non propter iusticiam nostram, sed per misericordiam propter Dominum exaudi nos.

Hanc consolationem ueram & necessariam esse omnes pij intelligunt. Et tamen postquam persona fide recepta est, & pacem habet apud Deum, sequens nouitas est iusticia, id est, obedientia congruens cum uerbo Dei, & in credente placens Deo, sicut Petrus inquit: Offerte Deo hostias spirituales acceptas Deo per Iesum Christum.

Deinde qui non retinent Exclusiua, delabuntur in Synecdochen Origenicam aut Papisticam, etiamsi apud alios aliæ sunt uerborum præstigia, ut, quicumq; sic interpretantur dictum: Fide sumus iusti, id est, impressa nouitate. Id cum dicunt, dissentiunt à seipsis, quia hæc dicta discrepant, Sola fide, & Sola nouitate.

Clamat autem uniuersa doctrina Prophetica & Apostolica, Sola misericordia homines in hac uita certò propter Mediatorem iustos esse, & hæc misericordia apprehenditur sola fide, qua audien-

tes promissionem reconciliationis, & intuentes **FILIVM** Dei Mediatorem sustentamus nos in ueris doloribus, sicut in Psalmo dicitur: Saluum me fac propter misericordiam tuam.

Et hac ipsa fide per Spiritum sanctum fit consolatio, & liberatio ex doloribus inferorum, de qua dicitur: Iustificati fide pacem habemus apud Deum.

Et hæc ipsa fides & pax, id est, leticia, qua acquiescimus in Deo, sunt motus accensi per Spiritum sanctum, in quibus motibus uerè agnoscuntur æternus Pater remittens peccata, Et Filius Mediator, propter quem remittuntur peccata, & imputatur iusticia, Et Spiritus sanctus letificans corda, sicut Paulus inquit: Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, quo clamamus, Abba Pater. Item Ephes. I. Audito Euangelio credentes obsignati estis Spiritu sancto, qui est arrabo hæreditatis.

Etsi autem interdum ueteres scriptores negligentius locuti sunt, tamen non dubium est, omnes conuersos ad Deum testari, hanc sententiam ueram esse, quam multi didicerunt etiam in sua conuersione, quanquam in explicando aliàs magis, aliàs minus planè loquuntur.

Rectè loquitur Bernardus in sermone tricesimo secundo in Cantico, si sine calumnia intelligatur: Quisquis pro peccatis compunctus esurit & sitit iuo

tit iusticiam, & credit in te, qui iustificas Impium, is
per solam fidem iustificatus pacem habebit apud
Deum. Hæc uerba rectè intellecta suffragantur
nostræ sententiæ.

Sic & Basilius paricula **SOLA FIDE**
usus est in concione de Humilitate: Qui gloriatur,
in Domino gloriatur, dicens quòd Christus nobis sa-
ctus sit sapientia à Deo, iusticia & sanctificatio, si-
cut scriptum est: Qui gloriatur, in Domino glori-
atur. Hæc est enim perfecta & integra gloriatio in
Deo, quando neq; propter iusticiam suam quisquam
effertur, sed agnoscit se indigere uera iusticia, Fide
autem sola in Christum iustificari.

Deniq; Antithesis consideretur. Pontificij
delent consolationem, quæ est propriiſſima uox Eu-
angelij. Iubent enim semper dubitare, an sis in gratia.
Hæc dubitatio cum sit impia, necesse est contradic-
toriam sententiam retineri, quòd in conuersione o-
porteat fide accipi remissionem peccatorum, & sta-
tui quòd sis in gratia. Et hæc fides nititur sola mise-
ricordia propter Mediatorem promissa, iuxta di-
ctum: Ideò ex fide gratis, ut sit firma promissio.

Hæc antithesis ualdè perspicuè refutat Pon-
tificios. Quia ubi hæret dubitatio, quam docent,
corda fugiunt Deum, non inuocant, & sequitur aut
Prophanitas aut desperatio, iuxta dictum: Quomo-
do in-

F

do in-

eo inuocabunt non credentes. Et Augustinus inquit: Precatio sine Fide peccatum est. Et extant perspicua dicta saniorum scriptorum, quæ simul & dubitationem prohibent & continent exclusiuam, Vt, Augustinus inquit: Totius fiducia certitudo est in precioso sanguine Christi. Item, Tota spes mea est in morte Domini mei &c.

Extant autem nostræ declarationes & confirmationes, ex quibus etiam sumatur responsio ad prestigias, quibus obruere ueritatem Pontificij coguntur.

ARTICVLVS

XXIII.

*An credant Bona opera facta in
Dilectione, esse merita
uitæ æternæ?*

PLanè respondeo: Bona opera etiam renatorum nequaquam sunt merita uitæ æternæ: sed simul GRATIS propter Filium DEI, sola fide, iustificatur homo & uiuificatur Spiritu sancto, & fit heres uitæ æternæ, sicut expressè Paulus inquit: Donum Dei est uita æterna. Et Iohan. 3. Vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Item Iohan. 17. Hæc est uita æterna, ut
agnos

agnoscant te solum uerum Deum, & quem misisti
Iesum esse Christum. Item 1. Ioh. 5. Qui habet Filium
um, habet uitam, &c.

Illustrat autem & hanc sententiam Antia-
thesis: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis ui-
uens. Item, Vere scio, quod non sit homo iustus cor-
ram Deo. Ergo nostra obedientia non est meritum
seu precium uitæ æternæ, seu res digna uita æterna.

Hanc consolationem, quæ est perspicua uox
Euangelij, retineri necesse est. Nec inde sequitur,
Bona opera non sunt meritum uitæ æternæ. Ergo
concessa est licentia scelerum, sicut Antinomorum
doctrina & uita sonant. His opponimus hanc fir-
missimam propositionem: Debitorum sumus, non car-
ni, ut secundum carnem uiuamus. Item 1. Cor. 6. Ne
erretis, neq; scortatores, neq; Idolatræ, neq; mœchi,
&c. regnum Dei possidebunt. Galat. 5. Talia
facientes regnum Dei non possidebunt. 1. Tim. 1.
Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam
conscientiam.

Neq; enim Filius Dei ideo sustinuit ineffabi-
les dolores in agone et in morte, ut tu furenter laxes
frenum omnibus cupiditatibus. Sed uenit ut de-
struat opera Diaboli, Et sic destruit: Merito & Efficacia.
Meretur nobis remissionem peccatorum,
imputationem iusticiæ, donationem Spiritus sancti

et uitæ eterne. Et est efficax per Euangelium, cum fit remissio peccatorum, et imputatio iusticiæ. Aternus Pater et Filius effundunt Spiritum sanctum in corda audientium Euangelium ut dictum est, Effundam super domum Dauid Spiritum gratiæ et precum. Accenditur in cordibus fides per Spiritum sanctum, qua fit consolatio, et leticia acquiescens in Deo, quæ est testificatio quod sis in gratia, et sis ereptus ex inferis,

Cum hac consolatione simul coniuncta est uera inuocatio, ideo nominatur Spiritus precum. Hæc est inchoatio nouæ obedientiæ in cordibus. Quia Spiritus sanctus et alios tales motus accendit, qualis ipse est. Hanc inchoationem nouæ obedientiæ fieri in uera conuersione seu regeneratione certum est. Et fieri ideo, quia Filius Dei uenit, non ut stabiliat et augeat peccatum, sed ut destruat, et nos fiamus templa Dei.

Quanquam autem hæc inchoatio est ut scintilla in densa caligine, et adhuc hærent in nobis in hac uita multa peccata: dubitationes, praua incendia affectuum, iniusta securitas, et impatientia, omissiones et ignorantia. Tamen uox diuina discernit peccata. Manent peccata in sanctis in hac uita, sed non ea, quæ fiunt contra conscientiam. Ideo dicitur: Retine fidem et bonam conscientiam. Nec est in
sano

sanctis defensio idolatriæ aut erroris, qui pugnat cum fundamento, id est, qui delet articulum fidei, siue fiat ea defensio ab intelligente, siue à non intelligente pertinaciter. Scriptum est enim: Qui non credit iam iudicatus est. Et 2. Iohan. 1. Qui non manet in doctrina Christi, Deum non habet. Item, Fundamentum aliud ponere nemo potest præter id, quod positum est, quod est CHRISTVS IESVS.

Adfirmo igitur perseuerantes in delictis contra conscientiam, item defensores idolorum aut errorum, tollentium aliquem articulum fidei, nequaquam conuersos esse ad Deum.

Adfirmo etiam, labentes in talia scelera excutere Spiritum sanctum & fidem, Et rursus fieri reos æternæ pœnæ, quorum aliqui redeunt ad pœnitentiam, ut Aaron, David, rursus ad Deum conuertuntur & recipiuntur in gratiam. Multi non redeunt, ut Saul, ruunt in æternas pœnas,

Hanc doctrinam expressè traditam esse in scriptis Prophetis & Apostolicis manifestum est. Ut, Ezechielis 18. 1. Cor. 6. &c. Quare Antinomi somniantes in Euangelio licentiam concedi ruendi in scelera contra conscientiam, pugnant cum articulis fidei, & sunt inter eos, qui transferunt gratiam in ἀσελγεία. Hanc horrendam descriptionem utile est diligenter considerare.

Non est extenuandum peccatum, quod reliquum est in Sanctis in hac uita, quod quò magis proficiunt pij, magis agnoscunt & deplorant, sicut Paulus inquit: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me legi peccati, quod est in membris meis. Ingens & horribilis confusio est dubitationum, cum quibus tamen scintilla fidei, accensa per Filium Dei uoce Euangelij & Spiritu sancto, assidue luctatur. Nec fit ea lucta sine ingentibus doloribus. Sentiuntur & magni fremitus impatientiæ, & incendia cupiditatis uindictæ, amorum & odiorum. De his inquit Paulus: Si actiones carnis Spiritu mortificabitis, uiuetis. Item, Non regnet peccatum in mortali corpore uestro, ut obediatis ei: Nec exhibete membra uestra arma iniusticiæ.

Necesse est igitur discerni Regnans peccatum, & non regnans. Et furor Antinomorum execrandus est, qui securitatem carnalem confirmant, & delent conuersionem, ac fingunt homines esse iustos Fide, etiam ruentes in scelera contra conscientiam. Hunc furorem damnamus: & tamen dicimus, nouam obedientiam nequaquam esse meritum uitæ æternæ.

Erant in Latrone conuerso in cruce initia Nouæ obedientiæ: Lucebat in conuerso tanta Fides, ut agnosceret uitæ futuræ datorem esse hunc Iesum, quem

quem non solum mori uidet, sed etiam audit hanc
tristissimam uocem emittentem: Deus meus, Deus
meus, quare dereliquisti me? Habebat igitur hic con-
uersus latro hęc summa bona, quę describuntur
in hoc dicto: Hęc est uita aeterna, ut agnoscant te
solum, uerum Deum, & quem misisti IESVM
esse Christum. Agnoscebat uerum Deum, patrem
huius Messie, & in fiducia Mediatoris eum inuo-
cabat. Inuocabat & ipsum Messiam. Et cum uera
fuerit conuersio, dolores etiam in eo magni de peccatis
fuerunt, quos ostendit, cum fatetur se iuste
puniri. Petiuit remissionem cum ait: Memento mei
Domine, cum ueneris in regnum tuum. Et audiuit
absolutionem addito iuramento: Amen dico tibi,
Hodie mecum eris in Paradiso.

Hac consolatione audita sentit anima se uiui-
ficari spiritu sancto, qui leticiam, dilectionem Dei,
& multas magnas uirtutes simul adferebat. Iamq;
Deo gratias agebat, habebat bonum propositum,
Volebat aliquo modo hanc iustam pœnam à Deo
ordinatam, quia Deus uult conspici iusticiam suam
& iram aduersus scelera, Præstabat patientiam &
humilitatem iuxta dictum: Humiliamini sub poten-
ti manu Dei. Ostendebat fidem in confessione contra
alterum latronem, & pios audientes confirmabat
ac fiebat eis Apostolus in cruce pendens.

Hec omnia nominantur in Paulo Ambulare
in nouitate Spiritus, Rom. 7. Et nominantur fructus
Spiritus ad Galatas.

Prodest autem & ad consolationem & ad
excitandos nos, ut data dona exerceamus, scire,
quomodo hæc inchoata & exigua obedientia Deo
placeat, Quia utrumq; sciendum est, Et quomodo
persona placeat, Et quomodo placeat inchoata
obedientia & bona conscientia.

Vtor autem docendi causa his tribus ad-
monitionibus in hac re, Nec impedio, si quis uelit
hæc copiosius explicare. Vera tamen & perspicua
& necessaria me dicere non dubito.

1. Necessè est in conuersione statuere, quòd
persona placeat Deo propter Filium GRATIS
sola fide.

2. Agnoscamus nos nequaquam legi satisfacere,
sed hære in nobis adhuc multa peccata, &
has sordes uero dolore deploremus.

3. Tertio, sciamus tamen inchoandam esse
obedientiam, & oportere in nobis esse bonum pro-
positum non faciendi contra conscientiam. Et hanc
inchoatam obedientiam quanquam languidam, ta-
men etiam placere propter Mediatorem in con-
uersis, qui & repugnant infirmitati suæ, & cre-
dunt eam sibi remitti propter Mediatorem.

Hec

Hæc exercitia fidei in quotidiana inuoca-
tione considerentur. Et quanquam hæc obedientia
nequaquam meretur uitam æternam, tamen iuxta
promissiones de operibus, Date & dabitur uobis,
& similes, habet in hac uita præmia spiritalia &
corporalia, iuxta consilium Dei, mitigationem
multarum publicarum & priuatarum calamita-
tum, sicut uidua Sareptana nutritur tempore fa-
mis. Et Abdemelech Eunucho, promittitur incolu-
mitas in excidio Ierusalem, quia extraxerat Iere-
miam ex puteo, Ieremie 38. Et Esaias inquit Ca-
pite 33. Panis ei dabitur, & regem in decore suo
uidebunt. Matth. 10. Si quis dabit potum aquæ
uni ex minimis meorum propter doctrinam, Amen
dico uobis, non perdet mercedem suam, Et ad Co-
rinth. Si nos iudicaremus ipsi, non iudicaremur à
Domino.

Aaron, Dauid, & innumerabiles homines,
etiam electi, attrahunt poenas suis lapsibus: Deniq;
etsi uita æterna propter filium Gratis datur: Tamen
& ipsa est amplissima remuneratio pro sanctorum
obedientia, ut Matth. 5. dicitur: Merces uestra copio-
sa est in cœlis, Vt patrimonium uenit filio, non quia
meretur, sed quia natus est ex illo patre. Et tamen
est officiorum compensatio.

Hæc doctrina uera & utilis est ad exercitia
piorum, Ac iudico de ea consensus esse in nostris

Ecclesijs. Nec dubito eam esse & uocem, & incorruptam sententiam traditam in scriptis Prophetiis & Apostolicis.

Cum autem hæc repetitio breuis sit, uolo eam intelligi, ut in alijs probatis scriptis Ecclesiarum nostrarum proloxius recitatur. Absit autem Sophistica, & sit modis disputationum.

Etiam in hac quaestione de operibus Ecclesiam omnibus ætatibus circumfuderunt duo exercitus: Alter Supersticiosorum, uidelicet, Pharisei, Papistæ, Monachi, & horum similes, qui deleta doctrina Fidei, somniarunt se meritis suis in coelum ascendere, ut in tabula Ceбетis ascensus in uerticem montis pingitur. Alter est Antinomorum, in quo multi Cyclopica barbarie oderunt legum uincula, ut Sophista ille apud Platonem nominat Legens Tyrannum.

Aliqui astuti aut fascinati iactant Enthusiastamos, ut Anabaptistæ, & olim Pepusiani, & alij similes, qui tollunt discrimen peccatorum, dicunt se manere iustos etiam cum ruunt in scelera contra conscientiam. Quidam mihi interroganti, quid doceret de operibus respondit: Deus non curat opera. Quam tetra & barbarica hæc uox est? An Deus non discernit adulterium Dauidis & castitatem Ioseph? Quidam hanc propositionem negant: Noua obedientia est debitum, quia sit spontanea. Et meminere
quena

quendam cum contenderet non recte dici, *Nouam*
obedientiam necessariam esse, hoc Epiphonemate
ingentes plausus excitare: *Das Nius ist ver*
salzen.

Hæc impudentia siue à barbarie, siue à uani-
tate ingeniorum orta, manifestè refutatur dicto
Pauli: *Debitores sumus.* Et in Epistola Iohannis di-
citur: *Et nos debemus nos mutuò diligere.* Et Lucæ
17. dicitur: *Serui inutiles sumus, quia quod debui-*
mus facere, fecimus.

Significant autem hæc duo uocabula, *Debi-*
tum & *Necessarium*, ordinem diuinum & immuta-
bilem, quo creatura rationalis Deo creatori subie-
cta est, quem ordinem intelligit creatura rationa-
lis & libera, & scit sua libertate non turbandum
esse.

Est autem insulsa interpretatio & ἀκρο-
λογία dicere, *Debitum* & *necessarium* esse metu aut
coactione extortum.

Ludant his ineptijs, ut uolunt homines Indo-
eti, Temulenti, Præstigiatores, nos ueram significa-
tionem uocabulorum & uerba Christi & Aposto-
lorum in sententia natiua retineamus.

Non utor his uerbis: *Bona opera sunt ne-*
cessaria ad salutem, quia hac additione *AD SAL-*
UTEM, intelligitur *Meritum*. Sed hanc propo-
sitionem adfirmo ueram esse, & contra Antinomos
constan-

constanter retinendam esse. Nouæ obedientie inchoationem necessariam esse, quia hic ordo diuinus & immutabilis est, ut creatura rationalis Deo obediat. Et loquor de obedientia sequente conuersionem seu regenerationem. Ibi & propter causæ & effectus consensum, necessaria est inchoatio obedientie, iuxta dictum: Qui spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei, id est, tales motus accendit Spiritus sanctus, qualis ipse est, & datur, ut renouetur in nobis imago Dei. Ideò & uanitatem sophismatis illius de sequenti obedientia reijcio, quòd dicit, Sola excludit non dignitatem tantum, sed presentiam obedientie. An in Elia, Baptista, Paulo, uolunt non esse presentiam obedientie: Sed omitto longiorum disputationem, & hortor pios ut Sophismatum prestigias fugiant, & oro Filium DEI, ut nos gubernet.

Expressè autem Papistas damno, qui dicunt se bonis operibus mereri uitam æternam, contra dictum Pauli: Donum DEI est uita æterna. Et affirmo, immensa misericordia Dei propter Filium Mediatorem GRATIS sola fide, accipi remissionem peccatorum, imputationem iusticiæ, uiuificationem per Spiritum sanctum, & hereditatem uitæ æternæ.

Damno & Antinomus, qui uociferantur,
NOUAM

Nouam obedientiam non esse necessariam nec debitum, & tollunt discrimen peccati regnantis & non regnantis, contra Regulam: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam.

ARTICVLVS

XXV.

An credant Sanctos, qui in cælo viuunt, honorandos esse & inuocandos, & ab eis auxilium & intercessionem petendam esse?

Respondeo primùm de inuocatione, postea de honore. Affirmo omnes inuocationes, quæ fiunt ad res, quæ non cernuntur, quæ non sunt Deus, esse impias & damnatas. Hæc asseueratio confirmatur illo dicto: Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli seruies. Confirmatur etiam hoc argumento:

Inuocatio tribuit omnipotentiam illi quod inuocatur, quia oportet inuocatum absentem uidere motus cordis.

Solus Deus est scrutator cordium.

Igitur solus Deus inuocandus est.

Itaq;

Itaq; de inuocatione hominum mortuorum, etiamsi uiuunt in caelo, sentiendum est idem quod de inuocatione statuarum, de qua dicitur: Fugite Idola, quia sancti homines non sunt scrutatores cordium, nec dubium est, hanc tetram consuetudinem inuocandi homines mortuos ab Ethnicis exemplis ortam esse, quæ multipliciter abducit homines à Deo, & à uera inuocatione. Sæpe dixit Lutherus: Cum multe sint cause, propter quas execranda est inuocatio hominum mortuorum, hanc inter cæteras sæpe cogitandam esse, quod ea consuetudine obscuratum sit testimonium de diuinitate Christi. Prophetæ affirmant Messiam inuocandum esse, Ergò testantur esse omnipotentem, sicut & Iacob inuocat Christum: Benedicat Deus etc. & Angelus qui liberauit me ab omnibus malis. Id argumentum obruitur tetra consuetudine inuocandi homines mortuos.

Consideretur autem impudentia scriptorum Bauarici Articuli. Iubent peti non solum intercessionem, sed etiam auxilium, Alij uerecundiores, qui defendunt illas inuocationes, tantum iubent petere intercessionem. Isti iubent etiam petere auxilium, ut confirment multa ingentia scelera, Volunt hominibus tribui opera propria omnipotentiae Dei, quòd liberent à morte, à morbis, à potestate

state Diaboli, quod dent diuitias & felices euen-
tus in omnibus negocijs. His petitionibus auxilijs
omnibus opponantur perspicua testimonia, quæ
precipiunt à solo Deo petere auxilium fiducia Me-
diatoris Christi, iuxta dictum: Quicquid petieritis
Patrem in nomine meo, dabit uobis. Osee 13. Ego
Dominus Deus tuus, qui eduxi te ex terra Ægypti.
Deum præter me nescias, Et saluator non est præ-
ter me. Item, O mors, ero mors tua, ô inferne,
ero pestis tua. Psal. 49. Inuoca me in die tribula-
tionis, & eripiam te, & honorificabis me. Esai. 43.
Ego ego Dominus, & non est præter me Saluator.
Et Filius dicit: Ego uitam æternam do eis. Item de
beneficijs corporalibus, Deut. 20. Ipse est uita tua,
& longitudo dierum. Item, Nisi Dominus ædifi-
cauerit domum, &c. Hoseæ 2. Et nesciuit, quod
ego frumentum ei dederim, ideo rursus auferam fru-
mentum meum. Prouerb. 10. Benedictio Domini
diuites facit.

His & similibus testimonijs confirmati, scia-
mus bona æterna & corporalia Dei beneficia esse,
& contumelia Deum affici, cum creaturis tribuitur
omnipotentia. Alij minus impudentes non auxiliũ,
sed intercessionem petendam esse ab hominibus, qui
uiuunt in Ecclesia cœlesti, dicunt. Sed sciamus ab
æterno Patre unicum intercessorem in arcano
consi-

consilio diuinitatis constitutum esse, scilicet, Domi-
num nostrum Iesum Christum. 1. Tim. 2. Vnus Me-
diator Dei & hominum homo Christus Iesus. Item,
Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit
uobis. Roman. 8. Qui & interpellat pro nobis. Et
Ebraeos 7. Semper uiuens ut interpellat pro eis.

Sciendum est autem, hæc duo in officio Me-
diatoris contineri: & intercessionem & applicatio-
nem meritorum ipsius, propter quæ petit nos recipi,
& gemitus nostros audiri. Discernit igitur uera
Ecclesia suam inuocationem ab omnium gentium
inuocatione, quod & uerum Deum alloquitur pa-
tefactum misso Filio & dato Euangelio. Et acce-
dit fiducia Mediatoris, qui est Dominus noster Iesus
Christus, crucifixus pro nobis, & resuscitatus, & in-
terpellans pro nobis, propter cuius merita & inter-
pellationem sciamus certò nos recipi & exaudiri,
nec inuocationem nostram inane murmur esse. Idco
uetus Ecclesia in preceationibus semper addidit: Per
Dominum nostrum Iesum Christum. Et ualdè pro-
dest, commonefactionis causa habere formam pre-
cationis plenius scriptam, qua discernatur inuoca-
tio Christiana ab Ethnicis.

Detestandus est etiam Canisius, qui ut stabiliat
inuocationes hominum mortuorum, negat Chris-
tum nunc pro nobis interpellare, cum manifestè
scripsit

cessoris in ullam personam transferendus est,
præter CHRISTVM. Quarto, nullus cultus in
Ecclesiam inuehendus est sine testimonio uerbi Dei,
iuxta dictum: Frustra colunt me mandatis homi-
num.

Ex his causis manifestissimum est damnan-
das esse inuocationes, quæ fiunt ad creaturas. Et
cum tales inuocationes sint manifesti cultus idolo-
rum, non solum in ministerio Euangelij damnandæ
sunt uocæ doctrinæ, sed etiam à Magistratibus polis-
ticis prohibendæ sunt, & statuæ ad quas fiunt con-
cursus, aut etiam inuocationes, delendæ sunt, ut in
primo præcepto dicitur: Non facias tibi sculptile.
Et Deut. 12. Confringite statuas. Hæc præcepta re-
ctè intellecta, non tantum sunt ceremonialia, sed eti-
am moralia, quia certissimum est Magistratum debe-
re blasphemos & Magos punire, & ut delet magica
instrumenta, ita etiam falsæ inuocationis instrumen-
ta auferat. Fiant autem hæc ordine per Magi-
stratus, non seditiosis tumultibus.

Cum autem in inuocatione hominum mor-
tuorum & statuarum, Pontificij manifestos cultus
idolorum exercent, & multa habeant exempla
similia turpitudinis Ethnicæ, sciamus & hanc cau-
sam necessariam esse, cur ab eis seiuncti simus, uide-
licet, ut fugiamus cultus idolorum, sicut sepe præ-
ceptum

ceptum est, 2. Cor. 6. Nolite distrahi in diuersum
iugum cum gentibus.

Excogitarunt Pontificij adeò futilia sophis-
mata ad defensionem huius impij quæstus, ut non fie-
ret opus longa refutatione. Affingunt interpreta-
tionem alienissimam dicto in Genesi cap. 48. Legit
noster interpres, Inuocetur super nos nomen meum,
& nomina patrum meorum Abraham & Isaac. Ibi
nequaquam loquitur Iacob de precatatione facienda
ad sese, & ad Abraham, et ad Isaac, sed de nominan-
dis his nepotibus nomine patrum, quæ nominatio tes-
tatur eos esse heredes promissionum, quæ patribus
factæ sunt.

Hæc est natiua sententia, ut omnes norunt,
quibus linguæ Ebrææ phrasis nota est, Nec uerò
tantum abijciamus impiam consuetudinem inuo-
candi homines mortuos, sed etiam discamus, & se-
riò exerceamus ueram inuocationem, quæ fit ad ue-
rum Deum patefactum in Ecclesia misso Filio &
dato Euangelio. Et fiat inuocatio mentione & fia-
dencia Filij, & in ipsa precatatione cogitatio nostra
seiuugat ueram inuocationem ab Ethnica, Turcica,
& omnium impiorum inuocationibus. Recte cogi-
temus de essentia & uoluntate Dei, & recordemur
capita doctrinæ, quæ de uera inuocatione sæpè
recitantur, nosq; confirmemus cogitatione uerbi di-
uini, & fide accedamus ad DEVM, petamus &

expectemus necessaria, sicut dulcissimè dicitur Eph. 3. Per hunc audacter accedimus in fiducia per fidem eius. Ebræos 4. Habentes talem summum Sacerdotem, accedamus cum fiducia ad Thronum gratiæ, & accipiamus misericordiam et gratiam. Talem inuocationem sciamus summum cultum & proprium esse Ecclesiæ Dei. Deniq; & præcepta & promissiones sepe recordemur, ut, Petite & accipietis. Oportet semper orare, & non defatigari. Et in Siracide: Non sis pusillanimis in precatione tua, id est, multa & magna petitio, nec indignitate tua, nec dubitatione deterrearis à petendo.

Alter pars Bauarici articuli insidiosè interrogat de honore Sanctorum. Ipsi enim honorem intelligunt inuocationem, cum longè aliud sit honos, qui Sanctis tribuendus est, uidelicet, mentio ipsorum in Ecclesia propter sex causas, quarum PRIMA est: Ut perpetua historia Ecclesiæ aspiciatur.

SECUNDA, ut testimonia de doctrina, de ministerio docendi & de Ecclesia considerentur. Sunt enim edita miracula, factæ mirandæ uocationes, illustrata doctrina propter uniuersam Ecclesiam.

TERTIA, ut DEVS celebretur, & ei gratiæ agantur, quòd se patefecit, tradidit doctrinam, ostendit præsentiam suam in Ecclesia.

Quare

QVARTA, ut exempla confirmet fidem nostram, cum scimus ipsos exauditos & adiutos esse, ut in Psalmo 33 dicitur: Iste pauper clamauit ad Dominum, & Dominus exaudiuit eum. Igitur accedite.

QVINTA, ut pro uocatione singulorum exempla imitemur.

SEXTA, ut ipsi etiam laudentur, quod donis Dei bene usi sunt.

Necessse est enim nosse uniuersam historiam Ecclesie, quantum sciri potest, & conferre consensum expressum in scriptis Prophetis, Apostolicis, Symbolis & scriptoribus uetustatis ac purioribus, & discere uerum genus doctrine proprium Ecclesie ab omnium temporum mendacijs & imposturis.

Et cum cernis, quae sit uera Ecclesia, Deo gratiae agantur, quod se clementer patefecit, & semper aeternum aliquem coetum colligit, in qua consideratione lateris sciens esse aliquam ueram Ecclesiam, iuxta articulum Symboli: Credo esse Ecclesiam Catholicam, & te amplectentem idem doctrinae genus membrum esse uerae Ecclesiae, recipi & exaudiri à Deo, & esse heredem mirandae societatis & letissimae consuetudinis cum Deo & caelesti Ecclesia.

Imiteris etiam certamina, inuocationem & alias uirtutes Sanctorum, qui ornati sunt testimonijs diuinis, ut si de Dauide dicas, ordine eas per singulos articulos Symboli & consideres, quæ tradiderit testimonia illustra de filio Dei, & adiungas uetustiora & sequentium in uera Ecclesia sententias. Postea aspicio testimonia, quæ Deus Dauidi tribuit in singularibus uictorijs, quæ ostendunt huius uiri doctrinæ credendum esse. Occurret in eius historia & doctrina de recipiendis lapsis. Ibi adiungas similia exempla, conuersionem Aaronis, Manasse, Petri & aliorum, & accommodes ad dicta Euangelij, quæ affirmat recipi lapsos, ut Dominus inquit: Septuagies septies remitte. Sunt enim exempla ad regulas accommodanda. Hæc integra consideratione fidem confirmes, nec de uno homine dici utiliter potest, nisi & Symbola & omnium temporum Ecclesiam intuearis.

Hæc commemoratio utilis est, & gloriam Dei illustrat, deinde ornat ipsos quoq; qui sunt domicilia Dei, & testes de eo, & sunt ordinati in gentibus uirtutibus, quæ etiam sunt testimonia de Deo & præsentia Dei in Ecclesia.

ARTI

ARTICVLVS

XXVI.

*An credant animas hominum, qui de-
cesserunt antequàm satisfactionem in-
tegram præstiterunt, & antequàm in-
tegrè purgati fuerunt, cruciari in igne
purgatorio, & an eis opitulentur pre-
ces, Eleemosynæ & oblationes,
quæ pro eis in Eccle-
sia fiunt?*

IN hoc articulo impudenter ostendunt Inquisito-
res illi se culinis & uentri suo patricinari. De-
scendunt purgatorium, ne lucra, quæ habent ex infe-
rijs funebribus, amittant, & multò uerius pro focis
dimicant, quàm pro aris.

Vidi archetypum orationis, quam Græci
Legati exhibuerunt Cardinali Cusano in Synodo
Basiliensi de Purgatorio, in qua narrant ueteres
suos scriptores nullam facere mentionem Purga-
torij, & Chrysostomi interpretationem recitant de
dicto Pauli ad Corinthios, ubi inquit: Ipse autem
saluus erit sic quasi per ignem, id est, in tentationi-
bus

G 4 bus

bus euanescent opiniones, quæ sine uerbo Dei receptæ fuerant, & quasi incendio tentationum confla-
grabunt. Tunc enim necesse est quæri ueras consolations in uerbo Dei.

August. in Enchiridio ita loquitur, ut dubitationem suam significet. Incredibile non est esse ignem purgatorium, & quæri non potest, & latere nonnullos, &c.

Postea Gregorij spectris confirmata est opinio non solum purgatorij, sed etiam liberandarum animarum per sacrificia. His spectris opponendum est mandatum Deuter. 19. Non quæras ueritatem à mortuis. Omnia enim hæc abominatur Dominus. Mouit etiam multos narratio in 2. Machabeorum Cap. 12. ubi dicitur: Duo millia drachmarum misse esse Ierolymam, ut pro mortuis sacrificia fierent, & grata fuit Sacrificulis mentio drachmarum. Etsi Liber secundus Machabeorum Apocryphus est, ideoq; hoc testimonium aliqui reijciunt, Tamen fieri potest, ut acciderint illa apud Iudeos, quia apud ipsos quoq; multæ superstitiones & magni abusus sacrificiorum fuerunt. Certissimum est autem sacrificia Iudaica neq; uiuentibus neque mortuis potuisse mereri remissionem culpæ neq; pœnæ post mortem, sed fuisse exercitia uiuentium.

Teneatur autem uera doctrina tradita in

Proz

Propheticis & Apostolicis scriptis, quæ duas tantum uias mortuis proponit. Affirmat conuersos ad Deum & credentes, certò esse hæredes æternæ salutis, & non conuersos ad Deum affirmat certò in æternas pœnas abijci. Hæc expressimè docentur Concione Christi Matthæ. 25. nec proponitur media uia post mortem. Sic enim dicitur ad Ebre. 9. Omnicus hominibus constitutum est semel mori, deinde iudicium.

Et contra opinionem de uia media, consonantur conuersos & credentes hæc dulcissima dicta Iohan. 3. Qui credit non iudicatur. Iohan. 5. Amen amen dico uobis, qui uerbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in iudicium non uenit, sed transiuit à morte in uitam. Roma. 5. Iustificati fide pacem habemus apud Deum. Iam si essent pœnæ animarum credentium, quæ exuerunt corpora, esset horribilis sensus iræ Dei. Roma. 8. Si Christus in uobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, Spiritus uerò uiuit propter iusticiam.

Mortuo igitur corpore non restat peccatum in spiritu credente, qui est templum Dei, et huc congruit dictum: Hodie eris mecum in Paradiso. Apocal. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur mox. Certè, dicit Spiritus Apocal. 2. Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam. Possunt &

G 5 multa

multa talia dicta additi, quale est hoc Salomonis
Prouerb. 14. Malicia sua euertetur impius, & habet
fiduciam iustus in morte sua.

Non igitur est in eo sensus iræ Dei in morte,
& fuga quæ esset, si restarent pœnæ purgatorij.
Præcidantur autem curiosæ quæstiones de loco ani-
marum his dictis: Domine IESV suscipe spiritum
meum. Item, Hodie mecum eris in Paradiso. Item,
Iustorum animæ in manu Dei sunt.

Hæc breuiter de quæstione, An sint pœnæ
Purgatorij, dixi, & uolo expendi testimonia citata,
quia consolationes dulcissimas continent.

Deinde impudentia inquisitorum conside-
retur. Vanissima fabula est, quæ extruit Purga-
torium ex Satisfactionibus. Fuerunt in Ecclesia
olim spectacula, quibus recipiebantur lapsi, Stas-
bant aliquot diebus extra locum Cœnæ Domini, ut
conspicerentur, ut alij commonefacti firmiores es-
sent: Hæc spectacula nominabantur ἐπιτίμια &
satisfactiones, & erant ritus ab hominibus exempli
causa instituti, nihil pertinentes ad remissionem
culpæ & pœnæ æternæ aut ullarum pœnarum,
quibus Deus peccata hominum punit.

Consuetudo autem sumpta fuit à uetustis
Patribus, cuius umbram Ethnici retinuerunt, qui
uolebant homicidas gerere signa reatus, ut gerit
Orestes,

Orestes, Item Adrastus, ut scirent homines vitandū esse eorum conuictum.

Hos antiquos mores cū ignorarent Monachi, finxerunt ritus illos esse merita coram Deo, & longa tela est mendaciorum, Dicunt culpam ita remitti, ut pœna æterna mutetur in pœnam Purgatorij. Potest dicunt pœnas purgatorij compensari talibus ritibus, quos nominant satisfactiones, & has redimi postea sinunt pecunia, emptis, ut nominant, indulgentijs.

Hæc deliramenta breuiter recito, quia plebisque iunioribus ignota sunt, quos tamen prodest commonefieri, ut cogitent, qualibus præstigijs doctrina Ecclesiæ corrupta fuerit. Ac ut quæstus esset maior ex sacrificijs funebribus, dixerunt oblationem Missarum longè preciosiorem esse omnibus satisfactionibus: De hac tota fabula breuis & firma responsio est: Satisfactiones quas nominant Canonicas, quæ sunt opera indebita nec necessarie sunt, nec merentur remissionem culpæ nec pœnæ æternæ, nec ullarum pœnarum temporalium in hac uita aut post hanc uitam, nec sunt cultus Dei, nec placent Deo, iuxta dictum: Frustra colunt mandatis hominum, &c.

Manifestum est igitur, falso ex satisfactionibus extrui Purgatorium, sed firmissimè retinenda est uox Euangelij, quæ affirmat propter solius filij
Dei

Dei obedientiam GRATIS simul remitti & culpam & poenam eternam, nec pro culpa & pro poena eterna est alia compensatio, nisi obedientia Filij Dei, iuxta haec dicta: O mors ero mors tua, & ero pestis tua inferne. Item, Sanguis Christi purificat nos ab omnibus peccatis. Ad Ebraeos 2. Ut per mortem aboleret eum, qui tenet potentiam mortis, uidelicet Diabolum, & liberaret hos, qui metu mortis in tota uita rei erant seruitutis. Zach: 9. Tu in sanguine testamenti tui emittis uinctos tuos de lacu in quo non est aqua.

His & similibus testimonijs perspicue refutantur deliramenta de Pontificijs satisfactionibus.

Pauca etiam de oblatione dicam: Firmissima regula est. Nihil habere rationem Sacramenti extra usum à Filio Dei institutum, quia instituere Sacramenta, quæ sint testimonia gratiæ, id solius diuinæ autoritatis est, quæ promissionem gratiæ tradit. Manifestum est autem Cœnam Domini institutam esse, ut sit sumtio uiuentium, ut ibi fidem exerceant, qua credant se accipere beneficia Christi, & esse membra eius. Nihil autem ad mortuos pertinet sumtio, quòd manifestum est, nec instituta est oblatio. Cùm igitur oblatio pro mortuis opus sit toto genere diuersum ab institutione, fit horrendus Idoli cultus, qua de re pij diligenter cogitent, & purior

puriozem antiquitatem intueantur, quæ certè non docet oblationem corporis aut sumptionem fieri pro mortuis, seu mereri eis remissionem ullius pœnæ.

Postea uerò irrepsit mentio precationis pro mortuis, sicut paulatim in Ecclesiam sparsa sunt errorum semina quia etiam sancti extruunt stipulas supra fundamentum. Deinde magnus accessit cumulus & horribilia idola in Ecclesiam collocata sunt, non solum inscitia & superstitione, sed dulcedine questus, sicut apud Danielem dicitur: Colent Deum Maozim auro & argento. Nec addo longiorem disputationem, sed affirmo illas oblationes pro mortuis, quas uendunt Pontificij, esse Idolorum cultus. Tenenda est autem regula: Fugite Idola. Quare sciamus & hanc causam iustam esse cur nos seiungamus ab illis Idolorum defensoribus,

ARTICVLVS

XXVII.

An coniugium omnibus hominibus sine discrimine concessum sit?

Respondeo. Necessè est omnes pios considerare, quæ sit uera Ecclesia DEI, quia in
Sym

Symbulo dicimus: Credo esse Ecclesiam sanctam
Catholicam.

Cum autem lex Dei aliquo modo natura nota sit, demonstratio inde sumi potest, qui coetus non sint Ecclesia Dei.

Quicumq; doctrinam contrariam ulli precepto morali defendunt, hos non esse Ecclesiam Dei certum est.

Defendunt autem Pontificij contrarias primo precepto inuocationes mortuorum & Idolorum. Defendunt item contrarias doctrinas precepto, Non Moechaberis, prohibent coniugium magne parti hominum, Presbyteris, Monachis & puellis inclusis in Monasteria, & causam prebent teatris confusionibus libidinum.

Opponatur ergo prohibitionibus Pontificijs Regula: Oportet Deo magis obedire quam hominibus. Dicit autem Paulus: Vitandae scortationis causa, unusquisq; habeat uxorem suam. Hoc preceptum nec Pontificijs legibus nec uotis Monasticis tolli potest.

Hic simul consideretur, tristia peccata esse omnes contaminationes à Deo prohibitas, & Deum ualde irasci omnibus, qui precepta diuina de uagis commixtionibus uiolant, Ac irae magnitudo primum ex uoce diuina discatur. Loquitur
Paulus

Paulus de æternis pœnis 1. Cor. 6. Ne erretis, Scortatores, adulteri, homicidæ &c. non possidebunt regnum Dei. Galat. 5. Talia facientes regnum Dei non possidebunt. Ephes. 5. Omnis scortator aut obscœnus non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Dictum Leuitici comprehendit pœnas corporales & æternas: Omnis anima quæ fecerit has abominationes, peribit de populo suo, caute ne uos talia facientes, terra euomat, sicut euomuit Canaanæos. De utroq; genere pœnarum loquitur dictum ad Ebræos: Scortatores & adulteros puniet Deus.

Deinde pœnarum exempla aspiciantur. Conflagratio Sodomorum, de qua narratio in Genesi ostendit ipsum Filium Dei fuisse executorem pœnæ. Deinde Clades Beniamin orta à rapta Leuitæ coniuge. Exilium Dauidis. Ideò autem pauca exempla in scriptis Prophetis recitantur, ut sciamus Deum similiter alijs pollutis irasci, & eorum calamitates, pœnas esse, quibus Deus iram suam declarat.

Vt quòd Oedipus hiatu terræ absorptus est. Iocasta mater inter duos filios interfectos iacens, sibi ipsa mortem consciuit. Vagantur enim pœnæ per filios, iuxta dictum: Peccata in semine puniuntur in semine, Per quæ quis peccat, per eadem puniuntur. Dauidis filij inter sese dimicant, & filius seditioem mouet aduersus Patrem.

Sæpe

Sæpe libidines fuerunt προνεταρηνυδα
cause ad delendas totas gentes, & ad magnas impe-
riorum mutationes, ut Paridis adulterium, scelus
Sexti Tarquini, clades Leutrica secuta est supra
filiarum Scedasi, quas Spartani nobiles compressas
dissecuerunt, postea cadauera in puteum abiecerunt.

Francis tempore Honorij urbs Treuirorum
dedita est, quia Lucius præses coniugem Senatoris
rapuerat. Imperator Valentinianus tertius, propter
adulterium interfectus est. Ac postea attractus est
Gensericus in Italiam. Deniq; nulla ætas non habet
exempla. Discamus igitur diuinas prohibitiones, &
iudicium Dei metuamus.

Nec uerò tantum poenas corporum in nobis
ipsis & in filijs & filiabus morbos & neces timeamus,
sed etiam illam horribilem poenam uitemus, de
qua Paulus concionatur Rom. i. & Ephes. 4. uidelicet,
cœcitatem, & stuporem, de quo dicit ad Ephesios,
Qui cum dedoluerint, tradunt se impuditiæ.
Hæ sunt multò tristiores poenæ, quàm corporum
cruciatu aut trucidationes. Et quidem hi furores
attrahunt corporum exitia, ut in Thyeste, Phœca,
& plurimis alijs apparet. E regione uerò con-
sideremus quàm grata sit Deo uirtus, castitas, cuius
hæc est definitio:

Castitas

Castitas est uirtus à D E O præcepta, quæ
uitat omnes prohibitas commixtiones, & prohibita
tas seminis effusiones. Nec tantum est in his, qui
sine immundicia cœlibes sunt, sed etiam in his, qui
cum sint coniuges, leges coniugij non uiolant, quas
Deus singulari sapientia ordinauit in dicto: Erunt
duo in carnem unam, id est, unus mas & una fœ-
mina, legitime & inseparabiliter iuncti. Ibi expresso
uerbo sciamus legem, Non mœchaberis, in Paradiso
sancitam esse.

Eò autem de castitate diligentius cogitemus,
quia perspicue discernit Deum ab omnibus immun-
dis naturis, à Diabolis & hominibus. Esi enim om-
nium uirtutum noticiæ præcipue ob hanc causam
traditæ sunt, ut cogitemus qualis sit Deus, & eum
discernamus à malis naturis: tamen castitas præcipue
illustre discrimen facit.

Cumq; non amplectamur D E V M brachijs,
sed cogitare in inuocatione debeamus quid alloqua-
mur, necesse est proprietates Dei mente colligere, &
statuere nos alloqui creatorem, qui se patefecit misso
Filio, sapientem, bonum, ueracem, castum, omnipo-
tentem, liberum, iustum & iudicem, misericordem
& exaudientem nos propter Filium.

His proprietatibus discernamus eum ab om-
nibus creaturis. Intelligenda est igitur doctrina de
castitate, & amanda hæc ipsa uirtus, quam quis

H dem

dem DEVS ingentibus præmijs ornat, ut ostendit
Historia Ioseph.

Cum igitur manifestum sit, seuerissimè præ-
cipi castitatem, & mandatum sit, ut uiuant in con-
iugijs castis omnes qui extra coniugium se contami-
nant, detestanda est lex Pontificia, quæ magnæ parti
hominum coniugia prohibet, quia nulla est autho-
ritas legis pugnantis cum mandato diuino, Nec uota
sint uincula, quæ cogant homines peccare, & horri-
bilem iram Dei irritent.

Ac præterquàm quòd uota Monastica sunt
de re impossibili plerisq; etiam aliæ multæ falsæ
opinioncs illis uotis implicitæ sunt. Firmissima est
igitur responsio de loco Pauli ad Timoth. unde
quidam ratiocinantur, uiduas fuisse obligatas uotis.
Etiam si in prima Ecclesia Pauli tempore uota fuis-
sent: tamen exemplum prorsus nihil ad uota Mo-
nastica pertineret, quæ obligant ad manifestum cul-
tum Idolorum.

Retinent enim Monachi impias uenditiones
Missarum, adorationes panis, inuocationes mortua-
orum, adorationes statuarum, & multas falsas opi-
niones. Fingunt hæc uota & ritus non mandatos
à Deo esse cultus DEI. Et quidem mereri remissio-
nem peccatorum, & esse perfectionem. Cum
igitur obligatio fiat ad manifestos cultus Idolo-
rum

rum, perspicuum est has obligationes irritas esse,
quia omnibus uotis & legibus anteponendum est
immutabile mandatum Dei, Fugite Idola.

Hanc perspicuam & firmissimam respon-
sionem, hi qui discedunt ex illis Idolorum contagijs
opponant omnibus prestigijs, quibus aliqui tuentur
opiniones Monachorum. Ut necesse fuit Ethnicos
conuersos ad agnitionem ueri DEI discedere à so-
dalitijs Saliorum Martis, aut sacerdotijs aliorum
Idolorum: Ita necesse est eos, qui intelligunt de-
fendi Idola in Monasterijs discedere ex illis sodali-
tijs. Nunc & de loco Pauli respondeo.

Etiam si tunc fuissent uota, tamen nulla fuis-
set obligatio ad impios cultus. Nec tamen intel-
ligo primam fidem apud Paulum de coelibatu, sed de
prima fide, quæ amplectitur uocem Euangelij, &
ueri DEI inuocationem accendit, & qua SPIRI-
TUM SANCTUM accipimus, & heredes
æternæ uitæ efficimur: Hanc fidem excusso Spiritu
sancto amittunt ruentes in delicta contra consci-
entiam, ut expressè Paulus inquit: Scortatores,
adulteri, &c. non possidebunt regnum Dei. 1. Tessal.
4.: Hæc est uoluntas DEI sanctificatio uestra, ab-
stinere à scortatione.

Accusat autem Paulus illas mulieres non
leuibus uerbis: Pruriens uiua mortua est. Nam

H 2 uoca

uocabulum $\omega\alpha\tau\alpha\lambda\omega\sigma\alpha$ propriè significat prurientem, quod plus est quàm appetere delicias ciborum, sed est habere incendia libidinum, $\omega\acute{\alpha}\tau\Theta$ cutem significat, $\omega\alpha\tau\acute{\iota}\zeta\epsilon\alpha\rho$, $\omega\acute{\alpha}\tau\Theta$ $\tau\acute{\iota}\lambda\lambda\epsilon\rho$, uel licare cutem, seu titillare, $\omega\alpha\tau\acute{\alpha}\lambda\omega$ pruritus seu titillatio cutis. Deinde $\kappa\alpha\tau\alpha\sigma\epsilon\lambda\omega\iota\acute{\alpha}\rho$, significat turgere seu distendi saginatum & tumefactum esse contra Christum. His insignibus uerbis multi turpes motus pugnantes cum castitate significantur. Hac salacitate dicit ueram fidem expulso Spiritu sancto extingui. Hæc est natia significatio uerborum Pauli.

Ostendunt autem historie citò in Ecclesiam irrepsisse uota & uincula cœlibatus, & multos fanaticos homines prorsus damnasse coniugia, alios probasse tetras confusiones libidinum, quorum exemplorum ueiustatem considerare utile est, ut uideamus semper atrociter grassari Diabolum, & nos contra tales furores cura discendi uoluntatem Dei, & assidua precatione muniamus.

Non existimemus hanc ultimam & delirantem mundi senectam minus habituram esse periculorum, quàm habuit illa ætas Apostolis proxima. Quò propius uident Diaboli accedere iudicium, in quo toti Ecclesiæ ostendetur illorum turpitudine, eò rabiosius seuiunt, & natura hominum fit languidior, magis fatua, secura & incauta, ut ostendunt deliria
opinio

opinionum, & ruinae Imperiorum, belluationes,
& multa fatua exempla in moribus. Sint igitur pii
magis uigilantes, & sepe repetant hanc Psalmi uo-
cem: Non deficiat uirtus mea in senecta. Hæc ad-
monitio de ultima ætate mundi sepe diuinitus repe-
tita est. Deberent igitur gubernatores tollere inui-
sta uincula, quæ sunt causa magnorum scelerum,
quæ horribiliter offendunt Deum. Hæc ipsa lex
coelibatus & Monastica uita quanta agmina anima-
rum auellunt à Deo, & in æterna supplicia præci-
pitant?

Hæc mala cum nota sint, non utar longa com-
memoratione, Tantum adijciam narrationem, quæ
extat apud Clementem Alexandrinum, qui nominat
fanaticos Tatianum, Cassium & alios, qui coniugia
prorsus prohibuerunt. Hos ait recitasse colloqui-
um Salomes & Christi, quod scribit extare in Euan-
gelio Ægyptiorum. Interrogat Salome Christum,
quando sit uenturum regnum Dei? Respondet Chri-
stus, Cum cessabit opus mulieris. Inde ratiocinati
sunt homines fanatici, Cum generatio sit opus mu-
lieris, tempore prædicationis Euangelij, quæ sit
regnum DEI, cessare generationem & coniu-
gium. Talis est Sophistica fanaticorum omnibus
temporibus.

Opus mulieris proprium, uidelicet opus Eue,
est initium peccati & mortis in genere humano.

Generatio non est opus proprium Euae, sed miranda
dum opus DEI, quod in natura hominum & con-
didit DEVS, & in hac uita seruat usq; ad resur-
rectionem. Cessant autem in prædicatione Euan-
gelij peccatum & mors aeterna in ijs, qui fide ac-
cipiunt remissionem, & fiunt heredes uitæ eter-
nae, iuxta dictum Iohannis 3. Sic DEVS dilexit
mundum, ut Filium unigenitum dederit, ut omnis
qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam
aeternam.

Interea usque ad resurrectionem manet hæc
natura corporum talis, ut Dominus inquit Matthe-
24. Erit sicut in diebus Nohe, comedent, bibent, du-
cent uxores & nubent. 1. Cor. 7. Vitandæ scorta-
tionis causa unusquisq; suam uxorem habeat. Item,
Si ducis uxorem, non peccas. Hæc dicta perspicue
refutant fanaticos illos, qui colloquium illud Salo-
mes & Christi falso interpretati sunt.

Est & alia responsio. Veniente regno
Dei post resurrectionem, cessaturam esse generatio-
nem, Tunc quoque prorsus cessant peccatum &
mors.

Nec uerò in causa manifesta opus est lon-
ga disputatione. Cogitent pijs seuerissimum Dei
mandatum, quod castitatem præcipit, & intuean-
tur horrendam iram Dei aduersus contaminationes,
quæ etiam in hac uita non solum corporalibus malis
punis

puniuntur, ut in Dauide, sed etiam furoribus, ut in Nerone & innumerabilibus alijs. Est autem & inter summas poenas hæc, quòd inuocatio quæ fit ab ijs, qui perseuerant in delictis contra conscientiam, non exauditur, iuxta dictum: *Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat.* Item, *Iusticia iusti non liberabit eum quacumq; die peccauerit, scilicet, contra conscientiam, uel amittens fundamentum.* Impietas impij non nocebit ei quacumq; die conuersus fuerit.

Hæc dicta sint in conspectu contra Antinomos, & Cyclopicam & Pontificiam profanitatem.

Quid tristius est quàm non posse inuocare **D E V M**, non posse auxilium **D E I** petere, fremere aduersus eum, ut contra hostem, Deseruntur etiam à castis Angelis, qui perseuerant in sceleribus contra conscientiam. Rursus, Quod præsidium maius est, quàm semper posse ad Deum confugere, scire te semper dextra Dei protegi, & te castorum Angelorum excubijs circumdatum esse, iuxta dictum: *Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis?*

Et quidem in coniugio pio, quod uerè est Ecclesia Dei, fortior est inuocatio coniugum. Crescunt enim dolores, intentio, fides, cum coniunx coniugis dolorem, intentionem & fidem intuetur. Hæc

H 4 sepe

sepe cogitanda sunt, ut cura tuendae castitatis confirmetur. Vivant igitur in legitimo & casto coniugio omnes, qui non sunt idonei ad coelibatum, & mandatum Dei immutabile anteponant legibus Pontificijs & uotis, iuxta dictum: Oportet Deo magis obedire quam hominibus.

Cum autem tota doctrina de coniugio in Ecclesijs nostris recte proponatur, iuxta doctrinam à filio Dei & Apostolis traditam, laeti Deo gratias agamus, quod eius doctrinae depravatio semper testatur, cum coetum qui corruptelam profitetur & defendit non esse Ecclesiam Dei, sicut Ethnici & multi Heretici, qui corruptelas professi sunt, non fuerunt membra Ecclesiae Dei.

Sciamus etiam nos iustissimam causam hanc quoque seiunctionis à Pontificijs habere, quia nemo debet prohibere coniugium ijs, qui non sunt idonei ad coelibatum. Nemo etiam debet socius esse eius prohibitionis, & quidem societas prohibitionis, cum per sese est peccatum, tum uero etiam est societas parricidiorum, quibus illa prohibitio defenditur. Sunt autem haec propriissima Diabolorum furiae, impulsiones ad idola, ad mendacia, ad confusiones libidinum, & ad iniusta homicidia.

Haec concurrunt omnia in defensione Pontificij coelibatus, quae uere est societas cum Diabolo: Quare Deo gratias agant, qui ab ea societate alieni sunt,

sunt, nec frangamur animis cum dicimur auctores
schismatis, sicut Esaias nos consolatur, Nolite timere
probra hominum. Item, Si quis aliud Euangelium
docet, Anathema sit. Etiam Ethnicus Poeta Euri-
pides in Heraclidis inquit: οὐ χρὴ τοῦ ἀφελείῳ
ἀληθείαν τιμᾶν θεῶν, ὅδε μὴ φάσκωμ, ἔγωγε
μακρωτέρω ἔλαωμι.

Non igitur prohibeantur hi ueri cultus, quos
Deus seuerissime præcipit, Legitimum coniugium,
uera Dei inuocatio, & exercitia timoris Dei, fidei,
inuocationis, dilectionis plurima in coniugio, sicut
Paulus inquit: Saluatur mulier per generationem
filiorum, si manserint in fide, dilectione, castitate &
modestia, quibus uerbis omnes uirtutes sanctæ ma-
tris complexus est.

RELIQVÆ SVNT IN-
terrogationes de statu et ossibus San-
ctorum, & de consecratione Salis
& alijs. De quibus breuis
sit responsio.

OMnia hæc impia sunt, & cultus Idolorum,
alloqui, ipsas statuas aut ossa, aut fingere De-
um aut Sanctos magis in uno loco seu ad hanc sta-
tuam alligatos esse, quam ad alia loca. Nihil diffe-
runt

H S

runt

runt inuocationes quæ fiunt ad Mariam Aquens-
sem, seu Ratisbonensem ab inuocationibus Ethnicis,
quæ fiebant ad Dianam Ephesiam, aut ad Iunonem
Platæensem aut ad alias statuas.

Quòd uerò miracula narrantur, sciendum
est, etamsi quæ miracula facta sunt, esse præstigijs
Diabolorum, Quia nullum miraculum recipiendum
est contra hanc æternam legem, Dominum Deum
tuum adorabis, & ipsi soli seruias. Deus uult esse
efficax cum Sacramentis, quæ ipse instituit, & eo-
modo ibi est efficax, quem instituit, non aliter, ut non
fingendam est, Baptismo ablui lepram. Non fingenda
est, per Cœnam Domini dari felicem negocia-
tionem, Sed Deus eas res dat, quas promisit de usis
quas instituit.

Ceterum exceptis Sacramentis, ut instituta
sunt, alligare Deum ad ullam rem, quòd sit ibi ma-
gis efficax quàm alibi, est fabricare Idolum, & pug-
nat hæc imago cum his dictis Esaiæ 66. Cœ-
lum sedes mea, terra scabellum pedum meorum, id
est, Deus ubiq; adest. Quæ est ista domus quam
edificatis? Ad quem respiciatis, nisi ad contritum
spiritu, & tremmentem sermones meos? Id est, Quo-
cumq; loco inuocat Deum is, qui uerbo Dei regitur,
hunc ibi uerè exaudit Deus. Et 1. Timoth 2. Volo
orare uiros in omni loco, leuantes sanctas manus,
sine ira & sine hesitacione, id est, Non frementes
aduera

aduersus Deum, non dubitantes an sit providen-
tia, an Deus curet homines, an te exaudiat. Et Io-
han. 4. prohibetur alligatio ad certum locum cum
dicitur: Veri adoratores adorabunt Patrem in spi-
ritu & ueritate, id est, uerè agnitum iuxta uerbum
eius, non fingendo aliquid esse Deum, quod non est
Deus, sicut Mahometistæ, etsi dicunt se inuocare
Creatorem cœli & terræ, tamen fingunt aliquid
esse creatorem & Deum, quod neq; Deus neque
Creator est.

Negant enim Creatorem esse patrem Domi-
ni nostri Iesu Christi, nec inuocant fiducia Filij, nec
Papistæ inuocant fiducia Filij, sed aut fiducia pro-
priorum meritorum conantur ad Deum accedere,
aut merguntur in dubitationem perpetuam. Est igi-
tur inuocare in ueritate, inuocare DEVM uerè
agnitum iuxta uerbum ipsius. Spiritu inuocare est
habere motus Spiritus sancti in corde, timorem &
fidem, ne inuocatio sit simulatio.

Deniq; nota sit integra doctrina de uera in-
uocatione Dei, ex qua sumi potest refutatio perspi-
cua impiarum inuocationum. Certum est etiam ad
Magistratum officium pertinere curam delendi
statuas quæ inuocantur, uel ad quas alligatur effica-
cia Dei aut sanctorum, sicut scriptum est Deut: 12.
Dissipate aras eorum, & confringite statuas.

In hoc Articulo rursus nobis proponamus
quæ

questionem de Schismate. Vociferantur Aduersarij, non facienda esse schismata, ingens bonum esse concordiam, eamq; anteferendam paruis erratis. Sed his omnibus opponamus uocem primi præcepti, Fugite Idola. Item, Si quis aliud Euangelium docet, Anathema sit. Quanquam autem terribile nomen est Schismatis, tamen sciamus nos cogi hoc æterno mandato DEI, Ne homines mortuos inuocemus, neq; ad statuas confugiamus, hanc tetram imaginationem circumferentes, uel Deum uel Sanctos magis exaudire ad hanc statuam quàm alibi.

Hæc non sunt parua errata, sed euersiones fundamenti, nouos Deos fingere, & Idola fabricare. Multæ autem causæ corrumpunt iudicia in hominibus, in quibus non est lux uerbi DEI. Ut enim in morbis furiosi errant, sic multi fascinati à Diabolis non abhorrent à tetræ opinionibus & exemplis. Habent applausores Stoici & Manichæi in manifestis mendacijs, quale hoc est, Omnia scelera necessario fiunt. Non reformidabant Ethnici confusiones libidinum & mactationes filiorum.

Talia Exempla ostendunt magnam potentiam Diabolorum esse in captiuandis hominum mentibus. Sed ut minus atrociam dicam, consuetudo etiam deprauat iudicia, sicut Aristoteles inquit: ὡς εἰώθαμεν οὕτως ἀξιόμεν λέγειν. Simonideum illud usitatum est. τὸ δὲ οὐκ ἐπιβάλλεται τῷ ἀλίθῳ θεῷ.

Θεῶν. Ethnicis Bacchanalia uidebantur esse tolerabilia ludi, sed cum Antiochus ea Ierosolymæ fieri iussisset, cogitemus quanto in dolore sancti senes & sanctæ matronæ fuerint, cum audirent inuocari Bacchum, uagari promiscuè uiros & mulieres, & rapi aliquas ad sceleratorum libidines.

Ita quòd multi non abhorrent à compellatione statuarum & hominum, fit aut Diabolico furore, aut praua consuetudine, Sed hi, in quibus est lux uerbi Dei, cohorrescunt cum cogitant se ad statuas fecisse inuocationes, & omnia talia spectacula abominantur, & quia sciunt mandata & doctrinam DEI de inuocatione, non metuant discrimen Schismatis, sed sciant necessariò obtemperandū esse mandato diuino: Fugite Idola, etiamsi schismata, discordiæ, supplicia & ruina Imperiorum sequuntur.

Non de parua re certamen est, sed de fundamento, quod retineri necesse est. Multa magna scelera concurrunt in inuocatione hominum mortuorum, statuarum, & panis in circumgestatione, nec dubium est his Idolorum adorationibus pœnas in genere humano cumulari.

Precemur autem Filium DEI ueris gemitibus, ut & Idola destruat, & semper VERAM ECCLESIAM colligat, doceat, iuuet & augeat, propter gloriam DEI, & pœnas mitiget.

DE

DE CONSECRATIONE.

Impudentia est etiam, non inscitia, postulare ut res timeantur magicæ consecrationes olei, salis, aquæ, herbarum Papistis usitatae, quas tamen ludibrijs Sophismatum tueri multi conantur, uidelicet hoc argumento :

Dicenda est precatio ad mensam.

Ergò & in Ecclesia fiant consecrationes, Ut apparet ex uetustis Canonibus, multas res in templa allatas esse, & dictas esse precatioes de illis rebus. Sed & ille ipse ritus in uetustis Canonibus taxatus est. Erat enim imitatio sacrificiorum Ethnicorum, in quibus multa pomorum & liquorum genera offerrebantur, ut cum inter primitias Ægyptij offerrebant & manducabant ficos, uociferantes, dulcis ueritas, existimabant se magnum cultum Deo prestare. Erant autem & hi ritus Ethnici κακοζηλιαι Patrum, sed superstitione cumulatae. Breuiter autem de argumento respondeo.

Dicenda est ad mensam precatio.

Ergò fiant consecrationes olei, & aquæ, in templis usitatae Pontificijs.

Nego consequentiam. Et ratio est. Quia hæc nequaquam sunt similia. Precatio ad mensam agit gratias pro rebus corporalibus, & petit felicem usum

usum corporalem ordinatum à Deo. Consecratio Pontificia transfert res illas ad usum spirituales contra ordinationem Dei, uidelicet ad deletionem peccatorum, & ad depulsiones Diabolorum, ad infusionem gratiæ, & fingunt illas res esse Sacramenta, per quæ Deus sit efficax, sicut per Baptismum ab ipso ordinatum. Notum est autem Sacramenta gratiæ Dei, à nulla creatura institui posse.

Ac magna circumspectione discrimen tuendum est inter usus corporales ordinatos, & inter usus spirituales. Deus arguit uerbo suo peccata nostra, & cum in ueris doloribus promissionem audimus, & apud Deum consolationem iuxta promissionem quærimus, certò accipimus à Deo propter Filium GRATIS sola fide, remissionem peccatorum, & imputationem iustitiæ, & Spiritum sanctum, quo agnitio & inuocatio ueri Dei, & leticia in corde accenduntur.

Addit autem Deus promissioni gratiæ Sacramenta, per quæ uult nos confirmari, & nequaquam uult ab hominibus noua Sacramenta excogitari, nec uult dare iusticiam & uitam æternam ullo alio modo, nisi propter Filium, GRATIS, sola fide, quæ audita uoce Euangelij à Spiritu sancto accenditur. Non igitur fingendum est, sale aut aqua deleri peccata, aut gratiam infundi in oleum. Hæ portentosæ superstitiones execrandæ sunt.

Vsus

Vsus autem corporales aliter ordinati sunt, uidelicet ad fines corporales creaturæ certæ conditæ sunt, quibus uult nos uti, alijs ut sint cibi, alijs ut sint potus, alijs ut sint medicamenta, alijs ut sint instrumenta &c. sicut Deus mirabili sapientia res distinxit. Ad hos ordinatos fines utendum est creaturis, de quibus Paulus inquit: Sanctificatur cibus per uerbum Dei & per precationem.

Dulcissima sententia est, nec tantum de cibis intelligatur, sed doctrina communis est de usu omnium rerum corporalium ordinato. Primum enim querant pij, an & quomodo Deus concesserit usum cibi, coniugij, Magistratus, iudicij & militiæ, & aliorum laborum, iuxta dictum: In præceptis meis ambulate. Non sit uita talis confusio, ut faciant homines quidlibet sine discrimine, sed ordinata à DEO facienda sunt.

Non licet fratri ducere sororem, non sunt concessæ uagæ libidines, non licet grassari rapinis & cædibus, ut faciunt Tyranni, non licet docere quaslibet doctrinas, ut Magicam aut Hæreticam, sed ordinata à Deo facienda & docenda sunt. Discamus igitur ex uerbo Dei, quid præceperit aut approbauerit Deus, & sciamus conscientiam regendam esse uerbo Dei, ut Zacharias & Elisabeth uiuant in
coniugio

coniugio bona conscientia. Cornelius est miles Romanus bona conscientia, scit Imperia à Deo ordinata esse certo modo, & Romanos esse legitimos dominos illius populi. Basilius est scholasticus bona conscientia, scit legi oportere scripta Prophetica & Apostolica, iuxta dictum: Attende lectioni &c.

Ita uniuersaliter regatur uita his dictis: In præceptis meis ambulate. Item, Milita bonam militiam, habens fidem & bonam conscientiam. Item, Nolite errare, Scortatores, adulteri, idolatræ, non possidebunt regnum Dei. Sit ergò opus conueniens legi.

Præluceat autem fides, uerè agnoscens Filium Dei, & statuens tibi Deum propiciuum esse, & te exaudiri propter Mediatorem, & accedat inuocatio, quæ primum gratias agat pro uita, uictu, defensione & alijs. Deinde petat, ut opus sit felix, ut Dauid agit gratias pro constituta patria, Deinde petit suam dextram regi in acie, quia scit uictoriam Dei opus esse.

Coniuges petunt se & infirmam sobolem protegi, quia sciunt scriptum esse: Nisi Dominus edificauerit domum, frustra laborant qui ædificant eam.

Vident Zacharias & Elisabeth ubiq; uagari in Iudæa petulantissimos milites, Sicut nunc pia familia Vngarica inter seuisimos Turcos degunt.

I

Petunt

Petunt igitur defensionem à Deo, iuxta dictum:
Ego ero murus igneus in circuitu eorum. Item,
Circumuallat angelus Domini timentes eum. Sic &
Iosaphat petit auxilium. Cum nescimus quid agens
dū sit, ecce oculi nostri ad te Deus tolluntur. Doctor
petat regi mentes docentium & discipulorum, & dari
ut labor sit foelix.

Hec omnia congruunt ad communes regulas
uite: Commenda Deo uiam tuam, & spera in eum,
& ipse faciet. Subditus esto Deo, & ora eum.
Iacta in Deum curam tuam, & ipse te sustentabit.

Cum igitur hæc concurrunt in usu cibi, aut
coniugij aut militiæ, aut aliarum rerum corporalia-
rum, uidelicet congruentia operis cum uerbo Dei, fi-
des, gratiarum actio, & petitio auxiliij, usus ille fit
sanctus, id est, opus à Deo approbatum seu sanctum,
& Deo placens in credente.

Vult igitur Deus exerceri cognitionem do-
ctrinæ suæ, fidem & inuocationem, etiam in usu
corporalium rerum, sicut & Filius Dei docet nos
petere panem quotidianum, sed finis ordinatus in-
tuendus est. Ideò Paulus inquit: Sanctificatur cibus
per uerbum Dei & per precationem.

Eò autem magis taxanda est Papistica con-
suetudo in illis consecrationibus, quia delet necessa-
riam doctrinam de distinctione promissionis gratiæ
&

¶ promissionis bonorum corporalium. Sape autem alibi de hac distinctione dixi, quam certè oportet in Ecclesia notissimam esse: Promissio gratiæ offert bona aeterna, remissionem peccatorum, reconciliationem, imputationem iusticiæ, donationem Spiritus sancti, & uitæ aeternæ GRATIS propter Mediatorem, & semper certa & rata est, quodcumq; in conuersione homo amplectitur eam fide intuens Mediatorem.

Ideo dicitur Nouum Testamentum aeternum, & quia bona aeterna affert, & quia certò ratum est credenti etiam cum destituimur omnibus bonis corporalibus, sicut Iob inquit: Etiam si occidet me, sperabo in eum. Item, Viuo ego dicit Dominus, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Ezechielis 33. Quacumq; die conuersus fuerit impius, impietas non nocebit ei. Et Deus inquit: Septuagies septies remitte.

Talia dicta quæ propriè loquuntur de promissione gratiæ, semper in conspectu sint, & fides, quæ GRATIS propter Filium accipit remissionem, semper præluere debet petitioni corporalium, & ab his longè discernenda est. Reprehensus est Chrysostomus, quòd cum alij Episcopi decretum facturi essent, ut semel tantum post Baptismum lapsus agens poenitentiam reciperetur, ipse contra

I 2 dixit.

dixit, inquit, *χιλιάρκισ μετανοήσας εἰσελθετε*.
Id dictum opposuit Nouatianorum errori, quod
rectè intellectum pijs gratum sit.

Deinde uero considerentur promissiones
bonorum corporalium. Cogitetur ad quem usum
ordinata sint. Sunt autem quinque cause propter
quas Deus & corporalium bonorum promissiones
tradidit.

PRIMA. Quia Deus uult nos præmunire
contra Epicureas opiniones, quæ fingunt bona cor-
poralia aut sola humana industria parari, aut casu
obijci, sicut Seneca inquit, *Fortuna coeca manu
spargit sua munera*. Aduersus has tenebras docet
nos Deus non casu, sed uerè consilio suo dari &
auferri etiam hæc bona, ut dicitur in Prouerbijs:
Benedictio Domini diuites facit. Item, *Ego dedi
eis frumentum*. Item, *Ipse est uita tua, & longitu-
do dierum tuorum*. Item *Psal. 33. Leones esuri-
erunt, timenti autem Dominum non deerit ullum
bonum*. Item *Prouorb. 3 Corrosio à Domino in
domo impij*.

SECUNDA causa est. Vult Deus has pro-
missiones testari, se in hac mortali uita certo tem-
pore etiam seruaturum esse Ecclesiam, quæ non
esset, si Deus non tribueret uitæ spacia, uictum,
mediocria hospitia, politias & œconomias. Ideò
Dominus inquit: *Primum quærite regnum Dei,*
&

& cætera adijcientur nobis: Scit Pater uester uos his rebus indigere. Et Esai. 33. Panis ei datus est, Regem in decore suo uidebit. Item 30. ubi mentio crucis addita est, Dabit uobis Dominus Doctorem, & panem & aquam cum tribulatione, & oculi tui uidebunt Doctorem tuum.

His testimonijs confirmati in tantis ruinis Imperiorum, speremus Deum tamen aliqua hospitia Ecclesiæ seruaturum esse, & ut seruet petamus, & non turbemus ea morum petulantia, sicut certè paulatim crescunt in Imperijs confusiones propter hominum peccata, sicut ostendit statua Danielis, & Esaias deplorat distractiones & distractionum causas, Iniquitates nostræ ut uenti dissipauerunt nos.

Quam tristia nunc sunt hospitia Ecclesiæ sub Turcis & pontificijs Tyrannis. Hæc intuentes petamus familijs nostris & posteris tranquilla hospitia, & Deo gratias agamus, sicubi sumus in politicijs honestis.

TERTIA causa. Promissiones bonorum corporalium traditæ sunt, ut ea petantur, & fides et inuocatio in eorum petitione exerceantur. Cogitemus hæc esse beneficia Dei, & dari, ut Ecclesia in hac uita uiuere possit: Ad hunc ordinatum finem directa sit petitio uitæ, sanitatis, uictus, pacis, honesti status politici, œconomiarum. Vult

Deus hæc peti, & in his petitionibus de sese & de
suis operibus cogitari. Idcirco expresse mandatum est:
Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te &
glorificabis me, Et iubet Dominus nos petere panem
quotidianum.

Hic uerò etiam sciamus promissiones corporales
habere exceptionem crucis & castigationis.
Non semper mox dantur corporalia quæ petimus,
ut cum Latro orat Deum, ne afficiatur legitimo
supplicio, quia postulat Deus in corporalibus
afflictionibus obedientiam, & in poena scelerum &
in cruce. Quanquam igitur non subito tolluntur
omnes calamitates, tamen precatio non est irrita,
sed certum est impetrari, aut ut mitigentur poenæ,
aut ut prorsus tollantur, iuxta dictum: Si peccata
uestra fuerint ut coccinum, & ut uermiculus, eritis
candidi sicut nix, scilicet remota culpa & remotis
poenis.

Semper autem ad petitionem adiungenda
est gratiarum actio, ut confirmetur in mente assensio,
quòd & hæc bona corporalia reuera tribuantur
à Deo, iuxta dictum: Ipse est uita tua, & longitudo
dierum tuorum. Psal. 32. Ecce oculi Domini
super timentes eum, & expectantes misericordiam
eius ut eruat à morte animas eorum, & alat
eos in fame.

Profundum malum est in hominibus dubitatio
de

de prouidentia, & uidentur casu spargi hæc bona,
cum sæpe tribuantur & malis, sed scito propter alios
fines tribui, & te aspicias, scias te quoq; indignum
frui hac Dei beneficentia, & te pasci cum Ecclesia,
quia uult Deus aliquam in hac uita Ecclesiam su-
perstitam esse, Confirmes igitur assensionem, &
petas à Deo hæc bona, & danti ostendas gratitu-
dinem hac ipsa confessione, quod ipse largiatur.

QVARTA causa. Inuocatio propter cor-
poralia semper sit commonefactio de spiritualibus,
quia in omnibus petitionibus oportet præluere ag-
nitionem Mediatoris & gratiæ, ac fidem, qua acci-
pienda est remissio peccatorum, iuxta dictum: Pec-
catores Deus non exaudit. Item, Conuertimini ad
me, & ego conuertar ad uos. Item, Primum querite
regnum Dei, & cætera adijcientur uobis. Item in
Prouerbijs: Oratio impij peccatum est.

Vniuersaliter igitur promissio corporalium
sit commonefactio de promissione gratiæ, & simul
petantur bona æterna, sicut in prece usitata
hæc coniunguntur. Prima est enim promissio
gratiæ, deinde cæteriæ additæ sunt, ut sit Eccle-
sia, sicut initio dictum est: Semen mulieris concu-
cabit caput Serpentis. Postea addit: In labore
comedes ex ea cunctis diebus uitæ tuæ. Deinde
uestitus datur. Et quidem intercessio Filij in omnibus

petitionibus cogitanda est, sicut ipse ait: Quicquid
petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Et
2. Corinth. 1. Omnes promissiones Dei in ipso ratae
sunt.

QVINTA causa. Ut promissiones illae
sint testimonia de praesentia Dei in Ecclesia etiam in
hac uita, quia promittunt auxilium, liberationes &
protectiones etiam extra naturae ordinem, ut praesentia
Dei cernatur, iuxta dicta Psalm. 26. Pater &
mater dereliquerunt me, Dominus autem assumpta
psit me. Psal. 59. Da nobis auxilium in tribulatione,
Vana salus hominis, in Deo faciemus uirtutem.
2. Cor. 1. Excellenter onerati fuimus supra uires, ut
desperaremus ipsi de uita, & responsum mortis in
nobis habuimus, ne confidamus in nobis ipsi, sed in
Deo, qui exuscitat mortuos.

Et cum reuersa multitudo ex Babylone non
dum haberet loca munita, in quibus mulieres, pueri,
senes aduersus subitas irruptiones tuti essent, conso
latur eos Deus, inquiens: Non in exercitu, non in
robore, sed spiritu meo dicit Dominus, Ego ero
murus igneus in circuitu uestro. Esai 46. Qui gesta
mini in utero meo, ego etiam in senecta uos gestabo
&c. Esai. 40. Sicut pastor in gremio suo gestat
agnos recens editos, sic ego uos gestabo &c.

Haec ita fieri exempla ostendunt. Inter assidua
latrocinia Iudaica, Syriaca, Parthica, Arabica,
Aegypti

*Ægyptiaca, Antiochi & Herodis tempore, tamen
Deus mirabiliter protexit pias familias Simeonis,
Zacharie, Anne, Mariæ, & alias multas, & quidem
ita, ut honesti congressus ad discendum & ad mini-
sterium publicum fieri possent. Ita nunc seruat &
seruabit aliquas pias familias, & honestos cætus, &
ut gubernet ac seruet eos, toto eum pectore prece-
mur.*

*Hanc doctrinam de discrimine promissio-
num, & de usu rerum corporalium ordinato, de ex-
ercitijs fidei & inuocationis, in petendis beneficijs
corporalibus, iusto ordine, Pontificij peruerso re-
rum ordine in suis consecrationibus, quæ uel Magi-
cæ sunt, uel Idolorum cultus, obruunt. Ideò conse-
crationes eorum, de quibus hic diximus, damnandæ
& uitandæ sunt.*

*Has resposiones de Bauaricis interrogatio-
nibus eò tradidi, quia Inquisitores illi astute in ipsa
fronte nomina Ecclesie & Schismatis tanquam
Gorgonem nobis obijciunt. Terribile est autem no-
men Schismatis, & semper Imperijs discordiæ exi-
tiales sunt. Ideò apud Reges & Principes alienos à
nobis plurimum leduntur nostri, cum dicimur auto-
res Schismatum & faces dissidiorum.*

*Sed huic crimini opponenda est hæc uera,
necessaria & firma consolatio. Mandatum Dei:*

I 5 Fugite

Fugite Idola, anteferendum est & publicæ concordie,
die, & uniuersis huius uitæ mortalibus commodis. Ad-
iungenda est & hæc uox terribilis: Qui dixerit
blasphemiam contra Spiritum sanctum, non remittetur
ei.

Vt igitur sciant rudiores, habere nos causas
necessarias dissentendi ab Aduersarijs, & hæc certa
mina non esse λογομαχίας, nec nos ambitione,
odij, stulticia, errore nobis accersere pericula, ne-
cesse est nos monstrare Schismatis causas, in quo illi
culpandi sunt, qui manifesta Idola colunt, & coli
præcipiunt, & ut ea stabiliant, crudelitatem sine
fine exercent. A talibus dissentire nos necesse est,
iuxta dictum: Non communices alienis peccatis
&c.

SCio autem passim vagari Errones,
Anabaptistas & alios, fanatica deliramenta cir-
cumferentes, Ideò in hoc libello hanc admonitionem
addam.

Vnica est uera ECCLESIA DEI, de
qua dicimus in Symbolo: Credo esse sanctam Ec-
clesiam Catholicam, quæ etsi est languidum corpus,
& multa habet infirma membra, tamen de funda-
mento consensum retinet, nec pertinaciter defendit
Idola & errores pugnantes cum articulis fidei, iux-
ta dictum: Fundamentum aliud poni non potest,
præter

præter id quod positum est, quod est CHRISTVS
IESVS. Item, Si quis aliud Euangelium docet,
Anathema sit. Item, Fac ut unum sint in nobis.

In ea Ecclesia sola sunt electi, iuxta dictum:
Quos elegit hos & uocauit. Ac dulcis consolatio
omnibus pijs est, scire semper aliquas ueræ Ecclesiæ
reliquias conseruari.

Quoties igitur uerba Symboli recitamus:
Credo esse sanctam Ecclesiam Catholicam, læti Deo
gratias agamus, quod seruat aliquas ueræ Ecclesiæ
reliquias, & circumspiciamus, quæ & ubi sint, &
nos eis adiungamus consensu de doctrina, confessio-
ne & dilectione. Non uagemur opinionibus sine
fine ut Pyrrhonij. Regulam igitur teneamus, quæ
iubet nos ueræ Ecclesiæ ciues esse, ut dicitur Psalm.
28. Vnum hoc requiro à Domino, ut habit em in
domo Dei omnibus diebus uitæ meæ, ut uideam uo-
luptatem Domini, & uisitem templum eius. Psalm.
83. Beati qui habitant in domo tua Domine, elegi
habitare potius ad limen domus Dei, quàm in Pala-
tjjs impiorum. Psal 91. Plantati in domo Domini
in atrijs domus Dei nostri florebut. Et Psal. 93.
Non adheret tibi sedes praua, quæ format corru-
ptelas in præcepto. Et Psal. 121. Rogate quæ ad
pacem sunt Ierusalem, prosperitas diligentibus te.
Et. 2. Iohan. 1. Qui non manet in doctrina Christi,
Deum non habet.

Est

Est autem certissimum signum uerae Ecclesiae, doctrina Euangelij incorrupta, quam cum sonet confessio Ecclesiarum nostrarum firmissimè retinens Symbola, & cum puriore antiquitate consentiens, & damnans contrariam doctrinam & Idola, affirmit nostras Ecclesias uerè esse membra Catholicae Ecclesiae Dei, & profiteor me earum ciuem esse, & ad earum societatem alios inuito, ut unum simus in Deo, & hortor, ne sint erronei, qui nullius Ecclesiae ciues esse uelint. Dignus est memoria dulcis uersiculus Nazianzeni: Ζητῶ Νωε κίβωτον ὅπως μόνον εἴησιν ἀλύξω.

Sumantur autem perspicuae refutationes Anabaptistarum ex scriptis quae saepe repetiui. Nunc quia multi inter ipsos & alibi circumferunt Mahometicam blasphemiam contra Filium Dei, quae negat in Christo nato ex uirgine duas esse naturas, diuinam & humanam, tantum de ea controuersia hoc loco dicam, ut pij in quotidiana inuocatione habeant in conspectu illustria testimonia contra Mahometicos, Samosatonicos & Serueticos furores. Fit enim inuocatio firmior & ardentior, cum uera testimonia intuetur.

Sicut Pharisei cogitarunt Messiam fore excellentem uirum, qui domitis gentibus impositurus esset legem Moysi, & deleturus Idola, & facturus pacem politicam in genere humano, & nihil
cum

eum esse antequam nasceretur ex muliere, nec fore in eo naturam diuinam, nec inuocandum esse, nec daturum aeterna bona: Ita adhuc uiuentibus Apostolis Ebion & Cerinthus contenderunt in Christo non esse duas naturas, diuinam & humanam, & subinde hanc blasphemiam homines prophani renouarunt, ut Samosatenus, qui defensus est a Zenobia, quam uicit Aurelianus.

Et iudico Arium, Nestorium & similes re ipsa idem sensisse quod Samosatenus docuerat, etiamsi astute nouis inuolucris eandem opinionem texerunt. Tandem Diaboli, armis & horribili regno Mahometico hanc contumeliam filij Dei stabilierunt. Est enim neruus & fundamentum regni Mahometi haec blasphemia, quod in Christo non sit diuina natura.

Considerantes autem hanc tantam potentiam oppositam filio Dei, ingenti dolore afficiamur, clamemus ad ipsum filium Dei, sicut ipse precatur in agone Patrem: Sanctifica nos fili Dei in ueritate, Sermo tuus est ueritas. Notum est autem & recens Seruetum renouasse Samosatenicis blasphemias & hunc multos Anabaptistas & alios sequi.

Vt igitur initio in conspectu sint insignia, illustria & firma testimonia, quae ostendunt duas naturas diuinam & humanam esse in Christo nato

to ex uirgine, semper has duas proprietates diuinas
tribui Christo consideremus in uniuersa scriptura
Prophetica & Apostolica, uidelicet inuocationem
& omnipotentiam.

In scriptis Apostolicis testimonia sunt de in-
uocatione illustra, Matth. 11. Venite ad me omnes
qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos.
Iohan. 3. Qui credit in Filium, habet uitam eterna-
nam. Act. 7. Domine IESU suscipe spiritum meum.
1. Thess. 3. Ipse Deus & Pater noster & Dominus
noster Iesus Christus dirigat uiam nostram ad uos.
2. Thess. 2. Ipse Dominus noster Christus, & Deus
& pater noster noster, qui dilexit nos, & dedit con-
solationem eternam, & spem bonam in gratia, con-
firmet uos in omni sermone & bono opere.

Inuocat & Iacob Gene. 48. Deus Abraham,
& Angelus qui eripuit me ex cunctis malis, benedi-
cat pueris istis. Psal. 2. Beati omnes qui confidunt in
eam. Psal. 72. Timebunt eum donec erunt sol &
luna. Item, Deprecabuntur coram eo semper. Et
perpetua inuocatio usitata in Ecclesia, Ἰησοῦ ἐλεῆνα
σὸν, testimonium est de diuina natura in eo.

De omnipotentia manifestissima sunt dicta in
scriptura Prophetica & Apostolica, quod Messias
redditurus sit iusticiam & uitam eternam. Propria
est autem naturæ diuinæ omnipotentia. Iohan. 10.
Ego uitam eternam do eis. Iohan. 15. Ego sum uitis,

uos

vos palmites, sine me nihil potestis facere. Matth. 18.
Vbicunq; sunt duo aut tres congregati in nomine
meo, in medio eorum sum.

Talia dicta multa sint in conspectu, quia
non solum de dogmate nos confirmant, sed etiam
dulcissimas promissiones & consolationes tradunt,
quibus uerè est efficax filius DEI, & cor alloqui-
tur, iuxta dicta, Fides ex auditu est. Euangelium est
potentia Dei, ad salutem omni credenti. Deinde aspi-
ciantur singularia testimonia, quæ sunt asseuerati-
ones de duabus naturis in Christo. Et quia Iohan-
nes consultò exorsus est descriptionem personæ Chri-
sti à diuina natura, id testimonium semper in con-
spectu sit. Et refutemus elusiones & præstigi-
as, quibus Samosatenus, Photinus & Seruetus cum lo-
cum obruere conati sunt.

Nominat Iohannes æternam naturam in Chri-
sto λόγος, & hac appellatione expressè utitur in
hac significatione, non solum in hoc exordio narra-
tionis suæ, sed etiam bis in Epistola. Cap. 5. Tres
sunt qui testimonium perhibent in cælo, Pater, λό-
γος & Spiritus sanctus. Item in 1. cap. Epistolæ:
Quod erat ab initio, quod audiuius, quod uidimus
oculis nostris, quod aspeximus, & quod manus no-
stræ contrectauerunt de uerbo uitæ, annunciamus
uobis.

In Epistola ad Ebreos etiam expressè dicitur
tur:

tur: Omnia per Filium creata esse, & additur de-
scriptio: qui est ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ
ῥάκτηρ ὑποστάσεως αὐτοῦ, id est, substantialis imago.

Sunt igitur due proprie appellationes na-
turae diuinae Filij, λόγος & imago aeterni Patris,
quarum altera declarat alteram. Sed astute Samo-
satenus dicta Iohannis elusit. Finxit λόγον non
oportere intelligi λόγον ὑφιστάμενον, seu ut nos
dicimus, uiuentem & intelligentem personam. Sed
satis esse, si intelligatur cogitatio seu decretum de
uenturo Redemptore homine, seu sonus ipse pro-
missionis euanescentis. Aduersus hanc elusionem
astute cogitatam bene muniamus nos & dictis Pro-
pheticis ac Apostolicis, & uetustae Ecclesiae testi-
monijs.

Ignatius nominat Christum λόγον ὁμοιωθέν.
Extat & Gregorij Neocæsariensis confessio, qui uo-
catus fuit ad cognitionem contra Samosatenum di-
gnissima memoria, quæ describit & discernit perso-
nas, Extant uerba lib. 7. Eusebij. Unus Deus Pater
Verbi uiuentis, sapientiae subsistentis, & imaginis
suae integer integræ genitor, Pater Filij unigeniti.
Unus Dominus, solus ex solo imago Patris, Filius
sempiternus ex sempiterno. Unus Spiritus sanctus
ex Deo substantiam habens, qui per Filium appa-
ruit, sanctificans, per quem Deus super omnia cog-
noscitur.

Tercio

Tertullianus contra Praxeam expressè quaestionem mouet, An λόγος apud Iohannem significet σῶμα, qua uoce intelligit personam, & affirmat λόγος ibi significare non sonum aut cogitationem euanescentem, sed quiddam ὑφιστάμενον, subsistens & intelligens. Irenæi uerba hæc sunt lib. 2. ca. 3. Ostenso manifestè quòd in principio λόγος existens apud Deum, per quem omnia facta sunt, qui & semper affuit generi humano, hunc nouissimis temporibus secundum præfinitum tempus à Patre unitum suo plasmati passibilem hominem factum misit.

Hæc sunt illustria testimonia laudatorum Scriptorum, qui fuerunt ante Nicenam Synodum. Teneantur autem in scriptis Prophetis & Apostolicis illa primum, quæ loquuntur de Messia ante assumptionem naturæ humanæ. Dominus inquit: Antequàm Abraham natus est, ego sum. Iohan. 17. Glorifica me ea gloria, quam habui apud te antequàm fuit mundus. 1. Corinth. 10. inquit Paulus Christum affuisse populo in deserto. Et Micheæ 5. Egressus eius ante dies mundi. Hæc uerba de Messia propriè dici non dubium est. Est igitur in Messia nato in Bethlehẽm altera natura ὑφιστάμενη, quæ fuit ante initium Mundi.

Ac si λόγος tantum significaret cogitationem non subsistentem seu sonum euanescentem,

K Non

non posset dici, Antequam Abraham natus est, ego sum, Congruit huc & dictum Iacob: Benedicat Deus his pueris & Angelus, qui liberauit me ex cunctis malis. Discernuntur Pater & Filius, qui nominatur angelus, id est, missa persona. Et dulcis consolatio proponitur in appellatione missionis, quia significatur nobis missum esse, ut sit noster redemptor & saluator.

Adiungo & dictum Iob cap. 19. Scio quod redemptor meus uiuit. Ergo est natura Messiae $\nu\epsilon\lambda\sigma\alpha\mu\lambda\omega\kappa$ ante assumptionem humanae naturae. Ioh. 5. Pater meus usque modo operatur & ego operor. Ait se inde usque ab initio Mundi operari cum Patre. Est igitur $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma \nu\epsilon\lambda\sigma\alpha\mu\lambda\omega\kappa$.

Idem deinde confirmant omnia dicta de omnipotentia & inuocatione Messiae. Si $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ significaret tantum euanescentem sonum, non esset in Christo nato ex uirgine natura creatrix, omnipotens, & exaudiens. Expresse autem dicit Ioh. 1. Mundus per ipsum factus est. Item, Quaecumque Pater facit, haec & filius similiter facit. Sicut Pater exuscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult uiuificat. Et illustre testimonium est in Paulo ad Collossen: ubi expresse de filio loquens ait per eum condita esse omnia, & per eum consistere, & ipsum esse ante omnia.

Hec cum de natura humana non possint dici

ci

ei, manifesta asseueratio est, quòd in hoc Christo nas-
to ex uirgine sit & maneat altera natura, quæ est
diuina & creatrix cum Patre & Spiritu sancto. Sic
& Epistola ad Ebræos loquitur, nominat Filium, &
mox addit: Per quem & secula fecit.

In his testimonijs cum uocabulorum perspi-
cua & unica sit significatio, non possunt aliæ pere-
grinæ interpretationes affingi. Quare pia mens
agnoscit se conuinci, & intelligit nullis præstigijs
sophismatum labefactari posse proprietatem &
certitudinem in his dictis. Necessè est igitur in
exordio Iohannis intelligi λόγος ὑψίστων.

Adiungantur & Prophetarum testimonia.
Iere. 33. Et hoc est nomen quo uocabunt eum Ieho-
ua, iusticia nostra. Ibi tribuitur Christo nomen
Dei proprium. Etsi autem Iudæi hoc testimonium
ueteratorie eludunt, tamen retineamus natiuam uer-
borum significationem. Ait Messiam uocari, id est,
inuocari, hac fide, quòd sit germen Dauid & Deus
omnipotens, qui reddat æterna bona, iusticiam &
uitam æternam. Hanc esse natiuam sententiam ma-
nifestum est.

Quoquo modo ludant Iudæi, certè Christo tri-
buitur hæc gloria quæ soli Deo competit, quod tol-
lat peccatum & mortem, & reddat iusticiam &
uitam æternam Esai. 7. Vocabitur nomen eius
Emanuel. Et cap. 9. Vocabitur nomen eius Deus

K 2 fortis,

ortis, pater aeternae uitae. Hic quoque praestigias Iudaeorum refutat asseueratio de omnipotentia, pater aeternae uitae.

Psal. 45. Concupiscet rex decorem tuum, quia ipse est Deus tuus, & adorabis eum. Dulcis consolatio est, quod ait, Messiam delectari pulchritudine Ecclesiae, quae tamen coram mundo ualde deformis est, oppressa odijs & seuiicia Regum, dissipata, sine certo imperio, plena pauorum, intra sese sentiens suam infirmitatem. Aduersus hanc tristem speciem opponamus hoc dictum dulcissimum de pulchritudine Ecclesiae placentis Christo.

Psal. 72. Ante Solem erit nomen eius & benedicentur in eo omnes gentes. Estque singularis emphasis in uocabulo: Ante Solem gignitur hic filius.

Sunt autem duae appellationes filij expressae in manifestis testimonijs Iohannis & Pauli, ΙΜΑΓΟ & ΛΟΓΟΣ: Quarum declaratio à ueteribus scriptoribus tradita, piè, reuerenter, & sine cauillatione consideranda est.

Sumitur in declaratione similitudo ab anima hominis, in qua sunt Mens, Cogitatio, quae est imago rei cogitatae, & Motus qui est impulsio spirituum. Haec praecipua in nobis ipsis utcumque consideremus, & sciamus reuera mirandum fabricationem esse, quae

que nunc in hac infirmitate nostra non satis perspicui potest. Sed tamen commonefactio de Deo est.

Æternus Pater est uelut mens, Hic sese intuens & perfectè cognoscens cogitatione illa gignit imaginem suam. Nos formamus imagines euanescentes, sed ipse gignit imaginem non Euanescentem, sed ἡ Ἐἰσαγγελίῳ ἡ ὁμοῦσιον, & ut in Symbolo dicitur: Lumen de lumine, in qua imagine lucent Patris sapientia & bonitas. Cum hac appellatione imaginis congruit altera appellatio, quia imago genita cogitatione est λόγος.

Hac declaratione plurimum ueteres usi sunt, Basilii, Nazianzenus, Augustinus et alij multi. Adidit & hanc Nazianzenus, Filium dici λόγος, quia sit persona immediatè proferens Euangelium ex sinu æterni Patris, alloquens Patres, conseruans ministerium Euangelij, & immediatè in eo efficax est, ostendens Patrem, sicut inquit: Nemo nouit Patrem nisi Filius, & cui Filius uult reuelare. Vnde & hoc dulcissimum Argumentum extruit:

Filius protulit Euangelium ex sinu æterni Patris ab initio, & ostendit Patrem.

Hic idem Filius natus est ex uirgine.

Est igitur hic Filius ante assumptionem humanæ nature.

K 3

Hæc

Hæc congruunt ad dictum: πῶς ἀρχὴν οὐκ οὐκ
λαλῶ ὑμῖν.

Hæc declaratio περὶ λόγου ualde dulcis est
piè eam consideranti. Ipse te alloquitur Filius, qui
adest in ministerio externo Euangelij, sicut & apud
Esaiam dicitur: Ego qui loquor ecce assum. Hic Filius
est uerax legatus & imago æterni Patris, profert
uerissimè quod sentit Pater, uerè adest Filius, exau-
dit, et est efficax in consolatione, quæ sonat in exte-
rno ministerio. Et ad Ephes. dicitur: Sedet ad dex-
tram Patris, dans dona hominibus, Apostolos, Pro-
phetas, Euangelistas, Pastores et Doctores. Et Atha-
nadius inquit: Patefecit se Pater hominibus per
imaginem, in qua ipse lucet.

Ex talibus dictis sumit Nazianzenus hanc de-
clarationem, dici λόγον οὐκ ἑξαγγελικόν & ὅστι.
Hæc declaratio minus obscura est quàm altera, &
ualde dulcis. Est enim aliqua certa uocabulorum si-
gnificatio cogitanda, & tamen discerni Filium, qui
est λόγος ὑπεσάρκωτος, & imago æterni Patris
à sonis externis, & à nostris cogitationibus in infi-
nitum oportet. Et considerandum est, ubi disertè
scriptura de Filio loquatur, ubi de doctrina & uoce
reuelata. Hæc Stenckfeldius multipliciter confun-
dit, qui negat externa uoce Euangelij Deum efficax
cem esse.

Præcipuè uerò opponitur doctrinæ de natura
ra dis

ra diuina in Christo argumentum de morte: Christus mortuus est. Non est igitur Deus.

Ad id argumentum uera & necessaria Respon-
sio est. Cùm in Christo due sint nature, quæ
dam propria uni nature non impediunt, quo minus
adsit altera natura. Propria sunt hæc humane na-
ture, lacerari membra, pati, mori. Ideò Petrus dis-
sertè dixit, Christum passum esse carne. Et Irenæus
inquit: Christum crucifixum & mortuum esse qui-
escente uerbo, ἡσυχάζοντ^ς τὸ λόγ^{ος}, id est, di-
uina natura non est lacerata aut mortua, sed non
est usa potentia sua, non exeruit suas uires. Citat
hoc dictum & alia multa Theodoretus in Dialogo
tertio.

Et inter decreta in Synodo Damasi, Theodo-
sij primi tempore facta legitur: Si quis dicit, quòd
in passione crucis dolorem sustinuerit Filius DEI
diuinitate, & non carne & anima rationali, quam
assumpsit in forma serui, anathema sit.

Hieronymi uerba sunt hæc in Confessione
scripta ad Damasum: Secundum illud passus est
quod pati poterat, id est, non secundum illam sub-
stantiam, quæ assumpsit, sed secundum illam quæ as-
sumpta est. Ipse enim Filius secundum suam Deita-
tem non potest mori. Et Athanasius in libro de in-
carnatione uerbi pagina 28. Cùm non esset possibili-
le ipsum

le ipsum mori uerbum, quippe immortalem Patris
Filium, corpus sibi quod mori posset assumpsit.

Castè & reuerenter usitatæ formæ loquendi
in Ecclesia retinendæ sunt. Nemo sic locutus est:
Christus mortuus est secundum utranq; naturam,
Imò particula κατὰ expressè distinctiua est Rom.
I. de Filio nato ex semine Dauid secundum carnem,
κατὰ σάρκα. Et in Actis cap. 2. Secundum car-
nem resurrecturum esse Christum. Inde & alij par-
ticulam κατὰ sumpserunt, ut Hieronymus: Passus est
secundum naturam assumptam. Et Theodoretus dia-
logo secundo pag. 24. Ἡ κατὰ πρὸς σαρκὶς
καὶ ἐσαύρωται. Et considerandum est quas for-
mas loquendi uetus & purior Ecclesia receperit.

Nequaquam dicitur in Abstracto, Natura
diuina est humana. Sed in Concreto dicitur, Deus
est homo, cum de Christo nato ex uirgine loquimur.
Item, Deus est natus ex uirgine: Deus est passus. Et
nominatur hæc forma loquendi communicatio Idio-
matum, quæ est prædicatio, in qua proprietas unius
naturæ dicitur de persona in concreto, & significa-
tur in Christo duas esse naturas, non tantum ita, ut
altera sit sociæ & separabilis, sicut in Elia & alijs
Sanctis adest Deus societate, ut auxiliator, & sepa-
rabiliter, Sed sic, quòd λόγος assumpserit huma-
nam naturam miranda unione inseparabili & pers-
sonali.

De

De hoc modo loquendi inquit Theodoretus
pag. 67. κοίνα τῶν προσώπων γέγονε τὰ τῶν φύ-
σεων ἴδια. Item pag. 68. ὅν σύγχυσιν εἰργάσα-
το τῶν φύσεων, ἢ κοινότης τῶν ὀνομάτων.

In controuersijs Nestorij & Eutychis neces-
saria fuit diligentia discernendi modos loquendi.
Nestorius enim uociferabatur: Noli gloriari Iudæe,
non enim Deum sed hominem crucifixisti. In his
uerbis insidias non cernebat populus. Quare magna
multitudo Nestorium defendit. Aduersabantur
autem ei saniores, qui intelligebant quo tenderet
Nestorius. Reipsa enim hoc sentiebat, Sicut in Elia
fuit diuinitas tanquàm socia & auxiliatrix & sepa-
rabiliter, sic in Christo λόγος adesse ut socium, nec
uolebat duas esse naturas in Christo, unitas unione
hypostatica.

Existimo autem Nestorium Samosateni &
similium blasphemiam astutè renouasse, sed fucatam
artificiosius. Non igitur λογομαχία erat certa-
men Orthodoxorum aduersantium Nestorio, sicut
tunc quoq; multi uociferabantur, sed de re maxima
pugnabatur.

Necesse fuit retineri hanc sententiam: Infi-
nitum discrimen inter Christum & Eliam esse, & in
Christo nato ex uirgine sic esse duas naturas, λόγος
& humanam, ut λόγος sit missus, ut assumpta hu-
mana natura sit saluator, atque ita semen mulieris

K 5 con

conterat caput serpentis. Ac ut aliquo modo indi-
cari posset unio personalis, uetustas usa est similitu-
dine copulationis corporis & animæ in homine.

Hæc similitudo sæpe repetita est ab Athana-
sio & Cyrillo, & uerba hæc apud Iustinum leguntur
digna memoria: τίνες μὲν τῶν ἑνωσῶν ὡς
ψυχῆς πρὸς σῶμα νοήσαντες, οὕτως ἐκδ' ἐδώ-
κασιν, καὶ ἀεὶ μὲν οὕτως τὸ πρῶτον ἀγαθόν, εἰ καὶ
μὴ καὶ πάντα, καὶ τὶ γὰρ.

Vt igitur non dicimus, Anima est corpus, &
tamen de integro homine dicimus: Homo uidet,
numerat, Ita dicitur: Christus dormit, patitur, eti-
amsi non dicimus, natura diuina dormit aut patitur.
Inde distinctio tradita est inter propositiones in ab-
stracto & concreto. Non dicitur, Natura diuina est
passa, Sed Christus est passus, qui est Deus & homo.
Estq; utilis hæc distinctio ad explicanda multa scri-
pturæ dicta. Antequam Abraham natus est, ego
sum. Aspicient me quem confixerunt, Tales pro-
positiones intelligantur dici communicatione Idio-
matum.

Reuerenter autem cogitemus & loquamur,
& fontes consideremus, ac sæpe intueamur testimo-
nia fidem confirmantia de utraq; natura, ut gloriam
Filij DEI agnoscamus, & potentia ipsius ac præ-
sentia cogitatione nos confirmemus, non sauciemus
mentes inextricabilibus cauillationibus.

Eulya

Eutyches post Nestorium confusionem naturarum finxit, quasi conuersa esset humana in diuinam τὸ λόγῳ, & retinuit has propositiones: Natura diuina est passa & mortua, & interpretatus est dictum, Verbum caro factum est, hoc modo: Verbum factum est carneum. Existimo autem hunc quoque tectè renouasse Samosatani blasphemiam.

Latè autem uagata est hæc pestis, & diu hæsit, uidelicet à fine Theodosij secundi usque ad Iustinianum. Cumque Theodosius secundam Ephesinam Synodum indixisset propter eam controuersiam, tanta fuit rabies in defensoribus Eutycheis, ut Flavianus Constantinopolitanus Episcopus uerberibus expulsus ex confesso postea mortuus sit. Propter eos tumultus Synodus illa dicta est λυστική.

Quadriennio post Martianus Synodum Chalcedonensem indixit, quæ decreta fecit pia contra confusionem naturarum in Christo, nec tamen extinctum est illud incendium, sed multi Episcopi etiam postea magnis contentionibus Synodo Chalcedonensi aduersati sunt. Accuratè autem refutarunt Eutychem, Theodoretus & Vigilus Martyr.

Hæc breuiter adieci, ut pij commonescant de ueteribus Ecclesie certaminibus & iudicijs, & cogitent de fontibus. Supra recitauì dictum Petri,

tri,

tri, qui ait CHRISTVM passum carne, & ad-
didi alia quaedam uetera dicta, quæ sint in cõspectu,
& opponantur Stenckfeldij & aliorum clamoribus,
qui audacter similia spargunt Eutychianis, & des-
lent doctrinam de communicatione Idiomatum. In
his quorundam tanta est petulantia, ut fingant dus-
plicem communicationem Idiomatum, aliam Diaz-
lecticam, aliam Physicam, quæ est confusio natu-
rarum.

Hæc prolixius commemorare nolo, quia in-
firmi facile sauciantur, cum audiunt cauillationes
illorum præstigiatorum. Vtilius est sepe cogitare
illustria testimonia, quæ fidem de utraq; natura in
Christo confirmant, & nos exuscitant, ut leti ad
eum accedamus in inuocatione, sicut ipse præcipit:
Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,
& ego reficiam uos. Item, Ego sum uitis, uos pal-
mites, Sine me nihil potestis facere. Et ut Ie-
remias inquit: Inuocabunt eum, Deus
iusticia nostra.

FINIS.

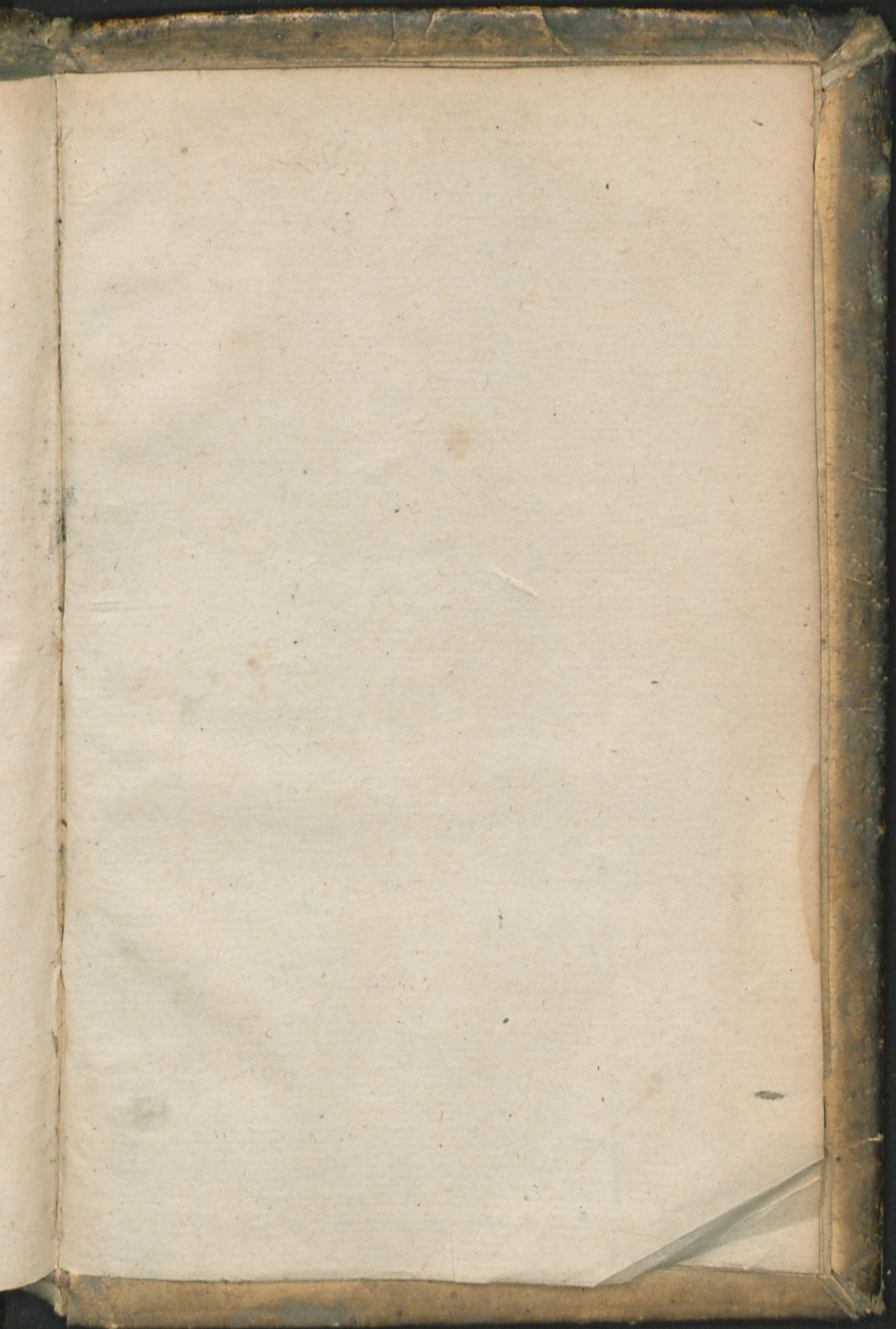
VVITTEBERGÆ
Excudebat Clemens Schleich &
Antonius Schöne.

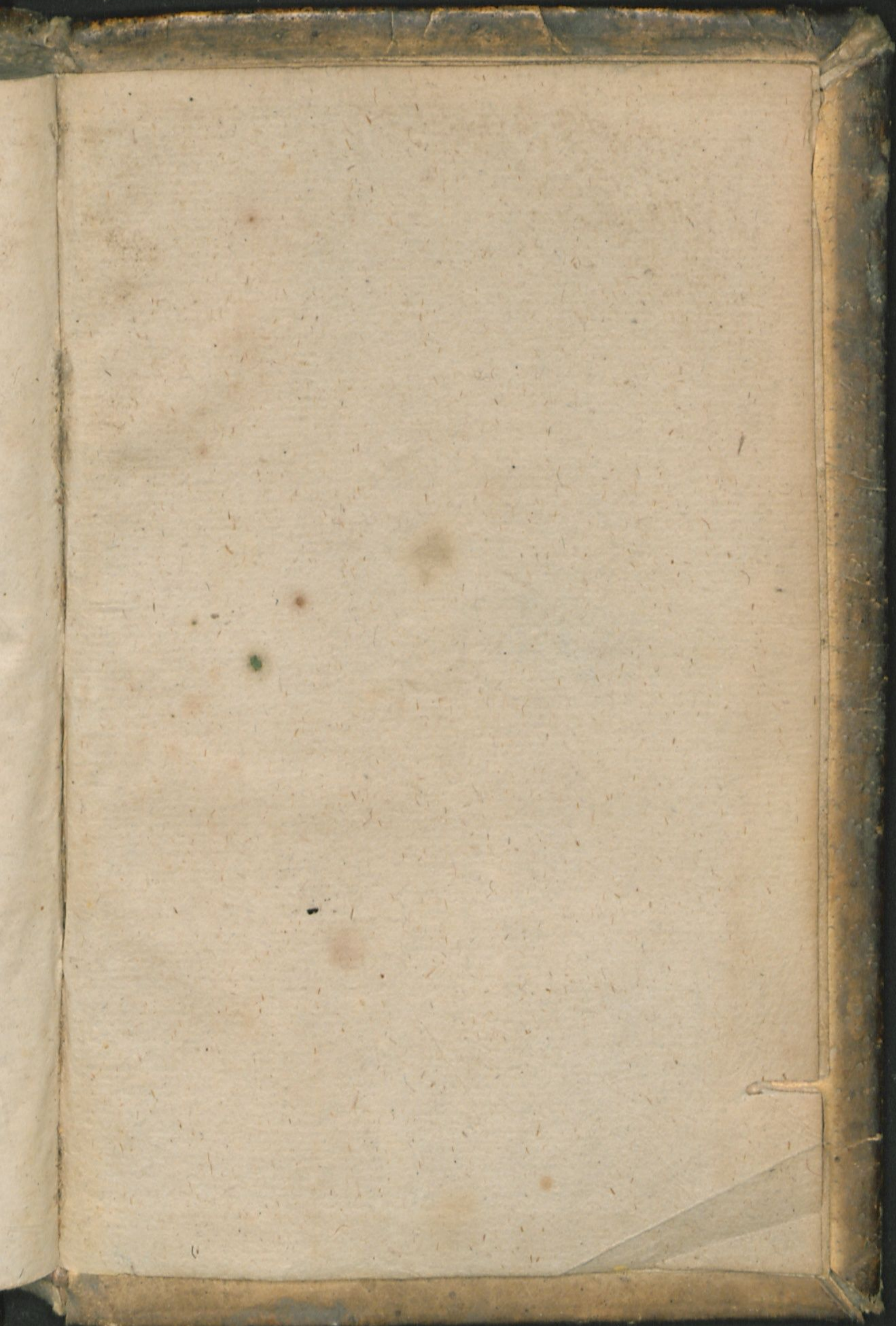
M. D. LXIX.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

THE BERG
Schloss
Schöne
XIX

9
192509

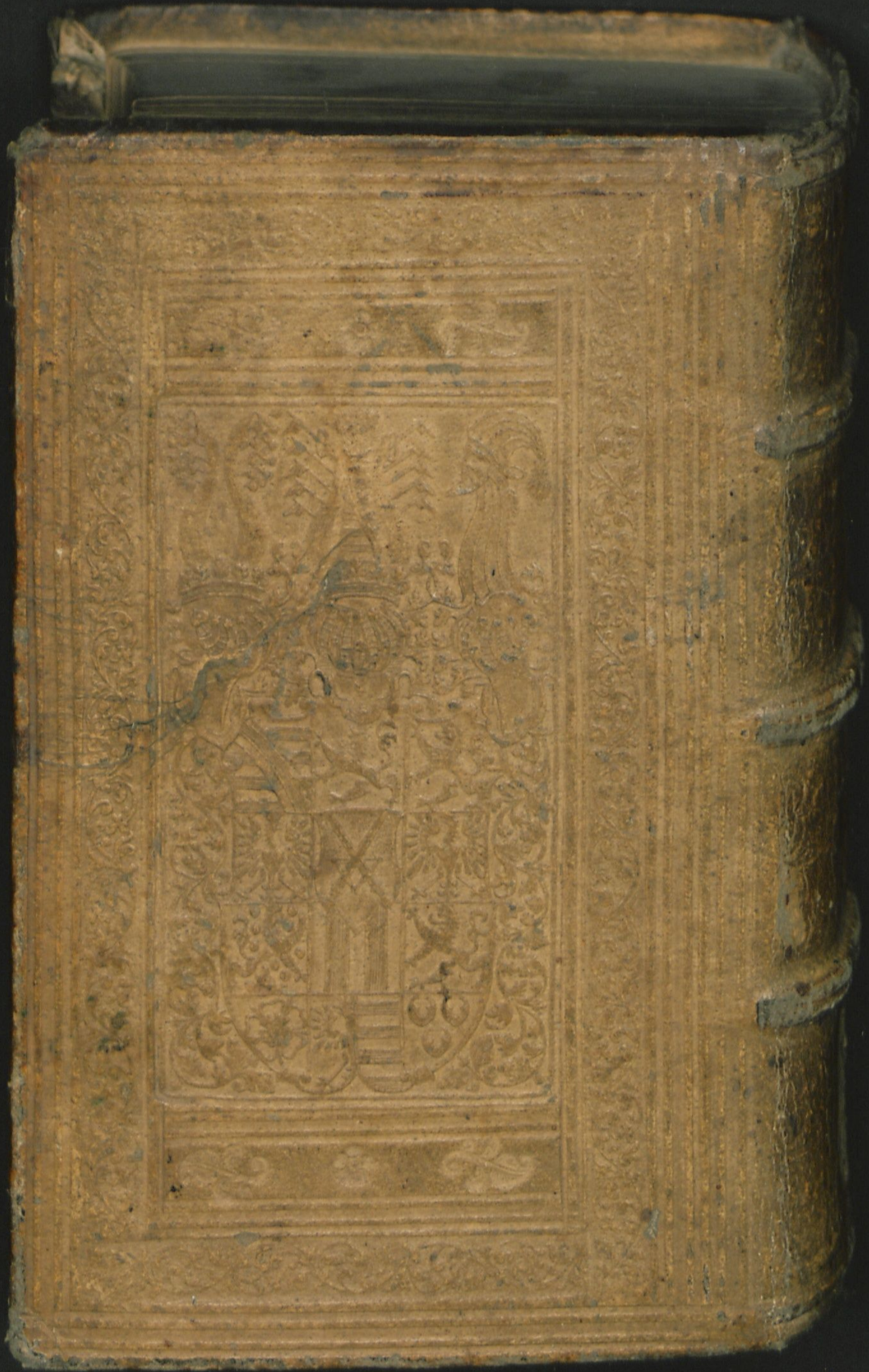
ULB Halle
001 933 027
3

sb

71c

Inches
Centimetres

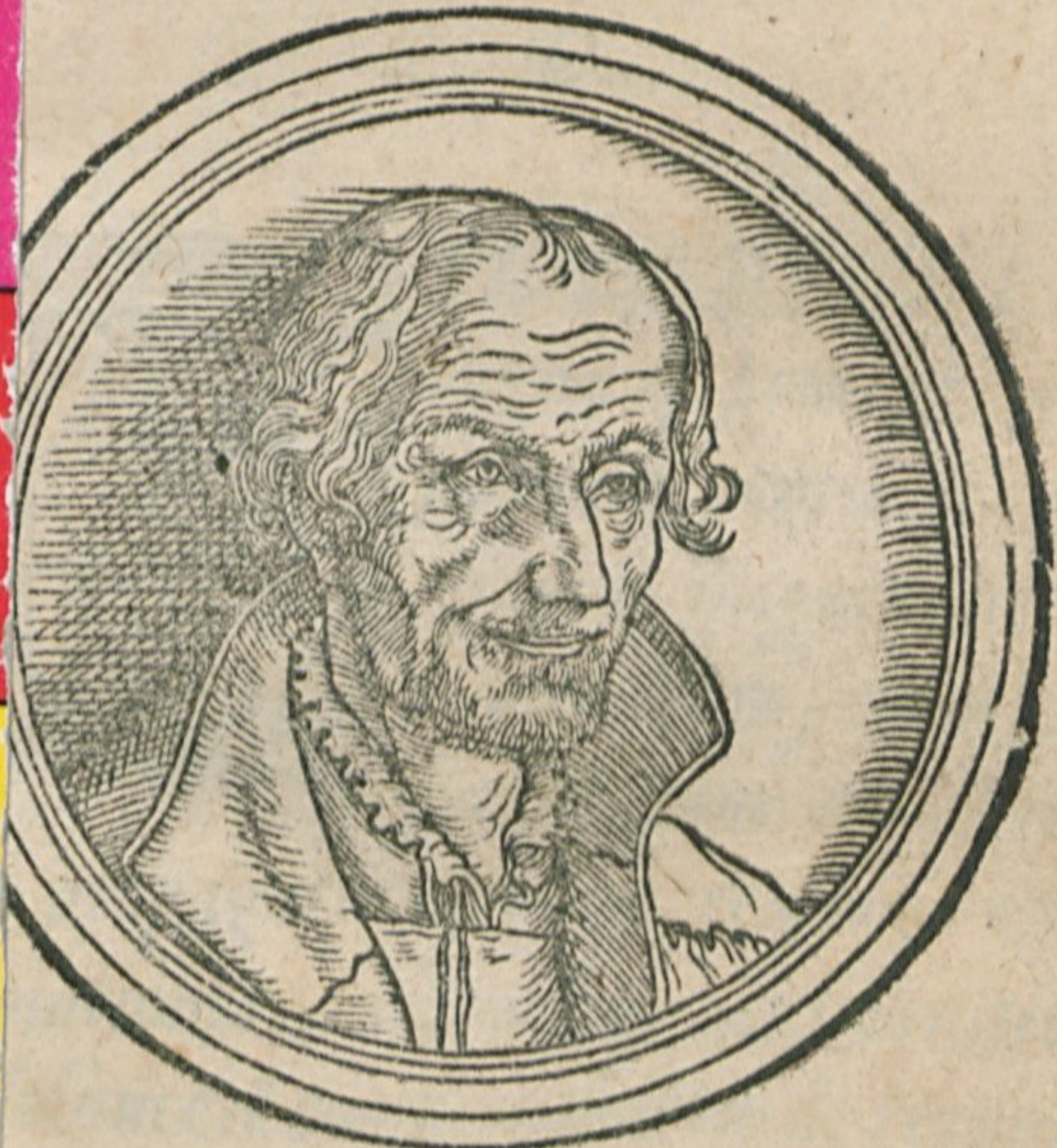
B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

4

HILIPPI
ELANTHONIS
SPONSIONES AD IM
Articulos Bauaricae inquisitionis,
in quibus simul explicantur prae-
cipuae Controversiae horum
temporum.

VVITEBERGÆ
M. D. LXIX

